

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM TEKNOLOJİSİ PROGRAMI

**ÜNİVERSİTELERDE TEKNOLOJİ YOĞUN UZAKTAN EĞİTİM
SİSTEMLERİNİN ÜRETİM, UYGULAMA VE YÖNETİM
SÜREÇLERİNİN İNCELENMESİ**

DOKTORA TEZİ

Melih ENGİN

Ankara, 2013

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM TEKNOLOJİSİ PROGRAMI

**ÜNİVERSİTELERDE TEKNOLOJİ YOĞUN UZAKTAN EĞİTİM
SİSTEMLERİNİN ÜRETİM, UYGULAMA VE YÖNETİM
SÜREÇLERİNİN İNCELENMESİ**

DOKTORA TEZİ

Melih ENGİN

Danışman: Doç. Dr. Nurettin ŞİMŞEK

Ankara,2013

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne,

Bu alışma j¼rimiz tarafından Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı Eğitim Teknolojisi Programı'nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Buket AKKOYUNLU (Başkan).....

Prof. Dr. Hafize KESER (¼ye).....

Prof. Dr. Yasemin KOÇAK USLUEL (¼ye).....

Doç. Dr. Halil İbrahim B¼LB¼L (¼ye).....

Doç. Dr. Nurettin şİMşEK (¼ye).....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../ 2013

Prof. Dr. İsmail G¼VEN

Enstit¼ M¼d¼r¼

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın genel amacı Türkiye'deki üniversitelerde uygulanan teknoloji yoğun uzaktan eğitim sistemlerinin üretim, uygulama ve yönetim süreçlerini genel karakteristikleri, uygulanan araç ve yöntemler ve yaşanan sorunlar açısından incelemektir.

Beş bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımları; ikinci bölümünde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve elde edilen verilerin çözümlenip, yorumlanmasında izlenen yöntemi; üçüncü bölümünde ise kuramsal çerçeveye ilişkin açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir. Dördüncü bölümde araştırmada elde edilen bulgular ve yorumları, beşinci bölümünde ise sonuç ve öneriler yer almaktadır.

Araştırmamda büyük emeği olan, yapıcı eleştirileri ve desteği ile beni yönlendiren danışmanım Doç. Dr. Nurettin Şimşek'e, Tez İzleme Komitesi'nde yer alarak, araştırmam boyunca yapıcı ve yol gösterici katkılarını esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Buket Akkoyunlu ve Prof. Dr. Hafize Keser'e; yetişmemde emeği geçen tüm hocalarıma; çalışmalarından yararlandığım değerli araştırmacılara; zaman ayırıp araştırmama katılarak değerli katkılar sunan tüm üniversitelerdeki değerli uzaktan eğitim yöneticileri ve uzmanlarına ayrıca teşekkür ediyorum.

Çalışmam boyunca beni sürekli destekleyen anne ve babama; yoğun çalışmalarım sırasında sabrı ve hoşgörüsünü eksik etmeyen ve yakın desteğini esirgemeyen değerli eşim Sema'ya ne kadar teşekkür etsem azdır.

Melih ENGİN

ÖZET

ÜNİVERSİTELERDE TEKNOLOJİ YOĞUN UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMLERİNİN ÜRETİM, UYGULAMA VE YÖNETİM SÜREÇLERİNİN İNCELENMESİ

ENGİN, Melih

Doktora Tezi,

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı

Eğitim Teknolojisi Programı

Danışman: Doç. Dr. Nurettin ŞİMŞEK

Ağustos 2013, xii+176 Sayfa

Bu araştırmada, Türkiye'deki üniversitelerde uygulanan teknoloji yoğun uzaktan eğitim sistemlerinin üretim, uygulama ve yönetim süreçlerinin genel karakteristikleri, uygulanan araç ve yöntemler ve yaşanan sorunlar açısından incelenmiştir. Üretim, yönetim ve uygulama boyutları kurumsal destek, ders geliştirme, öğrenme-öğretme süreçleri, ders yapısı, öğrenci desteği, öğretim elemanı desteği ve ölçme değerlendirme kategorileri altında ele alınmıştır.

Bu araştırma ilişkisel tarama modeli çerçevesinde planlanmış ve uygulanmıştır. Araştırmada bir yandan ölçek uygulaması yolu ile mevcut programlarda kullanılan üretim, uygulama ve yönetim süreçlerinin karakteristikleri, diğer yandan odak grup görüşmesi yolu ile kullanılan araç ve yöntemler ve üniversitelerde yaşanan sorunlar belirlenmiştir. Elde edilen veriler temel betimsel istatistiklerin yanı sıra parametrik istatistik teknikleri ile çözümlenmiş ve araştırma amaçları doğrultusunda yorumlanmıştır. Araştırmanın tüm denenceleri .05 düzeyinde sınanmıştır.

Elde edilen bulgulara göre; üniversitelerin uygulamalarında, mali destek konularında görülen eksiklikler en çok kurumsal destek uygulamalarını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, yine birtakım üniversitelerde ders geliştirme, öğrenme-öğretme süreçleri, ders yapısı, öğrenci desteği, öğretim elemanı desteği ve ölçme değerlendirme ile ilgili araç ve yöntemlerin kullanımının yetersiz olduğu ve bu doğrultuda çeşitli sorunların yaşandığı görülmüştür.

Elde edilen sonuçlara göre uzaktan eğitim veren üniversitelerin programlarında ençok, eşzamanlı ve eşzamansız modelleri kullandıkları görülmüştür. Ayrıca üniversitelerde uzaktan eğitimin koordinasyonu görevinin verildiği birimlerin oldukça çeşitlilik gösterdiği görülmüştür.

Üniversitelerin uzaktan eğitim deneyimlerinin henüz oldukça sınırlı olduğu; internet teknolojilerinin eğitimde kullanımının yaygınlaşması ve bu teknolojiler aracılığı ile yapılan uzaktan eğitime güvenin artması ile üniversitelerin maddi getirisi de olan bu uygulamalara yöneldikleri dikkati çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji Yoğun Uzaktan Eğitim, Uzaktan Eğitim Sistemleri, Uzaktan Eğitimde Kalite, Karakteristikler, Yöntem ve Uygulamalar, Sorunlar, Üniversiteler, Yükseköğretim.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF CREATION, APPLICATION AND MANAGEMENT PROCESSES OF TECHNOLOGY - BASED DISTANCE EDUCATION SYSTEMS AT UNIVERSITIES

ENGİN, Melih

Doctoral Dissertation

Department of Computer Education and Instructional Technology

Educational Technology Program

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Nurettin ŞİMŞEK

August 2013, xii+176 Pages

This study investigates the characteristics of creation, application and management processes of technology –based distance education systems at universities in Turkey. Creation, application and management dimensions have been detailed with categories. These categories are Institutional Support, Course Development, Teaching/Learning, Course Structure, Student Support, Faculty Support, Evaluation and Assessment.

Also, this study investigated distance education systems' characteristics about Institutional Support, Course Development, Teaching/Learning, Course Structure, Student Support, Faculty Support, Evaluation and Assessment. Additionally, it investigated which applications do universities realize and which problems and difficulties do universities have.

This research was designed using the correlative investigation model. A scale has been used for determining universities' creation, application and management processes. On the other hand, the tools and methods which

have been used by universities and also their problems have been described by focus group method.

The most seen problem is about financial support and also because of this problem the most effected application is Institutional Support. And also some universities have problems about applying methods about course development, teaching/Learning, course structure, student support, faculty support, evaluation and assessment.

Keywords: Technology-Based Distance Education, Distance Education Systems, Quality in Distance Education, Characteristics, Methods and Applications, Problems, Universities, Higher Education.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
BÖLÜM	
I. GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	13
Önem.....	14
Sınırlılıklar.....	15
Tanımlar	15
Kısaltmalar	16
II.YÖNTEM.....	17
Araştırma Modeli.....	17
Katılımcılar.....	17
Veri Toplama Araçları.....	19
Verilerin Toplanması.....	24
Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	25
III.KURAMSAL ÇERÇEVE.....	26
Eğitim Teknolojisinin Temel Süreçleri Ve Uzaktan Eğitim.....	26
Uzaktan Eğitimde Kalite Yaklaşımları.....	29

Veri Toplama Araçlarının Kuramsal Dayanakları.....	32
IV.BULGULAR VE YORUMLAR.....	36
Uzaktan Eğitim Sistemlerinin Genel Profili.....	36
Uzaktan Eğitim Sistemlerinin Karakteristik Özellikleri.....	41
Kurumsal Destek Uygulamaları.....	41
Ders Geliştirme Uygulamaları.....	46
Uygulanan Öğrenme-Öğretme Süreçleri	57
Derslerin Yapısı	66
Öğrenci Desteği Uygulamaları.....	72
Öğretim Elemanı Desteği Uygulamaları.....	77
Ölçme-Değerlendirme Uygulamaları.....	82
Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar.....	88
V.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	118
Sonuçlar.....	118
Öneriler.....	125
KAYNAKLAR.....	129
EKLER.....	139
Ek1. Uzaktan Eğitim Sistemleri Değerlendirme Ölçeği.....	140
Ek2. Uzaktan Eğitim Uygulamaları Tarama Envanteri.....	148
Ek3. Uzaktan Eğitim Sistemleri Sorun Tarama Envanteri.....	162

ÇİZELGELER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
1. Katılımcıların Uzaktan Eğitim İle İlgili Sorumlulukları.....	18
2. UESD Ölçeği - Faktörlerin Özdeğerleri ve Varyans Miktarları.....	21
3. UESD Ölçeği - Maddelerin Faktör Yükleri	22
4. Üniversitelerin Statülerine Göre Dağılımı.....	36
5. Uzaktan Eğitim Programlarının Düzeylerine Göre Dağılımları.....	37
6. Öğrencilerin Program Düzeylerine Göre Dağılımları.....	38
7. Uzaktan Eğitim Programlarında Kullanılan Uygulama Modelleri.....	39
8. Üniversitelerin Uzaktan Eğitim Deneyimlerine Göre Dağılımları.....	40
9. Üniversitelerin Uzaktan Eğitimle İlgili Birimleri.....	40
10. Kurumsal Destek Uygulamaları İle İlgili Betimsel İstatistikler.....	42
11. Üniversitelerin Başvurdukları Kurumsal Destek Uygulamaları.....	45
12. Ders Geliştirme Uygulamaları İle İlgili Betimsel İstatistikler.....	47
13. Üniversitelerin Başvurdukları Ders Geliştirme Uygulamaları.....	53
14. Öğrenme Öğretme Süreçleri Uygulamaları İle İlgili Betimsel İstatistikler...	59
15. Üniversitelerin Başvurdukları Öğrenme Öğretme Süreçleri Uygulamaları.	64
16. Ders Yapısı Uygulamaları İle İlgili Betimsel İstatistikler.....	66
17. Üniversitelerin Başvurdukları Ders Yapısı Uygulamaları.....	71
18. Öğrenci Desteği Uygulamaları İle İlgili Betimsel İstatistikler.....	72
19. Üniversitelerin Başvurdukları Öğrenci Desteği Uygulamaları.....	76
20. Öğretim Elemanı Desteği Uygulamaları İle İlgili Betimsel İstatistikler	77
21. Üniversitelerin Başvurdukları Öğretim Elemanı Desteği Uygulamaları.....	81
22. Ölçme Değerlendirme Uygulamaları İle İlgili Betimsel İstatistikler.....	83
23. Üniversitelerin Başvurdukları Ölçme Değerlendirme Uygulamaları.....	87
24. Kurumsal Destek İle İlgili Sorunlar.....	89
25. Ders Geliştirme İle İlgili Sorunlar.....	96
26. Öğrenme-öğretme Süreçleri İle İlgili Sorunlar.....	101
27. Ders Yapısı İle İlgili Sorunlar.....	105
28. Öğrenci Desteği İle İlgili Sorunlar.....	109

29. Öğretim Elemanı Desteği İle İlgili Sorunlar.....	112
30. Ölçme Değerlendirme İle İlgili Sorunlar.....	114

ŞEKİLLER LİSTESİ

1. UESD ölçeği yamaç-eğim grafiği.....	20
2. Uzaktan Eğitimde Kalite Ölçütleri	30

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları verilmekte ve araştırma raporunda kullanılan temel kavramların tanımları yer almaktadır.

Problem

Uzaktan eğitim, değişik koşullar ve beklentiler içerisinde bulunan bireylere eğitim imkanı sağlamada bir seçenek olarak, dünyada hızla yaygınlaşan ve gelişen bir eğitim uygulaması haline gelmiştir. Bu eğitim türü, mevcut eğitim sorunlarının çoğu için yeni çözümler sunarken, bir yandan da eğitim sistemlerini, geçmişte alışık olmadıkları yeni sorunlar ile karşı karşıya bırakmıştır. Geleneksel yaklaşımları ile eğitim sistemleri, yüz yüze eğitimden farklı bir paradigmaya sahip uzaktan eğitimin ortaya çıkardığı yeni sorunlar ve ihtiyaçlar ile baş etmeye çabalarırken, gelişen teknolojinin de etkisi ile uzaktan eğitim uygulamalarının her geçen gün yeni görünüm kazanması, bu sorunları ve ihtiyaçları her geçen gün daha da artırmakta ve çeşitlendirmektedir.

Uzaktan eğitim, yapısı gereği özel yönetsel ve organizasyonel düzenlemeler, özel ders tasarımı ve öğretim teknikleri, muhtelif teknolojiler aracılığı ile iletişim gerektiren, genel olarak öğretmen ve öğrencinin farklı yerlerden katıldıkları, planlı bir öğretim sürecine dayanır (Moore ve Kearsley, 2005). Uzaktan eğitim, daha geniş kitlelere eğitim hizmeti götürebilmek, eğitimde fırsat eşitliğini sağlayabilmek amacıyla farklı fiziksel mekanlardaki öğretmen ve öğrencilerin, çeşitli iletişim teknolojileri yardımıyla etkileşimde buldukları, öğretme-öğrenme faaliyetlerini gerçekleştirdikleri bir sistemdir (Yalın, 2001).

Uzaktan eğitimin, bir eğitim biçimi olarak en az 150 yıl önce, bir mektupla iletişim çalışması olarak ortaya çıktığı bilinmektedir (Rockwell, Furgason ve Marx, 2000). Başlangıçta posta ile başlayan uzaktan eğitim teknolojisi daha sonraları telsiz, telefon ve televizyon ile gelişmiştir ve günümüzde bilgisayar başta olmak üzere, ileri ve etkileşimli teknolojiler aracılığı ile gelişimine devam etmektedir.

Uzaktan eğitim özellikle 1980'li yıllarda büyük bir atılım yaşamıştır. Bu atılımın sonucu olarak çok sayıda uzaktan eğitim sağlayıcı kurum ortaya çıkmış, eskiye oranla çok daha fazla sayıda birey öğrenim olanağına kavuşmuş, farklı öğrenme gereksinim ve talepleri karşılanmaya başlanmış, çağdaş öğretim yaklaşımlarının işe koşulması yönünde önemli gelişmeler sağlanmıştır. Bu gelişmelerin temelinde artan eğitim talebini geleneksel eğitim teknolojilerinin karşılayamamasının yanı sıra, başta iletişim olmak üzere farklı alanlarda yaşanan gelişmelerin etkileri de yer almaktadır. Örneğin televizyon ve bilgisayar teknolojilerindeki gelişmeler geleneksel öğretim yöntemlerinden daha farklı uzaktan eğitim uygulamalarının gerçekleştirilmesine olanak tanımıştır. Gelenen noktada dikkatler daha çok, internet temelli ve eşzamanlı uzaktan eğitimi de kapsayan teknoloji yoğun uzaktan eğitim uygulamaları üzerinde odaklanmıştır.

Schrum (1999), özellikle 1990'ların sonlarından itibaren, öğrenme-öğretme etkinliklerinde yoğun olarak kullanılmaya başlanan bilgisayar ağlarının, internet teknolojileri ile birlikte uzaktan eğitimde önemli açılımlar sağladığını belirtmektedir. Uzaktan eğitimin önemli sınırlılıkları olarak kabul edilen sınırlı etkileşim, güncellemede yavaşlık, farklı kaynaklara ulaşamama, gereksinim duyulan yerde ve zamanda hizmet alamama, bireysel farklılıklara odaklanamama ve benzerleri, bilgisayar ağları yardımıyla büyük ölçüde giderilebilmektedir. Uzaktan eğitim, iletişim teknolojilerindeki ilerlemelerle "Bilgi ve becerilerin, bütün teknolojileri ve öğretim biçimlerini kapsayacak şekilde, ortamlanmış (mediated) bilgi ve öğretimle uzaktan edinilmesi" olarak tanımlanır hale gelmiştir (Rockwell, Furgason ve Marx, 2000).

İnternetin yaygınlaşması, bağlantı hızlarının ve veri aktarım kapasitesinin artması ile ilk başlarda sadece bilgisayar eğitimi ile sınırlandırılan internet temelli eğitim artık farklı alanlarda da kullanılmaktadır. Bugün pek çok yükseköğretim kurumu çevrimiçi kurslar ve diploma veren programlar yürütmektedir. Bilgisayar ağlarının eğitimde kullanımı, çevrimiçi eğitim adı altında toplayabileceğimiz uygulamaların hemen her eğitim kurum ve düzeyinde yaygınlaşmasını sağlamıştır. Amerika'da yapılan bir araştırmaya (Carnevale, 2000) göre 1995-1998 yılları arasında uzaktan eğitim veren kurumların sayısında %72'lik bir artış gerçekleşmiş ve bu artışta yer alan kurumların hemen tamamı, öğrencilere çevrimiçi eğitim olanağı sunmaktadır.

Uzaktan eğitim deneyimi 1890'lara dayanan Amerika'da, uzaktan eğitim veren birçok kurum ve kuruluşun hizmet kalitesini belirlemek ve belli bir standardizasyonu sağlamak için akreditasyon kurumları mevcuttur. Bunlardan birisi de Uzaktan Eğitim ve Öğretim Konseyi'dir (Distance Education and Training Council, DECT). Amerika'da faaliyet gösteren DECT 2012 yılı Nisan ayı itibari ile çoğunluğu üniversite olmak üzere toplam 111 uzaktan eğitim kurum ve kuruluşunu akredite etmiştir. DECT'in akredite ettiği kurumlarda 2 milyondan fazla öğrenci uzaktan eğitim ile öğrenim görmektedir. Son bir yılda 33 lisans programı, 46 yeni program/kurs DECT tarafından onaylanmıştır. Böylece son dört yılda bütçesine 900.000\$ eklemiştir (DETC, 2012).

Uygulamalara paralel olarak, alandaki araştırmaların ilgilendikleri konularda da çeşitli eğilimler dikkati çekmektedir. Uluslar arası düzlemde bakıldığında, uzaktan eğitim ile ilgili daha eski araştırmaların felsefe ve kuram, öğrenci çevresi, konu sunumu, tanımlar ve modeller üzerinde odaklandıkları, buna karşılık araştırmaların ilgi alanlarının yönetsel ve kurumsal konuları, süreçle ilgili konuları, öğretim elemanı konusunu, ekonomi ve tarihçe konularını içerecek şekilde genişlediği görülmektedir (Holmberg, 1989). Bu tür odak değişimleri aslında gelişmelere paralel olarak sürekli gözlenebilmektedir. Örneğin Koble ve Bunker'ın (1997) bu alandaki araştırmalar üzerinde gerçekleştirdiği içerik analizi çalışmasına göre

araştırmaların odaklarında mektupla öğretimden, eğitimde yeni teknolojilerin kullanımına doğru bir kayma olduğundan bahsetmektedirler. Kalem kağıttan bilgisayar teknolojisine bu kayış, uzaktan eğitim araştırmalarında artan bir karmaşıklıkla da beraberinde getirmiştir (Casey, 2008).

Balaban (2012), görüntülü ve sesli iletişimin etkin kullanıldığı uzaktan öğrenmenin örgün eğitim sistemi ile rekabet edebilir düzeye geldiğini, E-Öğrenme uygulamasının bir teknoloji veya yazılım projesi değil, bilgi üretme ve yayma projesi olarak görülmesi gerektiğini belirtmektedir.

Sadece uzaktaki öğrencilerin kendi aralarında ve öğretmenlerin öğrencileri ile etkileşimi boyutundaki teknolojik olanakların artması bile günümüz uzaktan eğitim uygulamalarını klasik uygulamalara göre çok ayrıcalıklı bir konuma taşımıştır. Teknoloji temelli uzaktan eğitim programlarında birer çevrimiçi etkileşim aracı olarak video konferans, bilgisayar konferansı, internet televizyonu, yazılı ve sesli posta ya da elektronik sohbet (chat) uygulamaları öğrencileri ve öğretmenleri birbirine oldukça yakınlaştırmıştır. Denilebilir ki bu sayede yüz yüze eğitim yoluyla bile karşılanamayan çeşitli öğrenme ve etkileşim ihtiyaçlarını karşılamak olanaklı hale gelmiştir (Şimşek, 2006).

Karataş ve Şimşek (2009)'in internet temelli ve yüz yüze etkileşim yoluyla sunulan "eşit öğrenme deneyimleri" nin, öğrenme sonuçlarında eşitlik sağlayıp sağlamadığını belirlemek için yaptıkları çalışmada, birinin diğerine göre daha üstün ya da zayıf olduğunu söylemenin yanlış olduğunu belirtmişlerdir. Çünkü çalışmanın sonucunda her ikisinin de bilişsel alanın farklı düzeylerinde artış ya da azalış göstermiş ya da eşit çıkmıştır.

Bununla birlikte, yüz-yüze eğitimle kıyaslandığında uzaktan eğitimde öğretmen ve öğrenciler farklı sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Örneğin, Gülüşen (2011), bilgisayar ve internete erişim olanakları yeterli olmayan öğrencilerin erişim engellerinden daha yoğun şekilde etkilendiklerini belirtmiştir. Ayrıca Kukul (2011), uzaktan eğitim veren öğretim elemanlarının doyumunda cinsiyet değişkeninin iletişime ilişkin doyum üzerinde etkili

olduğunu, kadın öğretim elemanlarının iletişime ilişkin doyum düzeylerinin erkek öğretim elemanlarına göre daha düşük olduğunu belirtmektedir.

Gelinen noktada bugünün eğitim sorunlarını dünün yöntemleri ile çözebilme olanağı kalmamıştır. Bu durum eğitim hizmetlerinin bireylere ulaştırılmasında kullanılan yöntemleri farklılaştırmayı, gereklilikten öte bir zorunluluk haline getirmiş ve bu yöndeki çabalar yoğunluk kazanmıştır (Şimşek, Çakır, 2010). Eğitim programlarının, katılımcılara son derece büyük kolaylıklar sağlayan internet aracılığıyla ulaştırılmaya başlanması ve teknolojik olanakların eğitim programları ile iç içe geçmesi birçok açıdan olumlu gelişmelerdir. Ülkemizdeki internet temelli uzaktan eğitim programlarına katılan bireylerin sayısı, programların sayısı ve çeşitleri her geçen gün artmaktadır. 2012-2013 öğretim yılı güz dönemi itibariyle ve Anadolu Üniversitesi'nin geleneksel açıköğretim programları dışında; Türkiye'de önlisans düzeyinde 33 üniversite tarafından 38 değişik alanda toplam 103; lisans düzeyinde 10 üniversite tarafından 22 değişik alanda toplam 40 uzaktan eğitim programı uygulanmaktadır (ÖSYM, 2012). Ayrıca, lisans tamamlama düzeyinde 16 üniversite tarafından 11 değişik alanda toplam 20 ve lisansüstü düzeyde ise 33 üniversite tarafından 85 değişik alanda toplam 118 uzaktan eğitim programı uygulanmaktadır. Bu durum uzaktan eğitim programlarının sadece uluslararası düzeyde değil, ulusal düzeyde de çok sayıda üniversiteyi, öğretim elemanını ve öğrenciyi ilgilendirdiğini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Uzaktan eğitim programları bağlamında gözlenen hızlı yayılma, pekçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Uygulanan uzaktan eğitim programlarında öğrencilerin beklentilerinin yeterince karşılanamadığını (Yeşilay, 2004), öğrencilerin doyum düzeylerinin düşük olduğunu (Parlak, 2004), öğrencilerin çeşitli iletişim engelleri ile karşı karşıya bulduklarını (Akçakoca, 2006), öğrencilerin mezuniyet oranlarının düşük ve ayrılma (dropout) oranlarının oldukça yüksek olduğunu (Latchem ve diğ., 2009), rapor eden çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Konu ile ilgili araştırmalar daha yakından incelendiğinde, bu sorunların sayı ve türünün çok daha fazla olduğu dikkati çekmektedir.

Karasar (1999), 'sanal eğitim'i oluşturan teknolojik ve akademik gelişmeleri değerlendirerek, Türkiye için uygun bir model geliştirmeyi amaçlamıştır. Araştırma, tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir. Konular, sanal eğitim, yeniliklerin yayılması ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ışığında ele alınarak stratejiler belirlenmeye çalışılmıştır. Sanal eğitim ve sanal üniversite için öngörülen misyon, amaçlar, programlar, örgütsel yapı ve işleyiş üzerinde durulmuştur. Son olarak da, Türkiye için bir sanal eğitim uygulama modeli önerisi sunulmuştur. Çalışma kapsamında sunulan modelde, üniversite düzeyinde uygulamalar üç kategoride ele alınmıştır. Bunlar, mesleki amaçlı hizmet içi eğitim programları, akademik derece programları (lisans ve lisansüstü) ve sosyal amaçlı özel programlardır. Birçok mesleğin, özellikle de ileri teknoloji alanlarındaki mesleklerin, kısa sürelerde yeni bilgilerle takviye edilmesi gerektiğinin altı çizilerek, mesleki amaçlı sanal eğitim programlarına yönelik uygulamaların artırılması öngörülmektedir. Lisans ve lisansüstü programlara olan talebin artması ve buna bağlı olarak kapasite ve kalitede yaşanan tıkanıklıkların çözümünde sanal eğitim programlarının kullanılabilmesi öne sürülmüştür.

Rovai ve Barnum (2003) tarafından, etkileşimli öğrenmenin niteliğini belirlemeye yönelik toplam 19 çevrimiçi program üzerinde yapılan araştırmada 527 mezun öğrencinin 328'i üzerinde uygulanan anket çalışmasında, 21 ve 60 yaş sınırları arasında yer alan öğrencilerin yaş ortalaması 39'dur. Araştırma sonucunda öğrencilerin çevrimiçi öğrenmeye yatkınlığı, amacı, motivasyonu ve önceki deneyimleri, bu tür eğitim modelinin niteliğini belirlemeye yönelik önemli etkenler olarak gösterilmektedir. Yapılan bu çalışma ile aynı üniversitede olsa bile sunulan çevrimiçi programların, imkânları ve verdikleri eğitim yönüyle birbirlerinden çok farklı olabildikleri görülmektedir. Aynı zamanda bu programlardan mezun olan öğrenciler birbirlerinden ve örgün eğitim programından mezun olan diğer öğrencilerden çok nitelikli olabildikleri gibi onlara göre daha başarısız da olabilmektedirler. Bu değişken duruma neden olarak, çevrimiçi öğretim programlarında gereksinim duyulan program tasarımı, pedagoji ve teknoloji unsurları gösterilmektedir (Aktaran Odabaş, 2004).

Atıcı (2004), sanal öğrenme çevrelerinin öğrenci başarısı ve tutumlarına etkisini belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmasında sanal öğrenme çevrelerinin geliştirilmesinde öğrenci denetiminin esas olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca sanal öğrenme çevrelerindeki iletişim boyutlarının (Öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci) önemine vurgu yaparak, sanal öğrenmenin öğrencilerin istenenden ve belirlenenden daha fazla ve farklı yönlerini geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır.

Yalçınkaya(2006)'nın araştırmasında, web tabanlı uzaktan eğitim sistemi bağlamında Çukurova Üniversitesi öğretim elemanlarının web tabanlı uzaktan eğitim sistemine yatkınlıkları incelenmiştir. Çukurova Üniversitesi öğretim elemanlarının bilgisayarını internette araştırma yapmak, e-posta aracılığıyla iletişim kurmak, elektronik hizmetlerden faydalanmak ve sunum/gösterim yapmak için sıklıkla kullanırken, web tabanlı eğitim için önemli olan forumlara katılım, görüntülü ve sesli sohbet, çoklu ortam oluşturma ve internette ders sunumu için kullanmadıkları görülmüştür. Öğretim elemanları örgün eğitimin uzaktan eğitim araçlarıyla desteklendiği takdirde başarısının artacağını, fakat tek başına uzaktan eğitiminin örgün eğitimin yerini tutmayacağını ifade etmişlerdir. Öğretim elemanları yüksek öğretim sisteminin yeniden yapılandırılması gerektiğini belirtirken teknik işleri yürütecek bir arabirim olduğunda uzaktan eğitim sistemi oluşturma fikrine sıcak baktıklarını saptamıştır.

Erdoğan, Erkoç ve Göktimur (2006) tarafından açık lise, açık öğretim fakültesi ve İstanbul'daki bazı örgün yüksek öğretim kurumları öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik tutumları incelenmiştir. Edinilen bulgulara göre yüksek öğretim kurumları tarafından tasarlanan uzaktan eğitim sistemlerinde yeterli ve etkili sonuçların alınabilmesi için, hedef kitlenin demografik özelliklerinin, uzaktan eğitime yönelik ilgi ve tutumlarının iyi tespit edilmesi, sistemin öğrencinin gereksinimlerine uygun olarak tasarlanması gerekmektedir.

Akcakoca'nın (2006) "Sakarya Üniversitesi uzaktan eğitim öğrencilerinin iletişim engelleri ile ilgili görüşleri" başlıklı yayımlanmamış bilim uzmanlığı tezinde, SAÜ uzaktan eğitim bölümlerinde öğrencilerin karşılaştıkları iletişim engellerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırmada kullanılması amacıyla geliştirilen anket, 2005-2006 Eğitim Öğretim Yılı içerisinde Sakarya ilinde bulunan SAÜ Adapazarı Meslek Yüksek Okulu bölümlerinde okuyan 3677 uzaktan eğitim öğrencisinin içinden rastgele seçilen 378 öğrenciye uygulanmıştır. Mülakat ise gönüllü olarak katılan 16 öğrenciye uygulanmış ve veriler içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada elde edilen verilere göre öğrenciler arasında farklı iletişim engellerinin olduğu belirlenmiştir. Öğrenci izlenimlerinden ortaya çıkan iletişim engelleri; teknik engeller, psikolojik engeller, kişisel engeller, uzaklık engeli, kesinti engeli, zaman baskısı engeli olarak altı baslık halinde tespit edilmiştir.

Mızıkacı'nın (2006) araştırmasına göre uzaktan eğitim programı uygulayan üniversitelerde ders videolarının çekimi için ihtiyaç duyulan stüdyo, sunucu, video konferanslar için gerekli donanımlar, internet üzerinden eğitim verebilmek için gerekli olan öğrenme yönetim sistemi (learning management system=LMS), diğer yazılımlar, internet servis sağlayıcı gibi yazılım, donanım ve hizmet alımında, sistem bakım ve onarımı için teknik personelin sağlanmasında finansman sıkıntısı yaşanmaktadır. Yaşanan sorunların sebepleri olarak tutucu kurum kültürleri ve hantal bürokrasi gösterilmektedir.

Dinçer (2007), öğretim kuramları ve pedagojik yaklaşımlar gözetilerek uzaktan eğitimde kullanılmak üzere, senkron ve asenkron eğitimleri bir arada sunacak, bir akıllı sınıf geliştirme çalışması yapmıştır. Akıllı sınıf modeli web tabanlı olarak kullanıcılara sunulmuştur. Akıllı sınıf gerekli donanıma sahip bir adet sınıf ve bir adet web portalından oluşturulmuştur. Akıllı sınıf modelinin ve portalın değerlendirilmesi için örnek dersler hazırlanmıştır. Geliştirilen değerlendirme anketi uzmanlara ve öğrencilere uygulanmıştır. Veriler; görsellik ve etkileşim, sunuş, teknik yapı ile eğitsel özellikler

açısından incelenmiş, sınıfın ve portalın uzmanlar ve öğrenciler tarafından başarılı bulunduğu görülmüştür.

Ersoy'un araştırmasının (2008) bulgularına göre, öğretim üyeleri internet tabanlı uzaktan öğretim sisteminin Türk Eğitim Sistemine uygun olduğunu, bununla birlikte örgün eğitimin yerini alamayacağını düşünmektedirler. Öğretim üyeleri internet tabanlı uzaktan öğretim sisteminin zorunluluk olup olmadığı konusunda kararsız kalmışlardır, ders içeriklerinin geliştirilmesi çalışmalarına fakültelerin katılması gerektiğini ve öğretim üyeleri hizmetiçi eğitim alsalar bile internet tabanlı uzaktan öğretim yöntemiyle ders yapmaya isteksiz olduklarını belirtmektedirler. Araştırmacı, elde ettiği bulgulara göre öncelikle uzaktan öğretim, öğretim üyelerine tanıtılmalı, öğretim üyeleri hizmetiçi kurslar yardımıyla eğitim teknolojisi araçlarını kullanma konusunda eğitilmeli, öğretim üyelerine örgün eğitim verdikleri sırada bu eğitimi uzaktan öğretim yöntemiyle destekleyebilecekleri ortamlar sağlanmalıdır. Ayrıca uzaktan öğretimde yer alan öğrencilerin özellikleri hakkında ve kendilerine önerilen roller konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

Koyunoğlu (2008) birçok üniversitenin internet tabanlı uzaktan eğitim modelini incelemiştir. Bunlardan Ankara ve Sakarya üniversiteleri kurumsal yapı açısından daha detaylı incelenirken Anadolu Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Trakya Üniversitesi, Maltepe Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Fırat Üniversitesi uygulamanın tüm boyutlarıyla incelenmiştir. Uzaktan eğitim hizmeti sunan yüksek öğretim kurumlarından Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi'nin personel altyapısı incelendiğinde, öğretim tasarımı birimi, grafik tasarımı birimi, e-öğretim birimi, video-tv birimi, araştırma-geliştirme birimi adlarıyla oluşturulmuş kurumsal yapıda uzman personel altyapısının olduğu; Sakarya Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi incelendiğinde ise Merkezi Koordinasyon Birimi, Üniversite Destek Birimleri, Akademik Üst Kurul, Uzaktan Eğitim Birimi ve Öğretim Birimleri adlarıyla oluşturulmuş kurumsal yapıda uzman personel altyapısının olduğu tespit edilmiştir. Bu birimlerde çalıştırılan personelin sayı ve niteliklerine bakıldığında, bunun açılacak olan

programların sayısı ve türüne göre değiştiği, bu görevlendirmenin üniversite yönetim kurulu tarafından yapıldığı ve burada çalışan tüm personelin de üniversitenin diğer birimlerinde çalışan dengi personelle aynı haklara sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca kimi uygulamada her personel yalnızca bir tek uzmanlık alanında görevini sürdürürken, kimi uygulamada ise bir personelin birden fazla birimde (grafik, animasyon, tasarım... gibi) hizmet verdiği görölmektedir.

Yukarıda özetlenen araştırmalar Türkiye'deki teknoloji yoğun uzaktan eğitim uygulamalarında öğrencilerin beklentilerinin karşılanması ve memnuniyetinin sağlanması, ayrılma oranları, kapasite kullanımı ve kalitenin istenen düzeyde sağlanması, personelin bu öğretim biçimine yatkınlığı, sağlanan ortam ve teknolojilerin kullanılma durumu, öğrenci kontrolü olanaklarının sağlanması, iletişim süreç ve ortamları, öğrencilerin tutumları, akademik, idari yapılanma ve finansman, iletişim engelleri gibi konularda çeşitli sorunlar yaşandığını göstermektedir. Aynı araştırmalar uygulamalarda izlenen süreçlerin de üniversiteler arasında çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadırlar. Nihayet bu araştırmaların çoğu belirli kurumlarda yapılmış olup; genellenebilir ve üniversitelerin genel durumunu ortaya koyan araştırma sayısı oldukça sınırlıdır. Bu konudaki temel gereksinim karşılaşılan sorunları ve çözümlerini araştıran araştırmaların sistematik bir yaklaşımla planlanıp, gerçekleştirilmeleri, bir yandan üniversitelerin genel durumunu ortaya koyan genellenebilir araştırmalar planlanırken, aynı zamanda kurumlar arası farklılaşmalara duyarlı olunmasıdır.

Türkiye'de e-öğrenme alanında sektörün baskın aktörleri genellikle bir bütün olarak e-öğrenme sistemi sunma, donanım sağlama, içerik ya da yazılım sağlama alanlarından herhangi birinde uzmanlaşmışlardır. Bu firmalar kendi ürünlerini ya da distribütörü oldukları uluslararası firmaların ürünlerini kullanıcıların hizmetine sunmaktadırlar. Donanım sistemleri, içerik temini, öğrenme ve içerik yönetim sistemi, mobil öğrenme alanlarında görece yüksek pazar paylarına ve marka tanınırlığına sahip, az sayıda firma bulunmaktadır. Bununla birlikte bu alanda Türkiye'de bu birkaç firmadan başka, çok sayıda firma bulunmaktadır. Bu firmaların bir kısmı donanım,

yazılım ve içerik geliştirme, e-öğrenme, mobil öğrenme alanlarında önemli ve yüksek performanslı ürünler geliştirmeyi de başarmışlardır. Ancak kimi firmaların, teknik alanda gösterdikleri başarıyı, ürünlerini, hizmetlerini tanıtmaya ve yaygınlaştırma alanına yansıtamadıkları söylenebilir (Şimşek, 2010). Bu durum aslında uzaktan eğitim yapan çoğu üniversitenin bu konuda kendisi tarafından geliştirilmiş bir sistem ve uygulama modeli bulunmadığı, çoğu görevin hizmet ve ürün satın alma yolu ile, alım yapılan firmalar tarafından yerine getirildiği, başka bir söyleyişle bu üniversitelerin verdiği hizmetlerin firmaların sağladıkları ile sınırlı olduğu anlamına gelmektedir.

Uzaktan eğitimde hedefe ulaşmayı kolaylaştırmak için başarılı bir çevrimiçi etkileşim sisteminin kurulması ve işletilmesi önemlidir. Hawkes (2006) bu etkileşimleri iki grupta sınıflandırmıştır: öğrenci ile öğretmen arasındaki motivasyonel etkileşimler, öğrenciler arasındaki akademik ve sosyal etkileşimler. Uzaktan eğitim uygulayıcılarının söz konusu etkileşim sisteminin bütünü ve ayrıntılarını planlama ve geliştirme sorumlulukları bulunmaktadır.

Türkiye’de yükseköğretim düzeyindeki bir diplomaya yönelik uzaktan eğitim uygulamaları Anadolu Üniversitesi tarafından yürütülen klasik “açıköğretim” programları ve Anadolu Üniversitesi yanında diğer üniversiteler tarafından “bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı uzaktan eğitim” programları şeklinde iki genel kategoride ele alınabilir. Bu çalışmada ikinci kategoriye giren programlar ele alınmakta ve bu programların oluşturduğu kategori daha kullanışlı bir kavram olduğu düşüncesi ile “teknoloji yoğun uzaktan eğitim” olarak adlandırılmaktadır.

Genel bir yaklaşımla “teknoloji yoğun uzaktan eğitim” olarak nitelenebilecek uygulamaların ortaya çıkardığı sorun ve ihtiyaçlar oldukça ayrıntılı ve somuttur. Bu durum, teknoloji yoğun uzaktan eğitim alanındaki çözüm arayışlarında da sistematik, ayrıntılı ve somut yaklaşımların izlenmesini gerektirmekte, sadece sistemin geneline değil; ilgili süreçlerin tümüne ilişkin ayrıntılı değerlendirmeleri gerekli kılmaktadır. Konunun ele alınmasında kullanılacak sistematığın belirlenmesinde ise uzaktan eğitimin

bir eğitim teknolojisi uygulaması olduğunun dikkate alınması gerekmektedir. Bu konuda eğitim teknolojisinin boyutlarının yol gösterici bir ölçü olabileceği değerlendirilmektedir.

Bir uzmanlık alanı olarak yaklaşık yüzyıllık gelişim seyri içinde eğitim teknolojisi şimdiye kadar değişik şekillerde tanımlanmış ve kategorize edilmiştir. Eğitim teknolojisi ile ilgili ilk çalışmalar yirminci yüzyılın başlarında, hatta bir ölçüde eğitim bilimi ve eğitimcilerin dışında, endüstriyel teknolojinin sektörel baskısı ile ortaya çıkmıştır. Endüstriyel teknoloji kaynaklı, “görsel eğitim” kavramı bir uzmanlık alanı olarak eğitim teknolojisinin ortaya çıkışının başlangıcı sayılabilir. İzleyen dönemlerde eğitim teknolojisi genel olarak eğitsel mesajların tasarımı ve kullanılması, bilimin eğitim sorunlarına uygulanması, öğrenme-öğretme süreçlerinin sistematik tasarımı ve öğrenmeyi destekleyici süreç ve ortamların tasarımı gibi değişik şekillerde anlaşılmış ve tanımlanmıştır (Şimşek, 2005).

Bu alandaki en güncel yaklaşım, alandaki öncü kurumlardan birisi olan Association for Educational Communication and Technology(AECT)' nin son tanımında somutlaştırılmıştır. AECT tarafından geliştirilen son tanımda eğitim teknolojisi “Uygun teknolojik süreç ve kaynakların oluşturulması, uygulanması ve yönetilmesi yolu ile öğrenmenin kolaylaştırılması ve performansın geliştirilmesi uygulaması ve bununla ilgili çalışma alanı” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan hareketle, teknoloji yoğun uzaktan eğitim sistemlerinin sorunlarını ve geliştirme ihtiyaçlarını üretim, uygulama ve yönetim süreçleri bağlamında ele almak, tutarlı bir yaklaşım olarak görülebilir. Bu tanımdaki oluşturma (creating) kavramı öğretim sistem, süreç ve materyallerinin tasarımı ve geliştirilmesini de kapsayacak şekilde üretimini; uygulama kavramı bunların etik çerçevede kullanılmasını ve uygulanmasını; yönetim kavramı ise söz konusu sistem, süreç ve materyallerin kullanımı ile ilgili yapılanma, finansman, yetki ve sorumluluk dağılımı gibi hususları işaret etmektedir (AECT, 2004).

Buraya kadar yapılan açıklamaları şu şekilde özetlemek olanaklıdır: İletişim teknolojileri alanındaki gelişmeler, bir eğitim teknolojisi uygulaması

olarak uzaktan eğitim için yeni seçenekler ortaya çıkarmış, bu seçenekler bir yandan uzaktan eğitim uygulamalarını hızla yaygınlaştırırken, diğer yandan da teknoloji yoğun uygulamaların öne çıkmasına neden olmuştur. Teknoloji yoğun uzaktan eğitim uygulamaları tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de oldukça yaygınlaşmış bulunmaktadır. Uygulamaların yaygınlığı ölçüsünde sorunlar da artmakta ve çeşitlenmektedir.

Konu ile ilgili uygulamalar bu denli artmış olmasına karşın, uygulamaları sistematik olarak değerlendiren çalışma sayısı son derece azdır. Var olan araştırmalar genellikle kurumsal uygulamaların değerlendirilmesi şeklinde olduğundan, bu araştırmaların bulgularının diğer kurumlara genellenmesi pek mümkün olmadıktan başka, aynı nedenle uygulamayı yönlendirmeleri de olanaklı değildir. Bu sorundan hareketle bu araştırmada Türkiye’deki teknoloji yoğun uzaktan eğitim uygulamaları bir yandan bütün olarak değerlendirilmeye, bir yandan da üretim, uygulama ve yönetim süreçlerinde karşılaşılan sorunlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı Türkiye’deki üniversitelerde uygulanan teknoloji yoğun uzaktan eğitim sistemlerinin üretim, uygulama ve yönetim süreçlerini; genel karakteristikleri, uygulanan araç ve yöntemler ve yaşanan sorunlar açısından incelemektir. Bu genel amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Üniversitenin resmi statüsü, uygulanan programların düzeyleri, öğrenci sayıları, kullanılan uygulama modelleri, uygulama deneyimleri ve ilgili akademik ve idari birimler açısından; üniversitelerin uyguladıkları uzaktan eğitim sistemlerinin genel profili nasıl betimlenebilir?
2. Üniversiteler tarafından uygulanan uzaktan eğitim sistemlerinin;
  - a. Kurumsal destek,
  - b. Ders geliştirme süreçleri,

- c. Öğrenme-öğretme süreçleri,
  - d. Ders yapısı,
  - e. Öğrenci desteği,
  - f. Öğretim elemanı desteği ve
  - g. Ölçme-değerlendirme karakteristikleri nelerdir?
3. Üniversiteler tarafından uygulanan uzaktan eğitim sistemlerinin karakteristikleri, üniversitelerin;
- a. Resmi statülerine,
  - b. Uygulama modellerinin çeşitliliğine,
  - c. Farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
4. Kurumsal destek, ders geliştirme süreçleri, öğrenme-öğretme süreçleri, ders yapısı, öğrenci desteği, öğretim elemanı desteği ve ölçme-değerlendirme bileşenleri açısından, üniversitelerin uzaktan eğitim sistemlerinde;
- a. Kullanılan araç ve yöntemler,
  - b. Yaşanan sorunlar nelerdir?

Önem

Bu çalışma son dönemde gerek uluslararası, gerekse ulusal düzlemde çok hızlı şekilde yaygınlaşmakta olan teknoloji yoğun uzaktan eğitimi konu alması açısından güncel; eğitim teknolojisi alanına özgü boyutları temel alan sistematiği yanında, Türkiye'deki tüm programları kapsamı ile özgün; uygulamada karşılaşılan sorunların çözümü için karar alma konumundaki kişi ve kurumlara yönelik, uygulanabilir öneriler sağlayacak olması açısından işlevseldir.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın aşağıdaki hususlarla sınırlı olduğu baştan kabul edilmektedir:

- a. Ele alınan uzaktan eğitim programları yükseköğretim düzeyindeki teknoloji yoğun uzaktan eğitim programları ile,
- b. Veri kaynakları 2011-2012 öğretim yılında Türkiye’de uygulanmakta olan uzaktan eğitim sistemlerinin yöneticileri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Eğitim teknolojisi (Educational Technology). Uygun teknolojik süreç ve kaynakların oluşturulması, uygulanması ve yönetilmesi yolu ile öğrenmenin kolaylaştırılması ve performansın geliştirilmesi uygulaması ve bununla ilgili çalışma alanı (AECT, 2004). Eğitim teknolojisinin başka tanımları da bulunmakla birlikte, bu tanım araştırmanın eğitim teknolojisine yaklaşımını yansıtmaktadır.

Teknoloji yoğun uzaktan eğitim (Technology-based distance education). Türkiye’de, yükseköğretim düzeyinde, Anadolu Üniversitesi tarafından uygulanan klasik açıköğretim programları dışında kalan, önlisans, lisans ve lisansüstü düzeydeki uzaktan eğitim diploma programları.

Uzaktan eğitim (Distance education). Öğretici ve öğrencinin farklı mekanlardan katıldığı, öğrenme etkinliklerinin basılı, elektronik, sesli ve hareketli öğretim materyallerine dayalı olarak ve çevrimiçi, çevrimdışı, eşzamanlı ve eşzamansız etkileşim yöntemlerinden birisi veya birden fazlası kullanılarak veya yüz yüze öğretim etkinlikleri ile bütünleştirilerek gerçekleştirildiği eğitim uygulaması.

Kisaltmalar

AO: Aritmetik ortalama.

SS: Standart sapma.

AECT: Association for Educational Communication and Technology.

UE: Uzaktan eğitim.

UESD: Uzaktan eğitim sistemleri değerlendirme.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, katılımcıları, veri toplama araçları, verilerin toplanması, toplanan verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması ile ilgili açıklayıcı bilgiler verilmektedir.

Araştırma Modeli

Bu çalışma ilişkisel tarama modeli çerçevesinde planlanıp, gerçekleştirilmiş, betimsel bir araştırmadır. Araştırmada bir yandan programlarda kullanılan üretim, uygulama ve yönetim süreçlerinin genel karakteristikleri, diğer yandan da kullanılan uygulama yöntem ve araçları ve yaşanan sorunlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Bilindiği gibi ilişkisel tarama modelleri ise, iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve/ya da derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 1999). Bu araştırmada belirlenen karakteristikler ile uygulama ve sorunların; üniversitelerin statüsü, kullandıkları uygulama modellerinin çeşitliliği ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişip-değişmediği, karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Katılımcılar

Araştırmanın gerçekleştirildiği 2011-2012 öğretim yılı itibariyle Türkiye'de önlisans, lisans ve lisansüstü düzeyde teknoloji yoğun uzaktan eğitim programı uygulayan toplam 36 üniversite bulunmaktadır. Uzaktan eğitim sistemlerinin karakteristiklerini belirleme aşaması için araştırmada bu üniversitelerin tümü araştırmaya dahil edilmiştir.

Bu aşamada araştırmaya; aynı üniversite hakkında birden fazla kaynaktan elde edilecek veriler arasında ortaya çıkabilecek olası tutarsızlıkların önlenmesi için her üniversiteden bir kişinin; elde edilen verilerin doğru ve güvenilir olmasını sağlamak için ise her üniversitede, uzaktan eğitim sisteminin bütününden ve doğrudan sorumlu yöneticilerin dahil edilmesi tercih edilmiştir. Böylelikle, üniversitelerin uzaktan eğitim sistemlerinin karakteristiklerinin belirlendiği Likert tipi ölçek uygulaması aşamasında araştırma, yukarıda açıklanan özelliklere sahip toplam 36 yöneticinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Bu katılımcıların özellikleri Çizelge 1’de gösterilmiştir.

Çizelge 1’deki verilerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi üniversitelerinin uzaktan eğitim sistemi ile ilgili sorumlulukları bakımından katılımcıların %30.56’sı UE merkezi müdürü, %27.78’i UE koordinatörü, %11.11’i öğretim elemanı, %8.33’ü UE merkezi müdür yardımcısı, %5.56’sı sorumlu rektör yardımcısı, %5.56’sı UE MYO müdürü, %2.78’i UE fakültesi dekanı, %2.78’i UE MYO müdür yardımcısı, %2.78’i UE bölüm başkanı, %2.78’i ise UE MYO sekreteridir.

Çizelge 1.Katılımcıların Sorumluluklarına Göre Dağılımları

Sorumluluklar	n	%
UE Merkezi Müdürü	11	30.56
UE Koordinatörü	10	27.78
Öğretim Elmanı	4	11.11
UE Merkezi Müdür Yardımcısı	3	8.33
Sorumlu Rektör Yardımcısı	2	5.56
UE MYO Müdürü	2	5.56
UE Fakültesi Dekanı	1	2.78
UE MYO Müdür Yardımcısı	1	2.78
UE Bölüm Başkanı	1	2.78
UE MYO Sekreteri	1	2.78
TOPLAM	36	100.00

Araştırmaya katılanların üniversitelerindeki uzaktan eğitim sistemi ile ilgili sorumlulukları en çok UE merkezi müdürü, ikinci olarak UE koordinatörü, üçüncü olarak öğretim elemanı, dördüncü olarak UE merkezi müdür yardımcısı, beşinci olarak sorumlu rektör yardımcısı ve UE MYO müdürü, en az ise UE fakülte dekanı, UE MYO müdür yardımcısı, en az ise UE bölüm başkanı ve UE MYO sekreteridir.

Araştırmanın ikinci ve üçüncü aşamasını oluşturan odak grup çalışmaları için katılımcı grup belirlenirken, açıklanan özelliklere ilave olarak katılımcıların yanı sıra zamanda “uzaktan eğitim alanında uzman ya da uzun süreli deneyime sahip olması” koşulu aranmıştır. Bu yaklaşımla araştırmanın ikinci aşamasını oluşturan ve uzaktan eğitim sistemlerinde gerçekleştirilen uygulamalar ve kullanılan araçların belirlendiği odak grup çalışmalarına 16 kişi katılmıştır. Araştırmanın son aşamasını oluşturan ve yaşanan sorunların belirlendiği odak grup çalışmalarına ise 12 kişi katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

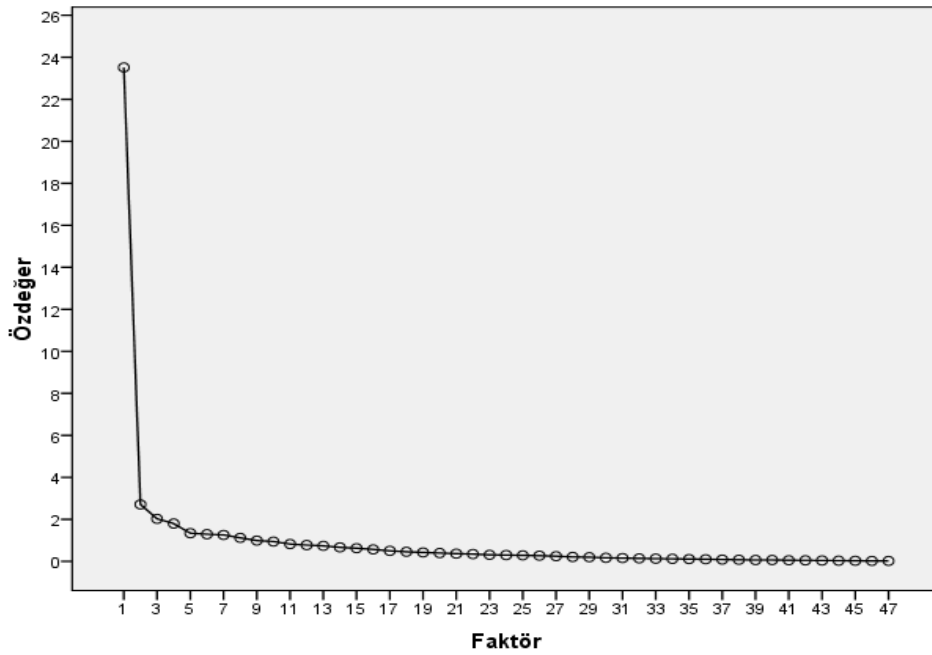
Araştırmada uzaktan eğitim istemlerinin karaktersitiklerini belirlemek için Uzaktan Eğitim Sistemleri Değerlendirme Ölçeği (UESD), uzaktan eğitim sistemlerinde uygulanan yöntem ve araçları belirlemek için Uzaktan Eğitim Uygulamaları Tarama Envanteri (UEUTE), uygulamada karşılaşılan sorunları belirlemek için ise Uzaktan Eğitim Sistemleri Sorun Tarama Envanteri (UESSTE) kullanılmıştır.

Uzaktan Eğitim Sistemleri Değerlendirme Ölçeği (UESD)

Uzaktan Eğitim Sistemleri Değerlendirme Ölçeği (UESD), Likert tipi 46 maddeden oluşan bir ölçektir. Bu ölçeğin hazırlanması aşamasında öncelikle, konu ile ilgili literatür taranmış, uzaktan eğitim sistemlerinin üretim, uygulama ve yönetim süreçlerini ve uzaktan eğitimde kalite göstergelerini kapsayan 47 madde yazılmıştır. Hazırlanan her madde için geçerli cevap seçenekleri “Her Zaman”, “Çoğunlukla”, “Orta Sıklıkta”, “Ara Sıra” ve “Hiçbir Zaman” şeklinde belirlenmiştir. Bu maddeler yazılırken konu ile ilgili

kaynakların yanı sıra The Institute For Higher Education Policy'nin, (2000) Benchmarks For Success In Internet-Based Distance Education isimli çalışmasında kullandığı 26 maddelik ölçekten geniş şekilde yararlanılmıştır.

Literatüre dayalı olarak hazırlanan ölçek taslağı ölçme değerlendirme, istatistik ve eğitim teknolojisi / bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi alanlarından toplam 12 uzmanın değerlendirilmesine sunulmuş ve gelen öneriler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak; çevrimiçi sürümü ile ön uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Bu hali ile ölçek taslağı elektronik ortamda, üniversitelerin uzaktan eğitim sistemlerinde görevli olan öğretim elemanlarına (N=104) çevrimiçi olarak uygulanmış, geçerlilik ve güvenilirlik testleri bu gruptan elde edilen veriler üzerinden yapılmıştır.

Şekil 1. UESD Ölçeği Yamaç-Eğim Grafiği

Geçerlilik, ölçme aracının amaca hizmet etme derecesi veya ölçülmek istenen şeyi gerçekten ölçüyor olması şeklinde ifade edilmektedir (Karasar, 2003). Kullanılan ölçeğin geçerlilik çalışmaları bağlamında; elde edilen verilerin faktör analizi için uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett

Sphericity testleri ile incelenmiştir. KMO katsayısının .60'tan yüksek olması ve Bartlett testinin anlamlı çıkması, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir (Büyüköztürk, 2003). Bu araştırmadan elde edilen veriler için KMO katsayısı 0.876, Bartlett Sphericity testi ise 5038.443 ($p=0.000$) anlamlı bulunmuştur. Eldeki verilerin faktör analizi için uygun olduğunu gösteren bu değerler elde edildikten sonra faktör (temel bileşenler) analizi yapılmıştır.

Yapılan analizler sonrasında, Şekil 1'de verilen yamaç-eğim grafiğinin ve Çizelge 2'de verilen özdeğer ve açıklanan varyans miktarlarının incelenmesinden, ölçeğin toplam varyansın % 74.607'sini açıklayabilen 8 faktörden oluşabileceği görülmüştür.

Çizelge 2.Faktörlerin Özdeğerleri ve Açıkladıkları Varyans Miktarları.

Faktör	Özdeğer	Açıklanan Varyans Miktarı	
		%	Yığılmalı %
1	23.515	50.031	50.031
2	2.711	5.768	55.799
3	2.027	4.312	60.111
4	1.801	3.831	63.942
5	1.342	2.855	66.797
6	1.292	2.750	69.547
7	1.258	2.677	72.224
8	1.120	2.383	74.607

Yamaç-eğim grafiği ve varyans çizelgesindeki verilerin ortaya koyduğu faktör yapısının, hazırlanan ölçeğin dayandırıldığı kuramsal yapı ile uyumlu olmaması, varyans çizelgesinde de görüldüğü gibi ölçeğin tek faktörle, toplam varyansın % 50.031'ini açıklayabilmesi ve bu hali ile çeşitli maddelerin birden fazla faktör altında çektikleri yüklerin yarattığı karmaşa nedeni ile ölçeğin tek faktörlü olabileceği düşünülmüştür.

Tek faktör üzerinden, döndürme yapılmaksızın elde edilen faktör yükleri Çizelge 3'te gösterilmiştir. Elde edilen sonuçlar 11.maddenin birinci faktörde hiç yük çekmediğini ortaya koyduğundan, bu madde ölçekten çıkarılmıştır. Diğer 46 maddenin birinci faktör üzerindeki yükleri 0.347 ile 0.865 arasında değişmektedir.

Çizelge 3. UESD Ölçeğindeki Maddelerin Döndürülmemiş Temel Bileşenler Analizi Yöntemine Göre Faktör Yükleri.

Madde No	Faktör Yük Değeri	Madde No	Faktör Yük Değeri	Madde No	Faktör Yük Değeri
1	0.716	17	0.784	33	0.719
2	0.370	18	0.473	34	0.824
3	0.693	19	0.594	35	0.601
4	0.749	20	0.778	36	0.698
5	0.657	21	0.720	37	0.749
6	0.600	22	0.823	38	0.813
7	0.760	23	0.726	39	0.818
8	0.760	24	0.803	40	0.837
9	0.566	25	0.813	41	0.855
10	0.349	26	0.710	42	0.856
11	0.000	27	0.787	43	0.843
12	0.685	28	0.471	44	0.807
13	0.738	29	0.770	45	0.449
14	0.814	30	0.727	46	0.577
15	0.864	31	0.641	47	0.558
16	0.651	32	0.750		

Son hali ile ölçeğin güvenilirliğinin göstergesi olarak Cronbach Alpha testi ile hesaplanan iç tutarlılık katsayısı 0.976 olarak bulunmuştur. Bu sonuç ölçekten sağlanan verilerin güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Toplam varyansın % 50.031'ini açıklayan 46 maddeden oluşan ölçek bu hali ile uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Uzaktan Eğitim Uygulamaları Tarama Envanteri (UEUTE)

ODTÜ Kampüs Teknolojileri Günleri kapsamında uzaktan eğitim yöneticileri ile odak grup yapılarak daha önce yönetici ölçeğinden elde edilen veriler paylaşılmış ve odak grup görüşmesi çerçevesinde üniversitelerde ne tür uygulamaların yapıldığı ve ne tür sorunların yaşandığı katılımcılara araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış formlar verilerek genel olarak tartışılmıştır.

Ne tür uygulamaların yapıldığı ile ilgili olarak Uzaktan Eğitim Sistemleri Değerlendirme Ölçeği' ndeki her bir madde ayrıntılandırılmıştır. Örneğin daha öncesinde uygulanan Uzaktan Eğitim Sistemleri Değerlendirme Ölçeği'nde "Etkili uzaktan eğitim dersi uygulamalarına yönelik kurumsal ödül verilmesinin" ne sıklıkta yapıldığı sorulmuştu. Uzaktan Eğitim Uygulamaları Tarama Envanteri'nde ise bu madde ayrıntılandırılmış ve kurumsal ödül veren üniversitelere bu maddenin altında başarılı uygulama sahiplerine para ödülünün verilip verilmediği sorulmuştur. Yine aynı maddenin alt maddesi olarak mesleki etkinliklere katılım için mali desteğin sağlanıp sağlanmadığı sorulmuştur. Böylece daha önceki ölçekte uygulamayı ne sıklıkta yaptığını bildiren üniversitelerin o madde ile ilgili hangi yöntem ve araçları kullandıkları ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Daha önce üniversitelerde uygulanan ölçekte bu maddeleri uygulamadığını bildiren üniversitelere bu alt sorular sorulmamıştır. Odak grup ile yapılan görüşme sonucunda genel olarak üniversitelerde uygulanan yöntem ve araçların neler olduğu tartışılarak Uzaktan Eğitim Uygulamaları Tarama Envanteri oluşturulmuştur.

Bu ölçme aracı yönetici anketi ile tutarlı şekilde, 46 madde altında birden fazlası işaretlenebilen, gerektiğinde yeni madde eklenebilen ve sadece geçerli seçeneklerin işaretlenmesi ile doldurulan alt maddelerden oluşmaktadır.

Uzaktan Eğitim Sistemleri Sorun Tarama Envanteri (UESSTE)

Yukarıda açıklanan odak grup çalışmasında ayrıca, yarı yapılandırılmış formlar ile Uzaktan Eğitim Sistemleri Değerlendirme Ölçeği'nde yer alan her bir uygulama ile ilgili yaşanan sorunlar tartışılmıştır. Ölçekteki her bir madde ile ilgili sorunların neler olduğu görüşülmüş ve sözkonusu ölçeğe paralel bir Uzaktan Eğitim Sistemleri Sorun Tarama Envanteri oluşturulmuştur. Uzaktan Eğitim Sistemleri Değerlendirme Ölçeği'nde yer alan örneğin, "Etkili uzaktan eğitim dersi uygulamalarına yönelik kurumsal ödül verilmesi" maddesi ile ilgili olarak kurumsal ödüller için kaynak bulunamaması, verilen ödüllerin yararlananlar tarafından yeterli bulunmaması gibi sorunların yaşanıp-yaşanmadığı sorulmuştur.

Bu ölçme aracı da yönetici anketi ile tutarlı şekilde, 46 madde altında o madde ile ilgili olası sorunlardan birden fazlası işaretlenebilen, gerektiğinde yeni madde eklenebilen ve sadece geçerli seçeneklerin işaretlenmesi ile doldurulan alt maddelerden oluşmaktadır.

İkinci bir odak grup çalışması ile hazırlanan envanterler kullanılarak uygulanan yöntem ve araçlar ile yaşanan sorunlar üniversite bazında tartışılmıştır. Bu görüşme için hazırlanan envanterler üniversite bazında olup, daha önce uygulanan ölçekte "Hiçbir Zaman" uygulanmadığı belirtilen maddeler, o üniversite için hazırlanan uygulama ve sorun tarama envanterlerinde yer almamıştır. Bu özellikleri ile gerek Uzaktan Eğitim Uygulamaları Tarama Envanteri, gerekse Uzaktan Eğitim Sistemleri Sorun Tarama Envanteri ilgili üniversitenin karakteristikleri açısından uyarlanabilir ve bir tür kontrol mekanizmasına sahip ölçme araçlarıdır.

Verilerin Toplanması

Uzaktan Eğitim Sistemleri Değerlendirme Ölçeğinin geliştirilmesi aşamasında uzmanların görüşlerini almak amacıyla oluşturulan ölçek uzmanların e-posta adreslerine gönderilmiş ve aynı yolla dönüt alınmıştır. Bu aşamada araştırmaya 104 öğretim elemanı katılmıştır.

Uzaktan eğitim sistemlerinin karakteristiklerini belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilen 46 maddelik Uzaktan Eğitim Sistemleri Değerlendirme Ölçeği'nin çevrimiçi sürümü hazırlanmış ve adresi uzaktan eğitim sistemleri yöneticilerine e-posta ile gönderilmiştir. Bu aşamada araştırmaya her üniversiteden 1 olmak üzere, toplam 36 kişi katılmıştır. Bu sayı araştırmanın geręekleřtirildięi dönemde uzaktan eğitim programı olan üniversite sayısına eşitir.

Birinci odak grup görüşmesinde Uzaktan Eğitim Sistemleri Değerlendirme Ölçeği'nden elde edilen üniversitelerin genel karakteristikleri ile ilgili veriler sunulmuştur. Daha sonra üniversite bazında hazırlanan Uzaktan Eğitim Uygulamaları Tarama Envanteri uygulanmıştır. Araştırmanın bu aşamasına 16 kişi katılmıştır.

Yapılan ikinci odak grup görüşmesinde bu envanterin sonuçları sunulmuş, üniversitelerin yaptıkları uygulamaların neler olduğu görüşülmüş ve ardından Uzaktan Eğitim Sistemleri Sorun Tarama Envanteri uygulanmıştır. Araştırmanın bu aşamasına katılan kişi sayısı 12'dir.

Verilerin Çözömlenmesi ve Yorumlanması

Üniversitelerin Uzaktan Eğitim Sistemleri Değerlendirme Ölçeğindeki karakteristikler ile ilgili maddelerinin aritmetik ortalama puanlarının, üniversitelerin resmi statülerine göre değişkenlik gösterip göstermediğini anlamak için ANOVA ve t-testi yapılmıştır. Fark çıkan maddelerin hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için de ANOVA testinde Post-hoc analizleri için Scheffe Testi kullanılmıştır. Bu aşamadaki verilerin tümü .05 düzeyinde test edilip, yorumlanmıştır. İkinci ve üçüncü aşamada geręekleřtirilen odak grup çalışmalarından elde edilen veriler ise betimsel istatistikler kullanılarak (% ve f) çözümlenip yorumlanmıştır. Odak grup görüşmelerinde alınan video kayıtları içerik analizi ile çözümlendi ve bulguların yorumlanmasında kullanıldı.

BÖLÜM III

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesini çizmek üzere; bir çalışma alanı olarak eğitim teknolojisinin temel süreçleri tartişılarak uzaktan eğitim ile ilişkilendirilmekte, uzaktan eğitimde kalitenin değerlendirilmesine ilişkin farklı yaklaşımlara değinilmekte ve kullanılan veri toplama araçlarının kuramsal dayanakları açıklanmaktadır.

Eğitim Teknolojisinin Temel Süreçleri Ve Uzaktan Eğitim

Association of Educational Communication and Technologies'in (AECT) "Uygun teknolojik süreç ve kaynakların üretilmesi, uygulanması ve yönetilmesi yolu ile öğrenmenin kolaylaştırılması ve performansın geliştirilmesi uygulaması ve bununla ilgili çalışma alanı" (2004) şeklindeki eğitim teknolojisi tanımından yola çıkıldığında teknoloji yoğun uzaktan eğitim sistemlerinin sorunları ve geliştirme ihtiyaçlarını üretim, uygulama ve yönetim süreçleri bağlamında ele almak gerekmektedir.

AECT(2004) bu süreçleri aşağıdaki gibi açıklamaktadır:

Üretim; birçok farklı öğrenme ortamlarında bulunan araştırma, teori ve aliştırma yapma anlamına gelmektedir. Üretim ayrıca kullanılan tasarım yaklaşımına bağlı olarak çeşitli aktiviteleri de içerebilir. Tasarım yaklaşımları, her biri etkili öğrenme için gerekli malzeme ve koşulları üretmede kullanılabilecek farklı tasarım yöntemleri (design mindsets, estetik, bilimsel, mühendislik, psikolojik, yönlemsel veya sistematik) ile gelişebilmektedir.

Bir sistem yaklaşımı; öğretimsel problemlerin analiz edilmesi, bir çözümün tasarımı ve geliştirilmesi, her adımda yapılan değerlendirme ve revizyon kararları ile sonrasında bir çözümün uygulanması prosedürlerini içermelidir. Sonuçların değerlendirilmesi ve bu süreçteki düzeltici uygulamaların yapılması biçimlendirici değerlendirme (formative evaluation), projenin sonunda proje etkilerinin değerlendirilmesi de özetleyici

değerlendirme (summative evaluation) olarak adlandırılır. Farklı aşamalarda farklı türde değerlendirme soruları sorulur. Önuç analizinde (front-end analysis): Performans probleminin olup olmadığı ve bu problem öğretim ihtiyacı gerektirir mi? Öğrenen analizinde: öğrenenlerin karakteristikleri nelerdir? İş analizinde: öğrenenlerin ön yeterlilikleri ne olmalıdır? Tasarım aşamasında: Öğrenme nesnelere nelerdir? Tasarım bu nesnelere hazırlandı mı? Öğretim materyalleri mesaj tasarımı prensiplerini somutlaştırıyor mu? Geliştirme aşamasında: Prototip öğrenme nesnelere ile ilgili öğrencilere yol gösterici midir? Uygulama aşamasında: yeni çözümler uygun bir şekilde kullanılıyor mu? Problem üzerinde etkisi nedir? Bu soru ve aşamalar örnek olarak verilebilir.

Tasarım ve geliştirme işlemleri öğrenme ortamları oluşturmak için kullanılan çeşitli analog ve dijital teknolojilerden etkilenmektedir. Örneğin, öğretmen liderliğindeki sınıf öğretimi için yapılan tasarım bir bilgisayar tabanlı simülasyon oyun tasarımından farklı yollar takip eder. Öğretim için sadece materyal yapımı ve öğrenme ortamları değil; ayrıca bilgi yönetimi veritabanları, problem tarama için online veritabanları, otomatik yardım sistemleri ile öğrenmenin değerlendirilmesi ve belirlenmesi için portfolyolar da hazırlanmaktadır.

Kullanımı da içerecek şekilde uygulama, öğrencileri öğrenme ortamları ve kaynakları ile etkileşiminin sağlanması ile ilgili teori ve uygulamaları demektir. Çözümün problem ile bulunduğu eylem merkezi gibidir. Uygulama, uygun işlemlerin ve kaynakların-metotların ve materyallerin seçilmesi ile başlar. Bu seçim öğrenen veya öğretici tarafından yapılır. Seçim yöntemi, mevcut kaynakların bu amaca uygun olup olmadığının belirlendiği materyal değerlendirmesine dayalıdır. Daha sonrasında kullanım (utilization) başlığı altında, öğrenenlerin bazı uygulamalar ve kaynakların kullanımı ile ilgili karşılaştıkları güçlüklerle ilgili daha çok öğretmenlerin rehberliği ile yapılan planlama ve yönlendirme işlemleri yer alır.

Bazı durumlarda öğretimsel yenilikleri getirmek için öğreticilerin dikkatini çekmek ve kullanımı yaygınlaştırmak için ciddi bir çaba bulunmaktadır. Bu dağıtım işlemi, uygulamanın başka bir evresi olabilir.

Öğretmenlerin müfredat programlarına yeni kaynakları eklemeleri entegrasyon(integration); bu entegrasyonun geniş ölçekte yer bulması, bu yeniliğin organizasyonel yapıya dahil edilmesi de kurumsallaşma (institutionalization) olarak adlandırılır.

Sistemik yaklaşımda, tasarım ekibinden her evredeki kullanım etkililiğini gözlemlemesi ve belirlenen aksaklıkları düzeltmeleri beklenir.

Eğitim teknolojisi alanında profesyonellerin en eski sorumluklarından birisi yönetim olmuştur. İlk yıllarda bu durum, görsel-işitsel araç merkezlerinin faaliyetlerinin yönetimi şeklinde algılanmıştır. Medya üretimi ve öğretim tasarımı işlerinin daha karmaşık ve geniş ölçekli hale gelmesiyle birlikte, proje yönetim becerilerinin de edinilmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Uzaktan eğitim programları bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalıdır. Bu alanda meydana gelen gelişmelerle birlikte eğitim teknologları dağıtık sistem yönetimine (delivery system management) dahil oldular. Bütün bu yönetsel işlevlerde personel ve bilgi yönetiminin alt işlevleri yer alır. Bu işlevler personel işlerinin organize edilmesi, planlama, kaynakların yönetilmesi ile organizasyon veya projelerin yönetim akış bilgileri ile ilgili işlemlerdir. Sistem yaklaşımında, sonuçların görüntülenmesi için kalite kontrol ölçütlerinin bulunması ve bu ölçütlerin sürekli olarak yönetim işlemlerinin ilerlemesini ölçebilecek durumda olması gerekir.

Uzaktan eğitim, eğitim teknolojisinin bireysel ve kitlesel eğitimi aynı yapı içinde bütünleştiren uygulama modellerinden birisi, başka bir söyleyişle bir eğitim teknolojisi uygulamasıdır. Bu açıdan bakıldığında uzaktan eğitim uygulamalarını eğitim teknolojisinin yukarıda açıklanan temel süreçleri çerçevesinde, bir üretim, uygulama ve yönetim süreci olarak ele alma gereği vardır. Bununla birlikte genel bir yaklaşım olarak bu temel süreçler, somut uygulamalar sözkonusu olduğunda, daha ayrıntılı süreçler çerçevesinde ele alınabilir.

Uzaktan Eğitimde Kalite Yaklaşımları

Eğitim bilimleri alanında kalite (Cavanaugh, 2002), öğretimi tamamlama oranı, öğrenci performansı ve öğrenme tecrübelerinin değerlendirilmesi gibi nicel bileşenlerin yanında öğretim yöntemleri, öğrenme olayları, materyaller, öğrenme süreci, etkinlikler, içerik ve öğrencilere önerilen seçenekler gibi nitel bileşenlerin nasıl etkili ve verimli uygulanabileceğine yol gösteren bir göstergeler bütünüdür. Uysal ve Kuzu'ya (2011) göre kalite nicel ve nitel bileşenleri olmak üzere onlara da bağlı olan alt bileşenler ile bir bütünlüğü tanımlamaktadır. Kaliteyi nitel ve nicel bileşenleri ile dikkate alan bir başka araştırmacı (Şimşek, 2001); öznel değerlendirmelerden oluşan kalite anlayışının ülkeden ülkeye, yaşam düzeyi, zevk, gelenekler, toplumsal yapı, eğitim, prosedür gibi çok sayıda faktörün etkisi altında kalarak değişik yapı gösterdiğini ve nesnel değerlendirmelerden oluşan kalite anlayışının ise ürünün ölçülebilir, belirlenebilir ve çoğu kez kalite standartları ve mevzuatlarla belirlenen kalitesini içerdiğini ifade etmektedir.

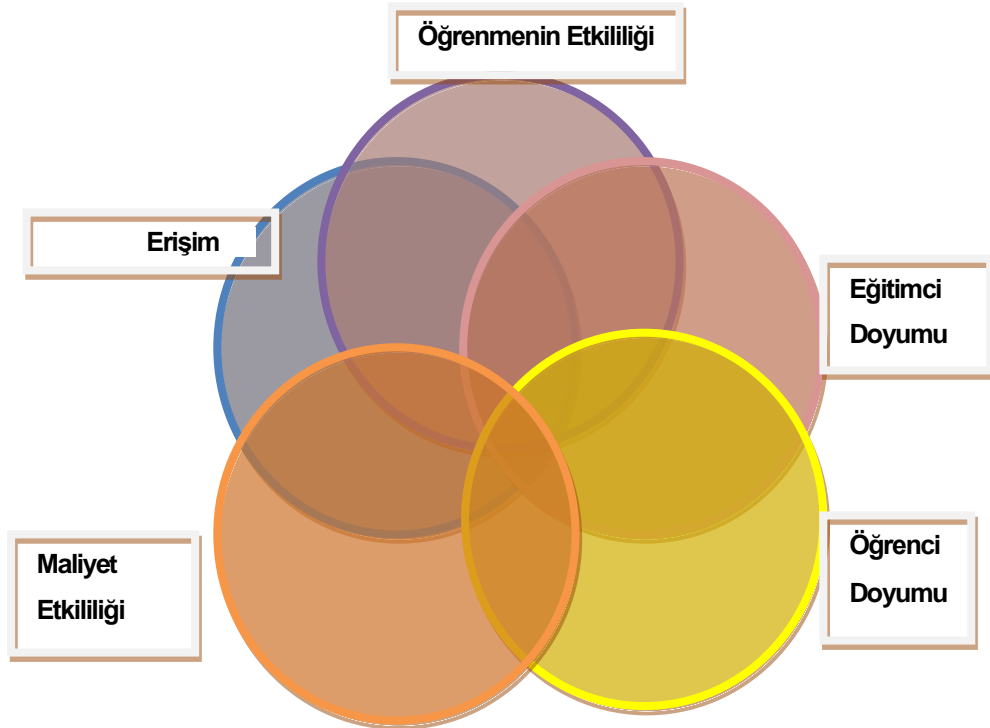
Eğitimde kalite, hedefleri gerçekleştirme derecesi, başarının değerlendirilmesi ve bu başarının hak edildiğinin belirlenmesi anlamına gelmektedir. Aynı zamanda faaliyetler ve çıktılarının bazı normlar, ölçütler veya hedeflere göre istenen özellikte olduğu konusunda bir değerlendirmedir (Bakioğlu ve Baltacı, 2010).

Uzaktan eğitimde kalite kavramı uzaktan eğitimin değerlendirilmesinde en önemli kavramlardan birisidir. Kukul (2011), Türkiye'de uzaktan eğitim uygulamalarının çok hızlı bir şekilde yaygınlaştığını; üniversitelerin uzaktan eğitim ile ilgili çalışmalarının daha çok, yeni programlar açma ve uygulama yoluyla yüksek öğretimdeki kapasitenin artırılmasına dönük olup; yapılan uygulamaların kalitesinin bilimsel ölçütlerle değerlendirilmesi ve elde edilen veriler doğrultusunda geliştirilmesinin genellikle ihmal edilen bir husus olduğunu belirtmektedir.

Eğitim kurumlarının kaliteli bir uzaktan eğitim sunabilmesi için kalitenin çerçevesini çizmeye yönelik araştırmalar yapan Sloan Consortium (Sloan-C) (2005), evrimii eğitimde kalitenin çerçevesini Şekil 2' de grldđđ gibi 5 temel lt ile çizmiştir. Kalitenin 5 lt etkili öğrenme, erişim, maliyet etkisi, ğrenci doyumunu ve eğitimci doyumunu (Moore, 2005) ya da ğrenci başarımı (performans), ğrenci doyumunu, öğrenme ıktıları ve ğrenci desteğinin etkililiği (Bartley-Bryan, 2010) kategorileri altında ele alınmaktadır.

Öğrenmenin Etkililiği: Çevrimiçi ğrenmede kalite, en azından yüz yüze eğitim programlarında gerçekleşen öğrenmedeki kadar etkili olması hedeflenmelidir. Bunun için geleneksel eğitimde olduğu gibi akademik dürüstlük ve kontrolün kurum tarafından sağlanması gerekmektedir.

Erişim: Aldığı dersi başarmak, derecesini, programını tamamlamak isteyen öğrenciler herhangi bir programdaki öğrenme kaynağına evrimii olarak erişebilmelidirler.

Şekil 2. Uzaktan Eğitimde Kalite ltleri (Moore, 2005)

Maliyetin Etkililiği: Kurum maliyetlerini azaltırken hizmetlerini sürekli geliştirir. Kurumsal iş uygulamaları, etkili, yüksek kaliteli eğitim programlarının üretilmesini ve daha fazla eğitim gereksinimin karşılanmasını desteklemelidir.

Öğrenci Doyumu: Öğrencinin eğitimci ve diğer öğrenciler ile etkileşiminin sağlanması gerekir. Öğrendikleri ile öğrenme çıktılarının karşılaştırılması yapılabilir, ayrıca teknolojinin ve öğrenciye verilen destek yeterli ve uygun olmalıdır.

Eğitimci Doyumu: Çevrimiçi öğretim için eğitimci katılımının sürmesi ve katılımın daha da artması sağlanmalıdır. Çevrimiçi öğretim için güçlü bir eğitimci farkındalığı olması ve bunun yanında çevrimiçi öğretim süreci memnuniyet verici olmalıdır.

Gülüşen (2011) uzaktan eğitimin kalite göstergelerinden bir diğerinin verimlilik olduğunu belirtmektedir. Rumble (2001) verimliliği çıktıların girdilere oranı olarak tanımlar. En az girdi ile en fazla sonuç alabilme başarısıdır. Verimliliğin en önemli kriterlerinden birisi maliyettir. Bir uzaktan eğitim programı sürecinde ortaya çıkan giderler bütününe maliyet denir. Rumble (2001), maliyeti etkileyen faktörleri şöyle sıralamaktadır;

- Öğrenci sayısı,
- Uzaktan eğitim verilen program sayısı,
- Programların uzunluğu,
- Telif hakkı olan materyallerin kullanımı,
- Personel sayısı,
- Kullanılan teknolojiler ve materyal geliştirme.

Maliyeti düşürülerek sağlanan kaliteli uzaktan eğitim hizmetlerinde verimlilik artışından da bahsetmek mümkündür. Programların devamlılığı için

verimlilik analizlerinin çok iyi yapılması ve uygulanması bir zorunluluk olarak göze çarpmaktadır (Gülüşen, 2011).

Uzaktan eğitimde diğer bir kalite göstergesi ise programın her aşamasında göz önünde bulundurulması gereken erişilebilirlik boyutudur. Ne kadar mükemmel tasarlanmış ve planlanmış olursa olsun hizmet alan kitle tarafından erişilemeyen, onlara gerekli esnekliği sağlamayan programların başarılı olması düşünülemez. Erişilebilirlik kullanıcılara internete erişimde tüm engelleri kaldırma ve bütün kullanıcılara eşit erişim garantisi vermektir (Web Accessibility Initiative, 2005). Kör ve Tanrıkulu'na (2008) göre erişilebilirlik aranabilme ve istendiği zaman öğrenciler ve içerik geliştiriciler tarafından ulaşılabilme durumudur.

Veri Toplama Araçlarının Kuramsal Dayanakları

Yukarıda ifade edildiği gibi; uzaktan eğitimi eğitim teknolojisinin yukarıda açıklanan temel süreçleri çerçevesinde, uzaktan eğitim sistemlerinin kalitesini ise öğrenmenin etkililiği, maliyet, öğrenci ve öğretim elemanı doyumu, erişim (erişilebilirlik) boyutları çerçevesinde ele almak olanaklıdır. Uzaktan eğitimin kalitesinin ölçülmesi sözkonusu olduğunda; yukarıdaki temel süreçler ve kalite göstergeleri ile tutarlı ama daha ayrıntılı yaklaşım ve sınıflandırmalar da bulunmaktadır. Bunlardan birisi “uzaktan eğitimde başarı göstergeleri” olarak da kavramlaştırılan ve The Institute for Higher Education Policy (2000) tarafından tanımlanan yedi boyutlu yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre uzaktan eğitim sistemlerinin kalite ya da başarı göstergeleri kurumsal destek, ders geliştirme, öğrenme-öğretme süreçleri, öğrenci desteği, öğretim elemanı desteği ve ölçme-değerlendirme boyutları altında toplanabilir.

Bu araştırmada kullanılan ölçme araçlarının dayanaklarını da oluşturan bu boyutlar aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Kurumsal Destek: Bu kategorideki kriterler internet temelli öğretim ve öğrenmeyi teşvik etmek gibi uzaktan eğitim kalitesini artırıcı aktiviteleri içermektedir. Bu kriterler teknolojik alt yapı, teknolojik plan ve profesyonel

teşvik uygulamalarını içermektedir. Elektronik güvenlik önlemleri (örneğin, şifre koruması, şifreleme, yedekleme sistemleri) içeren bir belgelenmiş teknoloji planı kalite standartları, bilgi bütünlüğü ve geçerliliğini de sağlamak için yerinde ve çalışır durumda olmalıdır. Teknoloji dağıtım sisteminin güvenilirliği mümkün olduğu kadar emniyetli olmalıdır. Merkezi bir sistem uzaktan eğitim altyapısını kurmak ve sürdürmek için destek sağlar.

Ders Geliştirme: Bu kategorinin kriterleri uzaktan eğitim sistemlerinin ders geliştirmeleri ile ilgili aktiviteleri içermektedir. Ders geliştirme, tasarım ve geliştirme, materyallerin periyodik olarak gözden geçirilmesi ve program standartlarını sağladığından emin olunması, derslerin öğrencilerin kendi kendilerini analiz, sentez ve değerlendirme yapmalarını sağlayacak şekilde tasarlanması uygulamalarını içermektedir.

Öğretme/Öğrenme Süreçleri: Bu kategori pedagoji ile ilgili bir dizi aktiviteyi içermektedir. Bu kategoride etkileşim, ortaklaşa çalışma(collaboration) ve modüler öğrenme işlemleri yer almaktadır. Öğrencilerin fakülte ve diğer öğrenciler ile etkileşimde bulunmasının sağlanması ve bu etkileşimlerin sesli mesaj ve/veya e-posta gibi farklı yollarla bu etkileşimlerin kolaylaştırılması uygulamaları bu kategoride yer almaktadır. Ayrıca öğrenci değerlendirmeleri ve sorularına belirli sürede geri bildirim verilmesi, kaynakların doğruluğunu değerlendirme gibi etkili araştırma yapma metotlarının öğrencilere öğretilmesi gibi uygulamalar da bu kategoride bulunan uygulamalardır.

Ders Yapısı: Öğretme/öğrenme işlemlerine destek verme ve bu işlemlerle ilgili prosedür ve önlemleri içeren kriterler bu kategoride yer almaktadır. Bu kriterler ders hedefleri, kütüphane kaynaklarının ulaşılabilirliği, öğrencilere sağlanan ders materyallerinin türleri, öğrenciye cevap verme süresi ve öğrenci beklentileri uygulamalarını içermektedir. Çevrimiçi bir programa başlamadan önce program hakkında belirlenen öğrencilerin (1) uzaktan öğrenme motivasyonlarının ve taahhütlerinin olduğunun ve (2) erişim için kurs tasarımının gerektirdiği minimum teknolojiye sahip oldukları bildirilmelidir. Öğrencilere her dersin hedefleri, kavramları, amaçları ve öğrenme çıktılarının açık ve basit bir ifade ile yazılı olarak özetlendiği ilave

bir ders/kurs tasarımı bilgisinin sağlanması gerekmektedir. Öğrenciler yeterli kütüphane kaynaklarına ulaşabilmelidirler. Bu kaynaklar İnternette ulaşılabilen sanal bir kütüphane uygulaması da olabilir. Öğrencilerin ödev tamamlama ve fakültenin cevap vermesi sürelerinin belirlenmesi uygulamaları da bu kategoride yer almaktadır.

Öğrenci Desteği: Öğrenci desteği kategorisi, öğrencinin eğitimi ve öğrenciye yardım etme işlemleri internet kullanılarak yapıldığı halde normal eğitimde de bulunan giriş ücreti, finansal yardım vb. bir dizi öğrenci servislerini içermektedir. Programlarla ilgili ön yeterlilikler, ders ücreti ve harçlar, kitaplar ve araç-gereçler, teknik gereksinimler ve uyulması gereken kurallar ile öğrenci destek servisleri gibi kriterleri içeren öğrencinin sahip olması gereken unsurların bilgisi verilmelidir. Öğrencilere elektronik veritabanları, kütüphaneler, devlet arşivleri, haber arşivleri ve diğer kaynaklardan materyal sağlama ile ilgili pratik eğitim ve bilginin sağlanması da bu kategoride yer almaktadır. Kurs/program süresince öğrenciler teknik yardım alabilmelidir. Ayrıca kullanılan elektronik ortam ve alıştırtma ortamları ile ilgili ders öncesi alıştırtma ortamlarına ulaşabilmeli ve teknik yardım personeline ulaşımı ile ilgili pratik yapabilme olanakları olmalıdır. Servis elemanları, öğrenci şikayetlerine yönelik yapılandırılmış bir sistem ile hızlı ve açıklayıcı bir şekilde cevap verebilmelidir.

Öğretim Elemanı Desteği: Bu kategori öğretim elemanlarının hepsi internet temelli uzaktan eğitim ile ilgili beceri ve alışkanlıklara sahip olmadıkları için öğretim elemanlarına öğretim süresince çevrimiçi öğretimde destek sağlanması ile ilgili kriterler içermektedir. Ders geliştirme ile ilgili teknik elemanlar kullanım ile ilgili destek vermek için sürekli ulaşılabilir olmalıdırlar. Öğretim elemanları normal sınıf öğretiminden çevrimiçi öğretime geçişte sürekli teknik destek ve danışmanlık hizmetlerini alabilmelidirler. Ayrıca öğrencilerin verilere elektronik yollarla ulaşması ile ilgili sık rastlanan sorunlar ile ilgili öğretim elemanlarına yazılı kaynaklar sağlanmalıdır.

Ölçme ve Değerlendirme: İnternet temelli uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirme işlemlerinde güvenlik ve prosedür işlemlerinin nasıl yapıldığı ile ilgili kriterler bu kategoride yer alır. Programın eğitsel etkililiği ve

öğretme/öğrenme işlemleri, özel standartları olan birçok metot ve uygulamayı kullanan bir değerlendirme ile ölçülür. Kayıt, maliyetler ve teknolojinin başarılı / yenilikçi kullanım verileri programın etkinliğini değerlendirmek için kullanılır. Amaçlanan öğrenme çıktıları netlik, fayda ve uygunluğun sağlanması için düzenli olarak gözden geçirilmelidir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde üniversitelerin uzaktan eğitim sistemlerinin genel profili, temel karakteristikleri ile bu karakteristikler doğrultusunda uygulanan yöntem ve araçların yanısıra, uygulamada karşılaştıkları sorunlara ilişkin bulgular ve yorumları yer almaktadır.

UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMLERİNİN GENEL PROFİLİ

2011-2012 öğretim yılında araştırmanın yapıldığı dönem itibari ile Türkiye’de 99’u devlet, 66’sı vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 165 üniversite bulunmakta idi (YÖK, 2012). Aynı dönemde teknoloji yoğun uzaktan eğitim programı uygulayan üniversitelerin toplam sayısı 36’dır. Uzaktan eğitim programı uygulayan üniversitelerin %69.40’ı (n=25) devlet, %30.60’ı (n=11) ise vakıf üniversitesidir. Devlet üniversitelerinin %25.25’inin, vakıf üniversitelerinin %16.67’sinin, tüm üniversitelerin ise %21.82’sinin uzaktan eğitim programı uyguladığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 4. Üniversitelerin Statülerine Göre Dağılımı

Resmi Statüsü	n	%
Devlet Üniversitesi	25	69.40
Vakıf Üniversitesi	11	30.60
TOPLAM	36	100.00

Bu bulgulara göre, 2011-2012 öğretim yılı itibari ile Türkiye’de her beş üniversiteden birisinin en az bir uzaktan eğitim programı uyguladığı, uzaktan eğitim programı uygulayan üniversitelerin büyük çoğunluğunun devlet üniversitesi olduğu; aynı şekilde devlet üniversitelerinde uzaktan eğitim

programı uygulama oranının, vakıf üniversitelerine göre iki kattan daha fazla olduğu söylenebilir.

Çizelge 5' deki verilerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi uygulanan uzaktan eğitim programlarının %38.67'si (n=70) önlisans, %23.76'sı (n=43) yüksek lisans, %21.55'i (n=39) lisans tamamlama, %16.02'si (n=29) ise lisans programı niteliğindedir. Uzaktan doktora programı uygulayan üniversite bulunmamaktadır. 2012 yılı Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzunda (ÖSYM, 2012) yayınlandığı halde 15 önlisans programının açılmadığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 5.Uzaktan Eğitim Programlarının Düzeylerine Göre Dağılımları

Öğretim Düzeyi	n	%
Önlisans	70	38.67
Yüksek Lisans	43	23.76
Lisans Tamamlama	39	21.55
Lisans	29	16.02
TOPLAM	181	100.00

Yukarıdaki bulgulara göre üniversiteler uzaktan eğitim programlarını en çok önlisans, ikinci olarak yüksek lisans, üçüncü olarak lisans tamamlama, en az ise lisans düzeyinde uygulamayı; doktora düzeyinde ise uzaktan eğitim programı uygulamamayı tercih etmektedirler. Bu durum, söz konusu programların yasal süreleri, içerik açısından karmaşıklıkları ve gerektirdikleri akademik derinlik ile ilgili çeşitli faktörlerden kaynaklanıyor olabilir. ÖSYM tarafından ilan edildiği halde bazı programların açılmamış olması, üniversitelerin onay aldıkları halde çeşitli nedenlerle bazı programları açmaktan vazgeçtiklerini ya da bazı programların adaylar tarafından tercih edilmediğini gösteriyor olabilir.

Çizelge 6' daki verilerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi uzaktan eğitim programlarına kayıtlı toplam öğrenci sayısı 50946'dır. Bu öğrencilerin %34.38'i (n=17514) lisans tamamlama, %30.16'sı (n=15366) lisans, %25.49'u (n=12986) önlisans, %9.97'si (n=5080) ise yüksek lisans

programlarına devam etmektedirler. Doktora düzeyinde öğrenim gören uzaktan eğitim öğrencisi bulunmamaktadır.

Uzaktan öğrenim gören öğrenci sayısı en çok lisans tamamlama, ikinci olarak lisans, üçüncü olarak önlisans, en az ise yüksek lisans düzeyinde olup, doktora düzeyinde öğrenim gören öğrenci yoktur. Öğrenim düzeylerine göre program sayıları ile öğrenci sayılarının sıralanışında farklılık olduğu, lisans tamamlama ve lisans programlarının sayıları daha az olmasına karşın daha fazla öğrenci barındırdıkları görülmektedir. Program başına düşen ortalama öğrenci sayısı lisans düzeyinde 529.86, lisans tamamlama düzeyinde 449.08, önlisans düzeyinde 185.51, yüksek lisans düzeyinde ise 118.14'tür.

Çizelge 6. Öğrencilerin Program Düzeylerine Göre Dağılımları

Öğretim Düzeyi	n	%
Lisans Tamamlama	17514	34.38
Lisans	15366	30.16
Önlisans	12986	25.49
Yüksek Lisans	5080	9.97
TOPLAM	50946	100.00

Gerek toplam öğrenci sayısı, gerekse program başına düşen ortalama öğrenci sayısı açısından bakıldığında “lisans diploması edinme” hedefinin, öğrenci tercihlerinde etkili olduğu, lisans diploması veren programların daha fazla rağbet gördüğü söylenebilir.

Çizelge 7. Uzaktan Eğitim Programlarında Kullanılan Uygulama Modelleri.

Uygulama Modeli	n	%
Eş zamanlı ve eş zamansız birlikte	24	66.67
Eş zamanlı	16	44.44
Uzaktan ve yüz yüze eğitim birlikte (karma, blended)	12	33.33
Eş zamansız	11	30.56

Çizelge 7' deki verilerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi bir uygulama modeli olarak, çeşitli programlarında eşzamanlı ve eşzamansız eğitimin bir arada kullanan üniversitelerin oranı %66.67'dir (n=24). Eşzamanlı eğitimin kullanılma oranı %44.44 (n=16), karma/harmanlanmış eğitimin kullanılma oranı %33.33 (n=12), eşzamansız uygulamaların kullanılma oranları ise %30.56'dır (n=11). Üniversiteler bu modellerden birden fazlasını kullanıyor olabildikleri için, verilen yüzdelerin toplamı %100.00'den fazladır.

Yukarıdaki bulgulara göre üniversiteler uzaktan eğitim programlarında en çok eş zamanlı ve eş zamansız birlikte, ikinci olarak eş zamanlı, üçüncü olarak uzaktan ve yüz yüze eğitim birlikte, en az ise eş zamansız uygulama modelini tercih etmektedirler. Bu durum, eş zamanlı ve eş zamansız uygulama modellerini birlikte uygulamak için gerekli teknolojilerin üniversitelerin çoğunluğunda bulunduğunu ve bir programda derslerin daha etkili işlenebilmesi için gerektiğinde her iki modelin birlikte uygulandığını göstermektedir. Programlarında sadece eş zamansız uygulama modelini kullanan üniversitelerin oranının az olduğu görülmektedir. Az oranda da olsa açılan programlarda eş zamansız modelin tercih edilmesi ise eş zamanlı model uygulayabilmek için gerekli teknolojiyi temin etmede maddi sıkıntıların olması, teknolojiyi kullanabilecek teknik ekibin yetersiz olması veya programın amaçlarının öğrencilere etkili ve başarılı verilmesi için eş zamansız modelin yeterli görülmesinden kaynaklanıyor olabilir.

Çizelge 8' deki verilerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi üniversitelerin %41.67'si (n=15) 2 ile 4 yıl arasında, %27.78'i (n=10) 2 yıldan daha az, %16.67'si (n=6) 5 ile 7 yıl arasında, %11.11'i (n=4) 8 ile 10 yıl arasında, %2.78'i (n=1) ise 10 yıldan daha fazla bir süredir uzaktan eğitim programı uygulamaktadır.

Bulgulara göre üniversiteler içindeki en büyük grubu 2-4 yıl arası uzaktan eğitim deneyimine sahip olanlar oluşturmakta; onu 2 yıldan daha az deneyimi olan üniversiteler izlemektedir. 10 yıldan fazla deneyimi olan üniversite sayısı ise toplam sayının sadece yaklaşık % 3'ünü oluşturmaktadır. Bu bulgular üniversitelerin uzaktan eğitim deneyimlerinin henüz oldukça sınırlı olduğunu göstermektedir. Aynı bulgular, son yıllarda

internet teknolojilerinin eğitimde kullanımının yaygınlaşması ve bu teknolojiler aracılığı ile yapılan uzaktan eğitime güvenin artması ile üniversitelerin maddi getirisi de olan bu uygulamalara yönediklerini gösteriyor olabilir.

Çizelge 8.Üniversitelerin Uzaktan Eğitim Deneyimlerine Göre Dağılımları

Uygulama Süresi	n	%
2-4 yıl	15	41.67
2 yıldan az	10	27.78
5-7 yıl	6	16.67
8-10 yıl	4	11.11
10 yıldan fazla	1	2.78
TOPLAM	36	100.00

Çizelge 9' daki verilerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi uzaktan eğitim veren üniversitelerin %72.22'sinde (n=26) Uzaktan Eğitim (Araştırma Uygulama) Merkezi, %16.67'sinde (n=6) Uzaktan Eğitim Meslek Yüksek Okulu, %8.33'ünde Bilişim Enstitüsü, %5.56'sında (n=2) Uzaktan Eğitim Fakültesi, %2.78'inde (n=1) Uzaktan Eğitim Birimi, %2.78'inde ise (n=1) Uzaktan Eğitim Koordinatörlüğü bulunmaktadır. Bazı üniversitelerde bu birimlerin birden fazlası bulunduğu için, verilen yüzdelerin toplamı %100.00'den fazladır.

Çizelge 9.Üniversitelerin Uzaktan Eğitimle İlgili Birimleri

Birim	n	%
Uzaktan Eğitim Merkezi	26	72.22
Uzaktan Eğitim MYO	6	16.67
Bilişim Enstitüsü	3	8.33
Uzaktan Eğitim Fakültesi	2	5.56
Uzaktan Eğitim Birimi	1	2.78
Uzaktan Eğitim Koordinatörlüğü	1	2.78

Yukarıdaki bulgulara göre üniversitelerde uzaktan eğitim ile ilgili birimler, çokluk sıralarına göre merkez, meslek yüksekokulu, enstitü, fakülte, birim ve koordinatörlük şeklinde yapılandırılmışlardır. Bazı üniversitelerde birden fazla türde birim bulunmaktadır. Bu durum, üniversitelerde uzaktan eğitim hizmetlerini yürüten birimlerin yapılandırılma şekillerinin çeşitlilik gösterebildiği şeklinde yorumlanabilir.

UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

Üniversiteler tarafından uygulanmakta olan uzaktan eğitim sistemlerinin temel karakteristikleri bu araştırmada kurumsal destek, ders geliştirme süreçleri, öğrenme-öğretme süreçleri, ders yapısı, öğrenci desteği, öğretim elemanı desteği ve ölçme-değerlendirme bileşenleri açısından ele alınmıştır. Bu bölümde söz konusu bileşenlerin uygulanma durumları ile bunların hangi araç ve yöntemler kullanılarak uygulandıklarına ilişkin bulgular ve yorumlar verilmektedir.

Kurumsal Destek Uygulamaları

Kurumsal destek, bir uzaktan eğitim sisteminin başarısı ile ilgili önemli bileşenlerden birisidir. Kurumsal destek mesleki teşvik, kurumsal ödül, teknoloji planı, bilgi güvenliği ve merkezi koordinasyon uygulamalarının varlığını gerektirir. Uzaktan eğitim yöneticilerinin, söz konusu uygulamaların kendi üniversitelerinde hangi sıklıkla geçerli olduğuna ilişkin görüşlerini yansıtan minimum, maximum, aritmetik ortalama ve standart sapma puanları Çizelge 10' da verilmiştir.

Çizelge 10' daki aritmetik ortalama puanlarına göre üniversitelerde; kalite standartları oluşturmak ve uygulamada bu standartları sağlamak için bir teknoloji planının bulunması (AO=2.53) ile öğrenciler, öğretim elemanları ve diğer ilgililer arasında paylaşılan bilginin doğruluğunu ve geçerliliğini sağlamak için alınmış bilgi güvenliği önlemleri (AO=2.72) "Çoğunlukla" başvuru alan uygulamalardandır. Ayrıca uzaktan eğitim altyapısının kurulması ve sürdürülmesi ile ilgili tüm çalışmaların merkezi bir koordinasyon ile yürütülmesi (AO=3.14) uygulaması da "Çoğunlukla" başvuru alan diğer bir

uygulamadır. Uzaktan eğitim derslerinin geliştirilmesi ile ilgili yenilikçi uygulamalar için mesleki teşvikler sağlanması (AO=2.22) uygulaması “Orta Düzeyde” başvuru alan uygulamadır. Ayrıca etkili uzaktan eğitim dersi uygulamalarına yönelik kurumsal ödüllerin bulunması (AO=1.06) uygulaması “Arasına” başvuru alan uygulamadır. Uygulamada en çok ihmal edilen hususların sırası ile kurumsal ödüller ve mesleki teşvikler olduğu, buna karşılık teknoloji planı, bilgi güvenliği önlemleri ve merkezi koordinasyon konusunun çoğunlukla başvuru alan uygulamalar olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 10. Kurumsal Destek Uygulamaları İle İlgili Betimsel İstatistikler

Uygulama	Min.	Max.	AO	SS
Mesleki teşvik	0	4	2.22	1.396
Kurumsal ödül	0	4	1.06	1.286
Teknoloji planı	0	4	2.53	1.341
Bilgi güvenliği	0	4	2.72	1.186
Merkezi koordinasyon	0	4	3.14	1.073

Uygulanan ileri istatistik teknikleri sonuçlarına göre, mesleki teşvik uygulamalarına başvuru sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.748$, $p=0.089$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=2.021$, $p=0.131$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.722$, $p=0.182$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin yenilikçi uygulamalar için mesleki teşvik sağlama uygulamalarına başvuru sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Kurumsal ödül uygulamalarına başvuru sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.386$, $p=0.702$] göre değişmemekte; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=5.192$, $p=0.005$] ve farklı düzeylerde program uygulama

durumlarına [$F_{(3-32)}=3.798$, $p=0.019$] göre değişmektedir. Farkın hangi üniversiteler arasında olduğunu anlamak üzere uygulanan Scheffe testi, kendi programlarında 3 model uygulayan (AO=2.80) üniversitelerin kurumsal ödül uygulama sıklıklarının 4 (AO=1.50), 2 (AO=0.82) ve 1 (AO=0.67) model uygulayan üniversitelerden daha fazla olduğunu göstermiştir. Ayrıca uygulanan Scheffe testi sonuçları, program uyguladıkları öğretim düzeyi açısından 4 düzeyde program uygulayan (AO=2.75) üniversitelerin kurumsal ödül uygulamasına başvurma sıklıklarının 3 model (AO=1.40), 2 model (AO=0.81) ve 1 model (AO=0.50) uygulayan üniversitelerden daha fazla olduğunu göstermiştir.

Yukarıdaki bulgular üniversitelerin kurumsal ödül uygulama sıklıklarının devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına göre değişmediğini; buna karşılık uyguladıkları model sayısı ve program düzeyi değişkenlerine göre farklılaştığını göstermektedir.

Üniversitelerde teknoloji planı uygulamalarına başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.858$, $p=0.397$], uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.883$, $p=0.460$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.464$, $p=0.243$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin kalite standartları oluşturmak ve uygulamada bu standartları sağlamak için bir teknoloji planı hazırlayıp, uygulama açısından birbirlerine benzedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Bilgi güvenliği önlemi uygulamalarına başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.247$, $p=0.221$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.709$, $p=0.554$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.749$, $p=0.177$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin statüsünün, uyguladıkları model sayısının ve uyguladıkları program düzeylerinin öğrenciler, öğretim elemanları ve diğer ilgililer arasında paylaşılan bilginin doğruluğunu ve geçerliliğini sağlamak için bilgi güvenliği önlemleri uygulama açısından çeşitlilik göstermedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Merkezi koordinasyon uygulamalarına başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.830$, $p=0.412$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.713$, $p=0.552$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.163$, $p=0.339$] göre değişmemektedir. Bu bulgular statü, uyguladıkları model sayısı ve uyguladıkları program düzeyleri ayrımı yapmaksızın, üniversitelerin merkezi koordinasyon sağlama açısından birbirlerine benzediklerini ve kurumsal destek ile ilgili olarak en çok bu uygulamayı sahiplendikleri şeklinde yorumlanabilir.

Üniversitelerin kurumsal destek bağlamında, hangi boyut ile ilgili, ne tür araç ve yöntemler kullandıklarını belirlemek için, 16 üniversitenin temsilcileri ile yapılan odak grup görüşmeleri ile belirlenen araç ve yöntemler ile bunların üniversiteler tarafından başvurulma oranları Çizelge 11' de verilmiştir.

Çizelge 11' deki verilerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi; mesleki teşvik bağlamında üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında kongre ve sempozyum gibi mesleki etkinliklere katılım için mali destek verilmesi (%25) gelmektedir. Konu ile ilgili kurs ve seminerlere katılım için mali destek sağlanması ile akademik atama ve yükseltmelerde puan verilmesi uygulamaları eşit oranlar (%18.80) ile ikinci sırayı paylaşan uygulamalardır. Yenilikçi uygulama geliştirenlere para ödülü verilmesi uygulaması ile şilt, teşekkür, takdir belgesi verilmesi uygulamaları birlikte, yaygınlık açısından üçüncü sırayı paylaşmaktadır (%12.50).

Kurumsal ödül verilmesine yönelik olarak, üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında atama ve yükseltmelerde puan verilmesi (%18.80) gelmektedir. Mesleki etkinliklere katılım için mali destek sağlanması ile kurs ve seminerlere katılım için mali destek sağlanması uygulamaları birlikte ikinci sırayı paylaşan uygulamalardır (%12.50). Başarılı uygulama sahiplerine para ödülü verilmesi ile şilt, teşekkür ve takdir belgesi verilmesi uygulamaları birlikte, yaygınlık açısından üçüncü sırayı paylaşmaktadır (%6.20).

Çizelge 11. Üniversitelerin Başvurdukları Kurumsal Destek Uygulamaları

Kurumsal Destek Uygulaması		n	%
Mesleki Teşvik	Mesleki etkinliklere katılım için mali destek	4	25.00
	Kurs ve seminerlere katılım için mali destek	3	18.80
	Akademik atama ve yükseltmelerde puan	3	18.80
	Yenilikçi uygulama geliştirenlere para ödülü	2	12.50
	Şilt, teşekkür ve takdir belgesi	2	12.50
Kurumsal Ödül	Akademik atama ve yükseltmelerde puan	3	18.80
	Mesleki etkinliklere katılım için mali destek	2	12.50
	Kurs ve seminerlere katılım için mali destek	2	12.50
	Başarılı uygulama sahiplerine para ödülü	1	6.20
	Şilt, teşekkür ve takdir belgesi	1	6.20
Teknoloji Planı	Uzaktan eğitim uygulamaları ile ilgili iş ve görevler tanımlanmıştır.	13	81.20
	Uzaktan eğitim uygulamaları için somut hedefler tanımlanmıştır.	11	68.80
	Uzaktan eğitim ile ilgili iş ve görevlerin sorumluları tanımlanmıştır.	11	68.80
	Uzaktan eğitim ile ilgili iş ve görevlerin zaman ve süreleri belirlenmiştir.	10	62.50
	Kullanılacak tesis, donanım ve yazılım ile ilgili standartlar tanımlanmıştır.	9	56.20
	Belirli periyotlarla güncellenmektedir.	9	56.20
Bilgi Güvenliği	Sisteme dahil olanların sistem içindeki eylemleri kaydedilmektedir.	15	93.80
	Sisteme kayıtlı olmayan kişilerin, sisteme girişi engellenmiştir.	15	93.80
	Sisteme dahil herkesin rol ve yetkileri belirli ve sınırlıdır.	14	87.50
	Sistem içindeki her türlü bilgi ve eylemin kaynağı tespit edilebilmektedir.	14	87.50
Merkezi Koordinasyon	Uzaktan eğitim merkezi tarafından sağlanmaktadır.	12	75.00
	Rektörlük makamı tarafından sağlanmaktadır.	4	25.00
	Uzaktan eğitim MYO tarafından sağlanmaktadır.	2	12.50
	Uzaktan eğitim fakültesi tarafından sağlanmaktadır.	1	6.20

N=16

Teknoloji planı uygulanmasına yönelik üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında uzaktan eğitim uygulamaları ile ilgili iş ve görevlerin

tanımlanması(%81.20) gelmektedir. Teknoloji planında uzaktan eğitim uygulamaları için somut hedeflerin tanımlanması ile uzaktan eğitim ile ilgili iş ve görevlerin sorumlularının tanımlanması uygulamaları birlikte ikinci sırayı paylaşan uygulamalardır (%68.80). Üçüncü sırada uzaktan eğitim ile ilgili iş ve görevlerin zaman ve sürelerinin belirlenmesi gelmektedir (%62.50). Kullanılacak tesis, donanım ve yazılım ile ilgili standartlar tanımlanması ve teknoloji planının belirli periyotlarla güncellenmesi uygulamaları birlikte, yaygınlık açısından dördüncü sırayı paylaşmaktadır (%56.20).

Bilgi güvenliği uygulamasına yönelik üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında veri paylaşım sistemine dahil olanların sistem içindeki eylemlerinin kaydedilmesi ile sisteme kayıtlı olmayan kişilerin, sisteme girişinin engellenmesi gelmektedir (%93.80). Sisteme dahil herkesin rol ve yetkilerinin belirli ve sınırlı olması ile sistem içindeki her türlü bilgi ve eylemin kaynağının tespit edilebilmesi uygulamaları birlikte ikinci sırayı paylaşan uygulamalardır (%87.50).

Merkezi koordinasyon uygulamasına yönelik üniversitelerin kullandığı en yaygın yöntem (%75.00) koordinasyonun uzaktan eğitim merkezi tarafından sağlanmasıdır. Merkezi koordinasyonun rektörlük makamı (%25.00) tarafından sağlanması ikinci, uzaktan eğitim meslek yüksekokulunca (%12.50) sağlanması üçüncü, uzaktan eğitim fakültesi (%6.20) tarafından sağlanması uygulaması ise dördüncü sırada yer almaktadır.

Ders Geliştirme Uygulamaları

Ders geliştirme uzaktan eğitim sisteminin başarısı açısından önemli bileşenlerden birisidir. Uzaktan eğitim sistemlerinde ders geliştirme onaylı dersler, paydaş görüşü, tasarım kılavuzları, tasarım uzmanları, kısmi dış destek, bireysel farklılıklar, tanılama araçları, adaptive(uyarlanabilir) dersler, uygun teknoloji seçimi, materyal revizyon ve etkileşim süreci-model uyumu gibi uygulamaları gerektirir. Uzaktan eğitim yöneticilerinin, söz konusu uygulamaların kendi üniversitelerinde hangi sıklıkla geçerli olduğuna ilişkin

görüşlerini yansıtan minimum, maximum, aritmetik ortalama ve standart sapma puanları Çizelge 12’de verilmiştir.

Çizelge 12.Ders Geliştirme Uygulamaları İle İlgili Betimsel İstatistikler

Uygulama	Min.	Max.	AO	SS
Onaylı dersler	0	4	2.64	1.334
Paydaş görüşü	0	4	2.58	1.204
Tasarım kılavuzları	0	4	2.92	1.251
Tasarım uzmanları	0	4	2.58	1.500
Kısmi dış destek	0	4	2.14	1.246
Bireysel farklılıklar	0	4	1.89	1.389
Tanımlama araçları	0	4	2.08	1.381
Adaptive dersler	0	4	2.11	1.389
Uygun teknoloji seçimi	0	4	2.67	1.265
Materyal revizyon	0	4	2.72	1.162
Etkileşim süreci- model uyumu	0	4	2.86	1.099

Çizelge 12’ deki aritmetik ortalama puanlarına göre üniversitelerde; uzaktan eğitim derslerinin geliştirilmesi sürecinde, belirli bir değerlendirme sürecinin işletilmesi ve öğrencilere sadece bu süreçte onaylanan derslerin sunulması (AO=2.64) ile eğitim amaçlarının saptanması ve program çıktılarının belirlenmesi süreçlerinde paydaşlardan görüş alınması (AO=2.58) uygulamaları “Çoğunlukla” başvurulan uygulamalardır. Derslerin tasarımı, üretimi ve sunumunda uyulacak minimum standartlar konusunda ilgililere yol gösterici nitelikte kurallar/kılavuzların bulunması (AO=2.92); derslerin tasarımı, içerik uzmanları, öğretim tasarımcıları, teknik uzmanlar ve ilgili diğer uzmanlardan oluşan ekipler tarafından yürütülmesi (AO=2.58)

uygulamaları da üniversitelerde “Çoğunlukla” başvurulan uygulamalardır. Ayrıca ders içeriklerinin sunumunda kullanılan teknolojilerin öğrenciden beklenen öğrenme çıktıları dikkate alınarak seçilmesi (AO=2.67) uygulaması “Çoğunlukla” başvurulan diğer bir uygulamadır. Aynı şekilde program standartlarına uygunluklarını sağlamak için öğretim materyallerinin düzenli aralıklarla gözden geçirilerek güncellenmesi veya yeniden düzenlenmesi (AO=2.72) ile derslerdeki etkileşim süreçlerinin seçilen uzaktan eğitim modeline ve dersin gereklerine uygun biçimde planlanması (AO=2.86) da “Çoğunlukla” başvurulan uygulamalardandır. Ders malzemelerinin tasarımı ve geliştirilmesi sürecinde gerekli hallerde üniversite dışındaki kurum ve kişilerden sınırlı düzeyde destek alınması (AO=2.14); derslerin tasarımı sürecinde, öğrencilerin bilişsel ve fiziksel farklılıklarının dikkate alınması (AO=1.89); öğrencilerin bireysel özelliklerini belirlemek için uygun ölçme araçlarının kullanılması (AO=2.08) “Orta Düzeyde” başvurulan uygulamalardır. Ayrıca çevrimiçi derslerin farklı bireysel özellikleri olan öğrencileri kolayca ayırt edebilmesi ve bu özelliklere uyum sağlayabilmesi (AO=2.11) uygulaması da “Orta Düzeyde” başvurulan diğer bir uygulamadır. Uygulamada en çok ihmal edilen hususların sırası ile bilişsel farklılıkların dikkate alınması, tanılama araçları, adaptive dersler ve kısmi dış destek olduğu; buna karşılık paydaş görüşü, tasarım uzmanlarının bulunması, onaylı dersler, uygun teknoloji seçimi, materyal revizyon, etkileşim süreci-model uyumu ve tasarım kılavuzları konusunun çoğunlukla başvurulan uygulamalar olduğu anlaşılmaktadır.

Uygulanan ileri istatistik teknikleri sonuçlarına göre, onaylı derslerin sunulması uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.660$, $p=0.106$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=1.745$, $p=0.178$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.962$, $p=0.423$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin belirli bir değerlendirme sürecinin işletilmesi ve öğrencilere sadece bu süreçte onaylanan derslerin sunulması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı

düzeylede program uygulama durumlarına göre değişmediği şekilde yorumlanmaktadır.

Paydaş görüşü uygulamalarına başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.396$, $p=0.172$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.983$, $p=0.413$] göre değişmemekte; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=3.233$, $p=0.035$] göre değişmektedir. Farkın hangi üniversiteler arasında olduğunu anlamak için yapılan Scheffe testi, kendi programlarında 4 modeli bir arada uygulayan üniversitelerin (AO=4.00) paydaş görüşü uygulama sıklıklarının 3 (AO=3.00), 2 (AO=3.00) ve 1 (AO=2.06) model uygulayan üniversitelerden daha fazla olduğunu göstermiştir.

Yukarıdaki bulgular üniversitelerin paydaş görüşü uygulama sıklıklarının devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına ve uyguladıkları program düzeyine göre değişmediğini; buna karşılık uyguladıkları model sayısı değişkenlerine göre farklılaştığını göstermektedir.

Üniversitelerde tasarım kılavuzları sağlama uygulamalarına başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.840$, $p=0.407$], uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.541$, $p=0.658$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.986$, $p=0.412$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin derslerin tasarımı, üretimi ve sunumunda uyulacak minimum standartlar konusunda, ilgililere yol gösterici nitelikte kurallar/kılavuzlar hazırlayıp, uygulama açısından birbirlerine benzedikleri şekilde yorumlanabilir.

Tasarım uzmanları çalıştırma uygulamalarına başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.618$, $p=0.541$], uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=1.841$, $p=0.160$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.313$, $p=0.287$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin statüsünün, uyguladıkları model sayısının ve uyguladıkları program düzeylerinin derslerin tasarımı, içerik uzmanları, öğretim tasarımcıları, teknik uzmanlar ve ilgili diğer uzmanlardan oluşan ekipler

tarafından yürütülmesi açısından çeşitlilik göstermedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Kısmi dış destek uygulamalarına başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.312$, $p=0.198$], uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=1.135$, $p=0.350$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=2.114$, $p=0.118$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin ders malzemelerinin tasarımı ve geliştirilmesi sürecinde, gerekli hallerde üniversite dışındaki kurum ve kişilerden sınırlı düzeyde destek alınması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Bireysel farklılıkları dikkate alma uygulamalarına başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.836$, $p=0.409$], uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.875$, $p=0.464$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.371$, $p=0.775$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin derslerin tasarımı sürecinde, öğrencilerin bilişsel ve fiziksel farklılıklarının dikkate alınması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Tanılama araçları kullanma uygulamalarına başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.540$, $p=0.593$], uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.353$, $p=0.788$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.504$, $p=0.682$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin öğrencilerin bireysel özelliklerini belirlemek için uygun ölçme araçlarının kullanılması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Adaptive ders uygulamalarına başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.254$, $p=0.218$], uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=1.135$, $p=0.350$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=2.114$, $p=0.118$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin ders malzemelerinin tasarımı ve geliştirilmesi sürecinde, gerekli hallerde üniversite dışındaki kurum ve kişilerden sınırlı düzeyde destek alınması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

$t_{(32)}=1.043$, $p=0.387$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.260$, $p=0.854$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin çevrimiçi derslerin farklı bireysel özellikleri olan öğrencileri kolayca ayırt edebilme ve bu özelliklere uyum sağlayabilme uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Uygun teknoloji seçimi uygulamalarına başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.758$, $p=0.454$], uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=1.447$, $p=0.247$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.473$, $p=0.703$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin ders içeriklerinin sunumunda kullanılan teknolojilerin, öğrenciden beklenen öğrenme çıktıları dikkate alınarak seçilmesi uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Öğretim materyallerinin revize edilmesi uygulamalarına başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.758$, $p=0.454$], uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=1.447$, $p=0.247$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.473$, $p=0.703$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin program standartlarına uygunluklarını sağlamak için öğretim materyallerini düzenli aralıklarla gözden geçirerek güncellenmeleri veya yeniden düzenlenmeleri uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Etkileşim süreci-uygulama model uyumunu sağlama uygulamalarına başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.518$, $p=0.138$], uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.700$, $p=0.559$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.554$, $p=0.649$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin derslerdeki etkileşim süreçlerinin

seçilen uzaktan eğitim modeline ve dersin gereklerine uygun biçimde planlanması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Üniversitelerin ders geliştirme bağlamında, hangi boyut ile ilgili, ne tür araç ve yöntemler kullandıklarını belirlemek için, yapılan odak grup görüşmeleri ile belirlenen araç ve yöntemler ile bunların üniversiteler tarafından başvurulma oranları Çizelge 13'de verilmiştir.

Çizelge 13' deki verilerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi; onaylı dersler bağlamında üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında ham içeriğin yazarlar dışında içerik uzmanlarının denetiminden geçmesi gelmektedir (%75.00). Ders senaryolarının öğretim tasarımı uzmanlarının denetiminden geçmesi uygulaması ikinci sırada gelmektedir (%43.80). Kullanılan görsellerin görsel tasarım uzmanlarının denetiminden geçmesi ile derslerde kullanılan soruların test uzmanlarının denetiminden geçmesi uygulamaları birlikte, yaygınlık açısından üçüncü sırayı paylaşmaktadır (%37.50). Onaylı derslerin sunulması uygulamasının ortalamasının (AO=2.64) yüksek olduğu ama bununla ilgili son derece sınırlı yöntem ve araçlar kullanıldığı görülmüştür.

Paydaş görüşü alınmasına yönelik olarak, üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında program amaçları ve öğrenme çıktılarının ilgili akademik birim tarafından belirlenmesi gelmektedir (%93.80). Sektör temsilcilerinin görüşünün alınması uygulaması (%43.80) ikinci sırada, öğrencilerin görüşlerinin alınması uygulaması (%37.50) ise üçüncü sırada yer almaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının görüşlerinin alınması ile amaç ve çıktılar belirlenirken mezunların görüşünün alınması uygulamaları birlikte, yaygınlık açısından dördüncü sırayı paylaşmaktadır (%25.00).

Çizelge 13.Üniversitelerin Başvurdukları Ders Geliştirme Uygulamaları

Ders Geliştirme Uygulaması		n	%
Onaylı Dersler	Sağlanan ham içerik yazarlar dışında içerik uzmanlarının denetiminden geçer.	12	75.00
	Ders senaryoları öğretim tasarımı uzmanlarının denetiminden geçer.	7	43.80
	Kullanılan görseller görsel tasarım uzmanlarının denetiminden geçer.	6	37.50
	Derslerde kullanılan sorular test uzmanlarının denetiminden geçer.	6	37.50
Paydaş Görüşü	Program amaçları ve öğrenme çıktıları, ilgili akademik birim tarafından belirlenir.	15	93.80
	Amaç ve çıktılar belirlenirken ilgili sektör temsilcilerinin görüşleri de alınır.	7	43.80
	Amaç ve çıktılar belirlenirken öğrencilerin görüşleri de alınır.	6	37.50
	Amaç ve çıktılar belirlenirken ilgili sivil toplum kuruluşlarının görüşleri de alınır.	4	25.00
	Amaç ve çıktılar belirlenirken mezunların görüşleri de alınır.	4	25.00
Tasarım Kılavuzları	Ders tasarımı ve üretiminde görevli olanların uyacağı standartlar bellidir.	15	93.80
	Uygulama aşamasında öğretim elemanlarının uyması gereken standartlar bellidir.	15	93.80
	Öğrenme etkinliklerinin genel yapısını ortaya koyan uygulama modeli belirlidir.	12	75.00
	Sık rastlanan sorunlar ile baş etme stratejileri belirlidir.	11	68.80
Tasarım Uzmanları	Dersler için gerekli ham içerik her alanın içerik uzmanlarınca sağlamaktadır.	12	75.00
	Tüm görsel tasarımlar, görsel/grafik tasarım uzmanlarınca yapılmaktadır.	10	62.50
	Tüm derslerin tasarımı öğretim tasarımı uzmanlarınca yapılmaktadır.	9	56.20
	Tüm ölçme-değerlendirme etkinlikleri, test uzmanlarınca tasarlanmaktadır.	5	31.20
Kısmi Dış Destek	Öğrenme yönetim sistemi (LMS) desteği alınmaktadır.	8	50.00
	İçerik geliştirme sistemi (CMS) desteği alınmaktadır.	3	18.80
	Bu kurum ve kişilerden içerik desteği alınmaktadır.	2	12.50
	Ders tasarımlama desteği alınmaktadır.	1	6.20
Bireysel Farklılıklar	Bazı programların tümü ile geliştirilmesi desteği alınmaktadır.	1	6.20
	Engelli öğrencilere yönelik ders tasarımları yapılmaktadır.	5	31.20
	Bireysel özellikleri farklı öğrencilere yönelik ders tasarımları yapılmaktadır.	4	25.00
	Ön bilgi düzeyi farklı öğrencilere yönelik ders tasarımları yapılmaktadır.	4	25.00
	Öğrenme güçlüğü bulunan öğrencilere yönelik ders tasarımları yapılmaktadır.	1	6.20

N=16

Çizelge 13 (Devam)

Ders Geliştirme Uygulaması		n	%
Tanılama Araçları	Engelli öğrencileri belirlemek için uygun ölçme araçları kullanılmaktadır.	2	12.50
	Öğrencilerin ön bilgi düzeylerini ölçmek için uygun ölçme araçları kullanılmaktadır.	4	25.00
	Öğrencilerin bireysel özelliklerini ölçmek için uygun ölçme araçları kullanılmaktadır.	2	12.50
Adaptive Dersler	Derslerin içeriği ve sunumu öğrencilerin ön bilgi düzeyine uyum sağlayabilmektedir.	7	43.80
	Öğrenciler kendi arayüzlerinde kendilerine uygun belli düzenlemeler yapabiliyor.	5	31.20
	Derslerin içeriği ve sunumu öğrenci bireysel özelliklerine uyum sağlayabilmektedir.	4	25.00
	Derslerin içeriği ve sunumu öğrenme güçlüğü olanlara uyum sağlayabilmektedir.	1	6.20
	Derslerin içeriği ve sunumu üstün zekalı öğrencilere uyum sağlayabilmektedir.	1	6.20
	Derslerin içeriği ve sunumu engelli öğrencilere uyum sağlayabilmektedir.	1	6.20
Uygun Teknoloji Seçimi	Kullanılan teknolojiler öğrenci-öğrenci etkileşimine olanak sağlamaktadır.	14	87.50
	Kullanılan teknolojiler öğrenci-öğretici etkileşimine olanak sağlamaktadır.	13	81.20
	Kullanılan teknolojiler bireysel etkinliklere olanak sağlamaktadır.	11	68.80
	Kullanılan teknolojiler program, ders ve konu bazında farklılaşabilmektedir.	10	62.50
	Beceri geliştirmeye yönelik hedefler için uygulamalı teknolojiler kullanılmaktadır.	6	37.50
Materyal Revizyon	Kullanılan öğretim materyalleri belirli periyotlarla gözden geçirilmektedir.	13	81.20
	Materyallerin yeni donanım ve yazılımlardaki gelişmelere uyumu sağlanmaktadır.	11	68.80
	Materyallerin içeriklerinin ilgili alandaki yeniliklere uyumu sağlanmaktadır.	10	62.50
	Materyallerin eğitim bilimleri alanındaki yeniliklere uyumu sağlanmaktadır.	8	50.00
	Güncelliğini yitiren öğretim materyalleri kullanımdan kaldırılmaktadır.	7	43.80
	Materyallerin güncellenmesi ihtiyaçlarını izleyen ekipler bulunmaktadır.	3	18.80
Etkileşim süreci- model uyumu	Bir programın tüm dersleri için geçerli genel uygulama modeli bellidir.	12	75.00
	Uygulanan genel modelin ayrıntıları dersten-derse farklılık gösterebilmekte.	11	68.80
	Beceri geliştirmeye yönelik derslerde mutlaka uygulamalı etkileşimler vardır.	9	56.20

N=16

Tasarım kılavuzları bulundurulmasına yönelik üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında ders tasarımı ve üretiminde görevli olanların uyacağı standartların belli olması ile uygulama aşamasında öğretim elemanlarının uyması gereken standartların belli olması gelmektedir (%93.80). Öğrenme etkinliklerinin genel yapısını ortaya koyan uygulama modelinin belirli olması uygulaması ikinci sırada yer almaktadır (%75.00). Sık rastlanan sorunlar ile baş etme stratejilerinin belirli olması uygulaması üçüncü sırada gelmektedir (%68.80).

Tasarım uzmanları bulundurulmasına yönelik üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında dersler için gerekli ham içeriğin, her alanın içerik uzmanlarınca sağlanması gelmektedir (%75.00). Tüm görsel tasarımların görsel/grafik tasarım uzmanlarınca yapılması uygulaması ise ikinci sırada gelmektedir (%62.50).

Kısmi dış destek alınmasına yönelik üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında, dışarıdan öğrenme yönetim sistemi (LMS) desteği alınması gelmektedir (%50.00). İçerik geliştirme sistemi (CMS) desteği alınması (%18.80) ikinci sırada, kurum ve kişilerden içerik desteği alınması üçüncü sırada gelmektedir (12.50). Ders tasarımı desteği alınması ile bazı programların tümü ile geliştirilmesi desteğinin alınması uygulamaları birlikte, yaygınlık açısından dördüncü sırayı paylaşmaktadır (%6.20). Kısmi dış destek uygulamasının ortalaması (AO=2.14) yüksek olsa da sınırlı yöntem ve araçların kullanılması, bu uygulamanın aslında sınırlı bir şekilde gerçekleştirildiğini gösteriyor olabilir.

Bireysel farklılıklara yönelik üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında engelli öğrencilere yönelik ders tasarımlarının yapılması uygulaması gelmektedir (%31.20). Bireysel özellikleri farklı öğrencilere yönelik ders tasarımlarının yapılması ile ön bilgi düzeyi farklı öğrencilere yönelik ders tasarımlarının yapılması uygulamaları birlikte ikinci sırayı paylaşmaktadır (%25.00). Öğrenme güçlüğü bulunan öğrencilere yönelik ders tasarımlarının yapılması uygulaması ise yaygınlık açısından üçüncü sırada gelmektedir (%6.20).

Tanılama araçlarına yönelik üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında öğrencilerin ön bilgi düzeylerini ölçmek için uygun ölçme araçları kullanılması gelmektedir (%25.00). Engelli öğrencileri belirlemek için uygun ölçme araçları kullanılması ile öğrencilerin bireysel özelliklerini ölçmek için uygun ölçme araçlarının kullanılması uygulamaları birlikte ikinci sırayı paylaşmaktadır (%25.00). Tanılama araçları uygulamasının ortalamasının (AO=2.08) yüksek olduğu ama bununla ilgili son derece sınırlı yöntem ve araçlar kullanıldığı görülmüştür.

Adaptif dersler kullanma uygulamasına yönelik üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında derslerin içeriği ve sunumunun öğrencilerin ön bilgi düzeyine uyum sağlaması gelmektedir (%43.80). Öğrencilerin kendi arayüzlerinde kendilerine uygun belli düzenlemeleri yapabilmesi uygulaması (%31.20) ikinci sırada, derslerin içeriği ve sunumunun öğrenci bireysel özelliklerine uyum sağlayabilmesi uygulaması üçüncü sırada gelmektedir (%25.00). Derslerin içeriği ve sunumunun engelli öğrencilere uyum sağlayabilmesi; öğrenme güçlüğü olanlara uyum sağlayabilmesi ile üstün zekalı öğrencilere uyum sağlayabilmesi uygulamaları birlikte, yaygınlık açısından dördüncü sırayı paylaşmaktadır (%6.20). Adaptif dersler kullanma uygulamasının ortalaması (AO=2.11) yüksek olsa da sınırlı yöntem ve araçların kullanılması, bu uygulamanın aslında sınırlı şekilde uygulandığını göstermektedir.

Uygun teknoloji seçimi uygulamasına yönelik üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında kullanılan teknolojilerin öğrenci-öğrenci etkileşimine olanak sağlaması gelmektedir (%87.50). Kullanılan teknolojilerin öğrenci-öğretici etkileşimine olanak sağlaması uygulaması ikinci sırada yer almaktadır (%81.20). Kullanılan teknolojilerin bireysel etkinliklere olanak sağlaması uygulaması üçüncü sırada gelmektedir (%68.80). Kullanılan teknolojilerin program, ders ve konu bazında farklılaşabilmesi uygulaması dördüncü sırada gelmektedir (%62.50). Beceri geliştirmeye yönelik hedefler için uygulamalı teknolojilerin kullanılması uygulaması ise yaygınlık açısından beşinci sırada gelmektedir (%37.50).

Öğretim materyallerinin revize edilmesi uygulamasına yönelik olarak üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında kullanılan öğretim materyallerinin belirli periyotlarla gözden geçirilmesi gelmektedir (%81.20). Materyallerin yeni donanım ve yazılımlardaki gelişmelere uyumunun sağlanması uygulaması ikinci sırada yer almaktadır (%68.80). Materyallerin içeriklerinin ilgili alandaki yeniliklere uyumunun sağlanması (%62.50) uygulaması üçüncü, materyallerin eğitim bilimleri alanındaki yeniliklere uyumunun sağlanması (%50.00) uygulaması dördüncü, güncelliğini yitiren öğretim materyallerinin kullanımdan kaldırılması uygulaması (%43.80) beşinci ve materyallerin güncellenmesi ihtiyaçlarını izleyen ekiplerin bulunması (%18.80) uygulaması ise yaygınlık açısından altıncı sırada gelmektedir.

Etkileşim süreci- uygulama modeli uyumu uygulamasına yönelik üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında bir programın tüm dersleri için geçerli genel uygulama modelinin belli olması gelmektedir (%75.00). Uygulanan genel modelin ayrıntılarının dersten-derse farklılık gösterebilmesi uygulaması ikinci sırada yer almaktadır (%68.80). Beceri geliştirmeye yönelik derslerde mutlaka uygulamalı etkileşimlerin bulunması uygulaması ise yaygınlık açısından üçüncü sırada gelmektedir (%56.20).

Uygulanan Öğrenme-Öğretme Süreçleri

Uzaktan eğitim sistemlerinde öğrenme-öğretme süreçleri önemli bileşenlerden birisidir. Öğrenme-öğretme süreçleri öğrenci-öğretici etkileşimi, öğrenci-öğrenci etkileşimi, ilan edilmiş sürede dönüt verme, derste performans kontrolü, farklı modül hacimleri, üst düzey öğrenme etkinlikleri, birlikte çalışmayı teşvik ile problem ve görev çalışması gibi uygulamaların varlığını gerektirir. Uzaktan eğitim yöneticilerinin, söz konusu uygulamaların kendi üniversitelerinde hangi sıklıkla geçerli olduğuna ilişkin görüşlerini yansıtan minimum, maximum, aritmetik ortalama ve standart sapma puanları Çizelge 14'de verilmiştir.

Çizelge 14' deki aritmetik ortalama puanlarına göre üniversitelerde; öğrencilerin öğretim elemanları ile etkileşim kurabilecekleri elektronik posta, forum ve elektronik sohbet gibi çeşitli yöntem ve ortamların kullanılması (AO=3.47); öğrencilerin kendi aralarında etkileşim kurabilecekleri elektronik posta, forum ve elektronik sohbet gibi çeşitli yöntem ve ortamların kullanılması (AO=3.36); öğrencilerin, öğretim elemanları, teknik ve idari personele sordukları sorulara önceden belirlenip ilan edilmiş süreler içerisinde cevap verilmesi (AO=3.17); dersleri oluşturan modül, bölüm ve konuların kapsamaları, ilgili oldukları öğrenme çıktılarının karmaşıklığına göre değişmesi (AO=2.81) ile sağlanan çevrimiçi etkileşim araçlarının, öğrencileri öğretim elemanı ve diğer öğrenciler ile birlikte çalışmaya teşvik edecek şekilde kullanılması(AO=2.69) “Çoğunlukla” başvurulan uygulamalardır. Dersler içinde, bir sonraki bölüme geçmeden önce, öğrencilerin o anda çalıştıkları bölümde yeterli başarıyı gösterip göstermediklerinin kontrol edilmesi (AO=2.11) ile dersler, bilgi ve kavrama düzeyinin üstünde analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey yeterlikleri kapsayan öğrenme etkinliklerini de içermesi (AO=2.33) “Orta Düzeyde” başvurulan uygulamalardandır. Ayrıca derslerin öğrencilerin problem çözme, belirli bir görevi başarma ya da proje çalışması gibi birlikte çalışma etkinliklerini de gerektirmeleri (AO=2.39) uygulaması da “Orta Düzeyde” başvurulan diğer bir uygulamadır. Uygulamada en çok ihmal edilen hususların sırası ile derste performans kontrolü, üst düzey etkinlikler ile problem ve görev çalışması olduğu, buna karşılık öğrenci-öğretici etkileşimi, öğrenci-öğrenci etkileşimi, ilan edilmiş sürede dönüt, farklı modül hacimleri ve birlikte çalışmayı teşvik konusunun çoğunlukla başvurulan uygulamalar olduğu anlaşılmaktadır.

Uygulanan ileri istatistik teknikleri sonuçlarına göre, öğrenci-öğretici etkileşimi uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.284$, $p=0.208$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.993$, $p=0.408$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.998$, $p=0.406$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin öğrencilerin öğretim elemanları ile etkileşim kurabilecekleri elektronik posta, forum ve elektronik sohbet gibi çeşitli yöntem ve ortamların kullanılması uygulamalarına

başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Çizelge 14.Öğrenme Öğretme Süreçleri Uygulamaları İle İlgili Betimsel İstatistikler

Uygulama	Min.	Max.	AO	SS
Öğrenci-öğretici etkileşimi	0	4	3.47	1.082
Öğrenci-öğrenci etkileşimi	0	4	3.36	1.018
İlan edilmiş süre dönüt	0	4	3.17	1.082
Derste performans kontrolü	0	4	2.11	1.282
Farklı modül hacimleri	0	4	2.81	1.215
Üst düzey etkinlikler	0	4	2.33	1.171
Birlikte çalışmayı teşvik	0	4	2.69	1.167
Problem ve görev çalışması	0	4	2.39	1.293

Öğrenci-öğrenci etkileşimi uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.361$, $p=0.721$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.412$, $p=0.746$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.455$, $p=0.715$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin öğrencilerin kendi aralarında etkileşim kurabilecekleri elektronik posta, forum ve elektronik sohbet gibi çeşitli yöntem ve ortamların kullanılması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Öğrencilere ilan edilmiş sürelerde dönüt verme uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.385$, $p=0.702$];

uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.878$, $p=0.463$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.571$, $p=0.215$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin öğrencilerin, öğretim elemanları, teknik ve idari personele sordukları sorulara önceden belirlenip ilan edilmiş süreler içerisinde cevap verilmesi uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Derste performans kontrolü yapma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.779$, $p=0.441$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.566$, $p=0.641$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.083$, $p=0.370$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin dersler içinde, bir sonraki bölüme geçmeden önce, öğrencilerin o anda çalıştıkları bölümde yeterli başarıyı gösterip göstermediklerinin kontrol edilmesi uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Farklı modül hacimleri uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.041$, $p=0.968$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.081$, $p=0.970$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.498$, $p=0.686$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin dersleri oluşturan modül, bölüm ve konuların kapsamlarının, ilgili oldukları öğrenme çıktılarının karmaşıklığına göre değişmesi uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Üst düzey düşünme becerilerine yönelik öğrenme etkinlikleri uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.031$, $p=0.310$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=1.368$, $p=0.270$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.556$, $p=0.668$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerde derslerin, bilgi ve kavrama

düzeyinin üstünde analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey yeterlikleri kapsayan öğrenme etkinliklerini de içermesi uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Birlikte çalışmayı teşvik uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.044$, $p=0.304$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.886$, $p=0.459$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.888$, $p=0.458$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerde sağlanan çevrimiçi etkileşim araçlarının, öğrencileri öğretim elemanı ve diğer öğrenciler ile birlikte çalışmaya teşvik edecek şekilde kullanılması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Problem ve görev çalışması uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.336$, $p=0.191$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=1.090$, $p=0.367$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.241$, $p=0.867$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerde derslerin, öğrencilerin problem çözme, belirli bir görevi başarma ya da proje çalışması gibi birlikte çalışma etkinliklerini de gerektirmesi uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Üniversitelerin öğrenme öğretim süreçleri bağlamında, hangi boyut ile ilgili, ne tür araç ve yöntemler kullandıklarını belirlemek için yapılan odak grup görüşmeleri ile belirlenen araç ve yöntemler ile bunların üniversiteler tarafından başvurulma oranları Çizelge 15' de verilmiştir. Çizelge 15' deki verilerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi; *öğrenci-öğretici etkileşimi* bağlamında üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında

etkileşimler için canlı ders yazılımlarının kullanılması ile forum sayfalarının kullanılması gelmektedir (%100.00). Tüm dersler için öğrenci-öğrenci-öğretici etkileşiminin sağlanması ile etkileşimler için sistem-içi elektronik postanın kullanılması uygulamaları eşit oranlar (%93.80) ile ikinci sırayı paylaşan uygulamalardır. Üçüncü sırada etkileşimler için yazılı/sesli/görüntülü chat yazılımlarının kullanılması gelmektedir (%87.50). Dördüncü sırada etkileşimler için videokonferans sistemlerinin kullanılması (%50.00), beşinci sırada ise etkileşimler için sosyal medya platformlarının kullanılması (%43.80) gelmektedir.

Öğrenci-öğrenci etkileşimine yönelik olarak, üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimleri için forum sayfalarının kullanılması gelmektedir (%87.50). Öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimleri için sistem-içi e-posta kullanılması uygulaması (%81.20) ikinci sırada, öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimi için kişisel mesaj kullanılması uygulaması ise üçüncü sırada gelmektedir (%75.00). Dördüncü sırada öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimlerde chat yazılımlarının kullanılması gelmektedir (%56.20). Beşinci sırada ise öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimleri için sosyal medya kullanılması uygulaması gelmektedir (%6.20). Öğrenci-öğrenci etkileşimi uygulamasının ortalamasının (AO=3.36) yüksek olduğu ama bununla ilgili son derece sınırlı yöntem ve araçlar kullanıldığı görülmüştür.

İlan edilmiş sürede dönüt uygulamasına yönelik olarak, üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında öğrencinin öğrenci işleri ile ilgili sorularına belli süre içinde cevap verilmesi gelmektedir (%100.00). Öğrencinin ders içeriği ile ilgili sorularına öğreticinin belli süre içinde cevap vermesi ile öğrencinin teknik sorularına belli süre içinde cevap verilmesi uygulamaları birlikte ikinci sırayı paylaşan uygulamalardır (%93.80). Öğrencinin sorularına en geç ne kadar süre içinde cevap verileceğinin önceden ilan edilmesi uygulaması ise yaygınlık açısından üçüncü sırada gelmektedir (%50.00).

Derste performans kontrolü yapılması uygulamasına yönelik olarak, üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında öğrenciye her bölümün

sonunda kendini değerlendirme etkinliğinin sunulması gelmektedir (%68.80). İkinci sırada derslerde her bölüm sonunda öğrencinin başarısının değerlendirilmesi gelmektedir (%37.50). Çalıştığı bölümdeki başarı durumuna göre öğrenciye yönlendirici bilgi verilmesi uygulaması ise yaygınlık açısından üçüncü sırada gelmektedir (%25.00). Derste performans kontrolü uygulamasının ortalamasının (AO=2.11) yüksek olduğu ama bununla ilgili sınırlı yöntem ve araçlar kullanıldığı görülmüştür.

Farklı modül hacimleri uygulamasına yönelik olarak, üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında dersi oluşturan bölümlerin uzunluklarının birbirinden farklı olması uygulaması gelmektedir (%93.80). İkinci sırada dersi oluşturan bölümlerdeki öğrenme etkinliklerinin niteliklerinin farklı olması uygulaması yer almaktadır (%81.20). Bölümlerdeki değerlendirme sorularının tür ve zorluk düzeylerinin farklı olması uygulaması ise yaygınlık açısından üçüncü sırada gelmektedir (%75.00).

Üst düzey etkinlikler uygulamasına yönelik olarak, üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında öğrencilere ders içinde analiz, sentez, değerlendirme örneklerinin sunulması uygulaması gelmektedir (%75.00). Derste her öğrencinin en az bir kere analiz, sentez, değerlendirme etkinliğini gerçekleştirmesi uygulaması ise yaygınlık açısından ikinci sırada gelmektedir (%37.50). Üst düzey etkinlikler uygulamasının ortalaması (AO=2.33) yüksek olsa da sınırlı yöntem ve araçların kullanılması görüldüğü kadar da olumlu sayılamayacağını göstermektedir.

Birlikte çalışmayı teşvik uygulamasına yönelik olarak, üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında ekran paylaşımı ve beyaz tahta gibi çok kullanıcıli teknolojilerin kullanılması gelmektedir (%87.50). İkinci sırada ekip çalışması ve işbirlikli öğrenme yöntemleri kullanılması uygulaması yer almaktadır (%56.20). Ağsal öğrenme (networked learning) etkinliklerinin gerçekleştirilmesi uygulaması ise yaygınlık açısından üçüncü sırada gelmektedir (%25.00). Birlikte çalışmayı teşvik uygulamasının ortalamasının (AO=2.69) yüksek olduğu ama bununla ilgili son derece sınırlı yöntem ve araçlar kullanıldığı görülmüştür.

Çizelge15.Üniversitelerin Başvurdukları Öğrenme Öğretme Süreçleri Uygulamaları

Öğrenme Öğretme Süreçleri Uygulaması		n	%
Öğrenci-öğretici etkileşimi	Etkileşimler için forum sayfaları kullanılmaktadır.	16	100.00
	Etkileşimler için canlı ders yazılımları kullanılmaktadır.	16	100.00
	Tüm dersler için öğrenci-öğrenci-öğretici etkileşimi sağlanmaktadır.	15	93.80
	Etkileşimler için sistem-içi elektronik posta kullanılmaktadır.	15	93.80
	Etkileşimler için yazılı/sesli/görüntülü chat yazılımları kullanılmaktadır.	14	87.50
	Etkileşimler için videokonferans sistemleri kullanılmaktadır.	8	50.00
	Etkileşimler için sosyal medya platformları kullanılmaktadır.	7	43.80
Öğrenci-öğrenci etkileşimi	Öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimleri için forum sayfaları kullanılmaktadır.	14	87.50
	Öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimleri için sistem-içi e-posta kullanılmaktadır.	13	81.20
	Öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimi için kişisel mesaj kullanılmaktadır.	12	75.00
	Öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimleri chat yazılımları kullanılmaktadır.	9	56.20
	Öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimleri için sosyal medya kullanılmaktadır.	8	50.00
İlan edilmiş süre dönüt	Öğrencinin öğrenci işleri ile ilgili sorularına belli süre içinde cevap verilir.	16	100.00
	Öğrencinin teknik sorularına belli süre içinde cevap verilir.	15	93.80
	Öğrencinin ders içeriği ile ilgili sorularına öğretici belli süre içinde cevap verir.	15	93.80
	Öğrencinin sorularına en geç ne kadar süre içinde cevap verileceği önceden ilan edilir.	8	50.00

N=16

Çizelge 15 (Devam)

Öğrenme Öğretme Süreçleri Uygulaması		n	%
Derste performans kontrolü	Öğrenciye her bölümün sonunda kendini değerlendirme etkinliği sunulmaktadır.	11	68.80
	Derslerde her bölüm sonunda öğrencinin başarıları değerlendirilmektedir.	6	37.50
	Çalıştığı bölümdeki başarı durumuna göre öğrenciye yönlendirici bilgi verilmektedir.	4	25.00
Farklı modül hacimleri	Dersi oluşturan bölümlerin uzunlukları birbirinden farklıdır.	15	93.80
	Dersi oluşturan bölümlerdeki öğrenme etkinliklerinin nitelikleri farklıdır.	13	81.20
	Bölümlerdeki değerlendirme sorularının tür ve zorluk düzeyleri farklıdır.	12	75.00
Üst düzey etkinlikler	Öğrencilere ders içinde analiz, sentez, değerlendirme örnekleri sunulmaktadır.	12	75.00
	Derste her öğrenci en az bir kere analiz, sentez, değerlendirme etkinliği gerçekleştirir.	6	37.50
Birlikte çalışmayı teşvik	Ekran paylaşımı ve beyaz tahta gibi çok kullanıcı teknolojileri kullanılmaktadır.	14	87.50
	Ekip çalışması ve işbirlikli öğrenme yöntemleri kullanılmaktadır.	9	56.20
	Ağsal öğrenme (networked learning) etkinlikleri gerçekleştirilmektedir.	4	25.00
Problem ve görev çalışması	Derslerde öğrencilere çözmeleri gereken çeşitli problemler verilmektedir.	11	68.80
	Derslerde öğrencilere başarıları gereken çeşitli görevler verilmektedir.	10	62.50
	Öğrencilere grup olarak belirli konularla ilgili projeler yaptırılmaktadır.	7	43.80

N=16

Problem ve görev çalışması uygulamasına yönelik olarak, üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında derslerde öğrencilere çözmeleri gereken çeşitli problemlerin verilmesi gelmektedir (%68.80). İkinci sırada derslerde öğrencilere başarıları gereken çeşitli görevlerin verilmesi uygulaması (%62.50) yer almaktadır. Öğrencilere grup olarak belirli konularla

ilgili projeler yaptırılması uygulaması ise yaygınlık açısından üçüncü sırada gelmektedir (%43.80).

Derslerin Yapısı

Ders yapısı bir uzaktan eğitim sisteminin başarısı ile ilgili önemli bileşenlerden birisidir. Ders yapısı yardımcı kaynaklar verme, önceden belli beklentiler, tüm kütüphaneler açık, etkili araştırma eğitimi, UE'in uygunluğuna uyarı, ders hedefleri somut ve açık uygulamalarının varlığını gerektirir. Uzaktan eğitim yöneticilerinin, söz konusu uygulamaların kendi üniversitelerinde hangi sıklıkla geçerli olduğuna ilişkin görüşlerini yansıtan minimum, maximum, aritmetik ortalama ve standart sapma puanları Çizelge 16' da verilmiştir.

Çizelge 16.Ders Yapısı Uygulamaları İle İlgili Betimsel İstatistikler

Uygulama	Min.	Max.	AO	SS
Tüm kütüphaneler açık	0	4	3.42	1.156
Ders hedefleri somut ve açık	0	4	3.14	1.099
Yardımcı kaynaklar verme	0	4	2.83	1.183
Önceden belli beklentiler	0	4	2.69	1.411
UE'in uygunluğuna uyarı	0	4	2.47	1.341
Etkili araştırma eğitimi	0	4	2.39	1.440

Çizelge 16' daki aritmetik ortalama puanlarına göre üniversitelerde; yüz yüze eğitim programlarındaki öğrencilere sunulan her türlü kütüphane kaynaklarının, uzaktan eğitim öğrencilerine de açık olması (AO=3.42) ile her ders için öğrenme hedefleri, kazanımları ya da çıktılarının açık şekilde, yazılı olarak bildirilmesi (AO=3.14) "Çoğunlukla" başvuru alan uygulamalardandır. Ayrıca öğrencilere, asıl öğretim materyalinin yanı sıra, yararlanabilecekleri yardımcı materyal ve kaynakların da sunulması (AO=2.83) ile öğrencilerin

haftalık minimum çalışma süreleri ve ev ödevleri için minimum beklentilerin öğrencilere önceden bildirilmesi (AO=2.69) “Çoğunlukla” başvuru alan diğer uygulamalardandır. Programa başlamadan önce öğrencilere öz motivasyon, öğrenme kararlılığı ve bağımsız çalışma gibi temel özelliklere sahip olmaları gerektiğinin hatırlatılması (AO=2.47) ile her bir programda çeşitli dersler aracılığıyla, öğrencilere kaynağın geçerliliğini değerlendirmeyi de içeren etkili araştırma yapma yöntemlerinin öğretilmesi (AO=2.39) “Orta Düzeyde” başvuru alan uygulamalardandır. Uygulamada en çok ihmal edilen hususların sırası ile etkili araştırma eğitimi ve UE’in uygunluğuna uyarı olduğu, buna karşılık tüm kütüphaneler açık, ders hedefleri somut ve açık, yardımcı kaynaklar verme ve önceden belli beklentiler konusunun çoğunlukla başvuru alan uygulamalar olduğu anlaşılmaktadır.

Uygulanan ileri istatistik teknikleri sonuçlarına göre, tüm kütüphaneler açık uygulamalarına başvuru sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.129$, $p=0.898$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.578$, $p=0.633$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.988$, $p=0.411$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin yüz yüze eğitim programlarındaki öğrencilere sunulan her türlü kütüphane kaynaklarının, uzaktan eğitim öğrencilerine de açık tutulması uygulamalarına başvuru sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Ders hedefleri somut ve açık uygulamalarına başvuru sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.153$, $p=0.879$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=1.077$, $p=0.373$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.343$, $p=0.794$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin her ders için öğrenme hedefleri, kazanımları ya da çıktıları açık şekilde, yazılı olarak bildirilmesi uygulamalarına başvuru sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Yardımcı kaynaklar verme uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.179$, $p=0.247$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=1.294$, $p=0.293$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.438$, $p=0.728$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin öğrencilere, asıl öğretim materyalinin yanı sıra, yararlanabilecekleri yardımcı materyal ve kaynakların da sunulması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Önceden belli beklentiler uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.964$, $p=0.058$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=2.455$, $p=0.081$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.803$, $p=0.166$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin öğrencilerin haftalık minimum çalışma süreleri ve ev ödevleri için minimum beklentilerin öğrencilere önceden bildirilmesi uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

UE'in uygunluğuna uyarı uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.309$, $p=0.199$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=2.055$, $p=0.126$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.202$, $p=0.894$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin programa başlamadan önce öğrencilere öz motivasyon, öğrenme kararlılığı ve bağımsız çalışma gibi temel özelliklere sahip olmaları gerektiğinin hatırlatılması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Etkili araştırma eğitimi uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.461$, $p=0.153$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=1.029$, $p=0.393$] ve farklı düzeylerde program uygulama

durumlarına [$F_{(3-32)}=0.490$, $p=0.692$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin her bir programda çeşitli dersler aracılığıyla, öğrencilere kaynağın geçerliliğini değerlendirmeyi de içeren etkili araştırma yapma yöntemlerinin öğretilmesi uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farlı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değermediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Üniversitelerin ders yapısı bağlamında, hangi boyut ile ilgili, ne tür araç ve yöntemler kullandıklarını belirlemek için, 16 üniversitenin temsilcileri ile yapılan odak grup görüşmeleri ile belirlenen araç ve yöntemler ile bunların üniversiteler tarafından başvurulma oranları Çizelge 17’de verilmiştir.

Çizelge 17’deki verilerin incelenmesinden de anlaşılabilceği gibi; *yardımcı kaynaklar verme* bağlamında üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında öğrencilere internet üzerinden çevrimiçi yardımcı kaynakların sağlanması gelmektedir (%93.80). İkinci sırada sisteme kayıtlı öğrencilerin dijital kütüphanelere erişebilmesi uygulaması gelmektedir (%75.00). Üçüncü sırada öğrencilere basılı materyallerin sağlanması gelmektedir (%31.20). Dördüncü sırada öğrencilere CD ve DVD ortamında yardımcı kaynakların gönderilmesi uygulaması gelmektedir (%25.00). Yardımcı kaynaklar verme uygulamanın ortalaması (AO=2.83) yüksek olsa da sınırlı yöntem ve araçların kullanılması görüldüğü kadar da olumlu sayılamayacağını göstermektedir.

Önceden belli beklentiler bağlamında üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında programın ve derslerin gerektirdiği çalışmaların öğrenci kılavuzunda belirtilmesi, her dersin başında o derse yönelik hedefler ve beklentilerin bildirilmesi ile öğrencilere ödev verildiğinde, o ödevle ilgili bir yönergenin de verilmesi gelmektedir (%68.80). İkinci sırada öğrencilere yol gösterici çalışma takvimlerinin sağlanması uygulaması gelmektedir (%62.50). Her dersin gerektirdiği çalışmalarla ilgili beklentilerin kılavuzda belirtilmesi uygulaması ise yaygınlık açısından üçüncü sırada gelmektedir (%31.20). Önceden belli beklentiler uygulamasının ortalaması (AO=2.69) yüksek olsa

da sınırlı yöntem ve araçların kullanılması görüldüğü kadar da olumlu sayılamayacağını göstermektedir.

Tüm kütüphanelerin açık olması uygulamasına yönelik olarak, üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında üniversitenin üye olduğu veritabanlarının uzaktan eğitim öğrencilerine de açık olması gelmektedir (%75.00). İkinci sırada üniversiteye bağlı bütün kütüphanelerin, uzaktan eğitim öğrencilerine de açık olması yer almaktadır (%68.80). Sunulan kaynaklardan etkin yararlanılması için öğrencilerin bilgilendirilmesi uygulaması ise yaygınlık açısından üçüncü sırada gelmektedir (%43.80). Tüm kütüphanelerin açık olması uygulamasının ortalamasının yüksek olduğu (AO=3.42) ama gerçekte kullanılan araç ve yöntemlerin kullanımının sınırlı olduğu görülmüştür.

Etkili araştırma eğitimi uygulamasına yönelik olarak, üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında araştırma yöntemlerinin bazı derslerin içerisinde konu olarak verilmesi gelmektedir (%50.00). İkinci sırada araştırma yöntemlerinin ayrı bir ders olarak verilmesi yer almaktadır (%31.20). Etkili araştırma yöntemleri ile ilgili basılı kaynakların verilmesi ile görsel kaynakların verilmesi uygulamaları birlikte üçüncü sırayı paylaşan uygulamalardır (%12.50). Etkili araştırma eğitimi uygulamasının ortalaması (AO=2.39) olsa da sınırlı yöntem ve araçların kullanılması görüldüğü kadar da olumlu sayılamayacağını göstermektedir.

UE'in uygunluğuna uyarı uygulamasına yönelik olarak, üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında öğrencilere uzaktan öğrenmede başarılı olmanın koşullarının bildirilmesi yer almaktadır (%75.00). Öğrencilere uzaktan eğitimin kendisi için uygunluğu hakkında bilgi verilmesi ile destek ihtiyacı olan öğrencilere rehberlik yapılması uygulamaları birlikte ikinci sırayı paylaşan uygulamalardır (%68.80). Uzaktan öğrenmenin kendilerine uygunluğunu ölçebilecekleri araçların sağlanması uygulaması ise yaygınlık açısından üçüncü sırada gelmektedir (%18.80). UE'in uygunluğuna uyarı uygulamasının ortalamasının yüksek olduğu (AO=2.47) ama bununla ilgili son derece sınırlı yöntem ve araçlar kullanıldığı görülmüştür.

Çizelge 17.Üniversitelerin Başvurdukları Ders Yapısı Uygulamaları

Ders Yapısı Uygulaması		n	%
Yardımcı kaynaklar verme	Öğrencilere internet üzerinden çevrimiçi yardımcı kaynaklar sağlanmaktadır.	15	93.80
	Sisteme kayıtlı öğrenciler dijital kütüphanelere erişebilmektedirler.	12	75.00
	Öğrencilere basılı materyaller sağlanmaktadır.	5	31.20
	Öğrencilere CD ve DVD ortamında yardımcı kaynaklar gönderilmektedir.	4	25.00
Önceden belli beklentiler	Programın ve derslerin gerektirdiği çalışmalar öğrenci kılavuzunda belirtilmektedir.	11	68.80
	Her dersin başında o derse yönelik hedefler ve beklentiler bildirilmektedir.	11	68.80
	Öğrencilere ödev verildiğinde, o ödevle ilgili bir yönerge de verilmektedir.	11	68.80
	Öğrencilere yol gösterici çalışma takvimleri sağlanmaktadır.	10	62.50
	Her dersin gerektirdiği çalışmalarla ilgili beklentiler kılavuzda belirtilmektedir.	5	31.20
Tüm kütüphaneler açık	Üniversitenin üye olduğu veritabanları uzaktan eğitim öğrencilerine de açıktır.	12	75.00
	Üniversiteye bağlı bütün kütüphaneler, uzaktan eğitim öğrencilerine de açıktır.	11	68.80
	Sunulan kaynaklardan etkin yararlanılması için öğrenciler bilgilendirilmektedir.	7	43.80
Etkili araştırma eğitimi	Araştırma yöntemleri bazı derslerin içerisinde konu olarak verilmektedir.	8	50.00
	Araştırma yöntemleri ayrı bir ders olarak verilmektedir.	5	31.20
	Etkili araştırma yöntemleri ile ilgili basılı kaynaklar bulunmaktadır.	2	12.50
	Etkili araştırma yöntemleri ile ilgili görsel kaynaklar bulunmaktadır.	2	12.50
UE'in uygunluğuna uyarı	Öğrencilere uzaktan öğrenmede başarılı olmanın koşulları bildirilmektedir.	12	75.00
	Öğrencilere uzaktan eğitimin kendisi için uygunluğu hakkında bilgi verilmektedir.	11	68.80
	Destek ihtiyacı olan öğrencilerimize rehberlik yapılmaktadır.	11	68.80
	Uzaktan öğrenmenin kendilerine uygunluğunu ölçebilecekleri araçlar sağlanmaktadır.	3	18.80
Ders hedefleri somut ve açık	Ders başında öğrencilere öğrenme hedefleri bildirilmektedir.	14	87.50
	Derste verilen bilgilerin öğrenciye sağlayacağı yararlar belirtilmektedir.	12	75.00
	Ders başında öğrenciden beklenenler belirtilmektedir.	12	75.00

N=16

Öğrenci Desteği Uygulamaları

Öğrenci desteği uzaktan eğitim sistemlerinde önemli bir bileşendir. Öğrenci desteği e-veriye ulaşmada yardım; teknik, yasal ve etik eğitimi; öngerekler, içerik ve sonrası belli; teknik yardımın sürekli açık olması ve yapılandırılmış destek sistemi uygulamalarının varlığını gerektirir. Uzaktan eğitim yöneticilerinin, söz konusu uygulamaların kendi üniversitelerinde hangi sıklıkla geçerli olduğuna ilişkin görüşlerini yansıtan minimum, maximum, aritmetik ortalama ve standart sapma puanları Çizelge 18’ de verilmiştir.

Çizelge 18.Öğrenci Desteği Uygulamaları İle İlgili Betimsel İstatistikler

Uygulama	Min.	Max.	AO	SS
E-veriye ulaşmada yardım	0	4	3.28	1.137
Teknik, yasal ve etik eğitimi	0	4	2.64	1.222
Öngerekler, içerik ve sonrası belli	0	4	2.89	1.166
Teknik yardım sürekli açık	0	4	3.28	1.003
Yapılandırılmış destek sistemi	0	4	3.39	0.903

Çizelge 18’ deki aritmetik ortalama puanlarına göre üniversitelerde; öğrencilerin verilere elektronik yolla başarılı şekilde ulaşmada kullanabilecekleri yardımları alabilmeleri (AO=3.28) ile öğrencilere, bilgiye erişme, bilgi güvenliği ve bilginin kullanımı ile ilgili teknik, yasal ve etik konularda gerekli eğitimlerin sağlanması (AO=2.64) “Çoğunlukla” başvuru alan uygulamalardandır. Ayrıca öğrencilerin programların ön gerekleri, programdan mezun olanların çalışma olanakları, programın içeriği, sahip oldukları sorumluluk ve haklarla ilgili konularda bilgilendirilmeleri (AO=2.89) ile kolayca erişilebilir teknik yardımın program /ders süresi boyunca tüm öğrencilere açık tutulması (AO=3.28) “Çoğunlukla” başvuru alan diğer uygulamalardandır. Öğrencilerin soru ve sorunlarını iletip cevap ve çözüm bulmakta kullanabilecekleri yapılandırılmış bir sistemin olması (AO=3.39)

“Çoğunlukla” başvuru alan diğer bir uygulamadır. Uygulamada e-veriye ulaşmada yardım; teknik, yasal ve etik eğitimi; öngerekler, içerik ve sonrası belli; teknik yardım sürekli açık ve yapılandırılmış destek sistemi konusunun “Çoğunlukla” başvuru alan uygulamalar olduğu anlaşılmaktadır.

Uygulanan ileri istatistik teknikleri sonuçlarına göre, e-veriye ulaşmada yardım uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.613$, $p=0.544$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.332$, $p=0.802$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.212$, $p=0.888$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin öğrencilerin verilere elektronik yolla başarılı şekilde ulaşmada kullanabilecekleri yardımları alabilmeleri uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Teknik, yasal ve etik eğitimi uygulamalarına başvurma sıklıkları başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.182$, $p=0.245$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=1.320$, $p=0.285$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.319$, $p=0.812$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin öğrencilere, bilgiye erişme, bilgi güvenliği ve bilginin kullanımı ile ilgili teknik, yasal ve etik konularda gerekli eğitimlerin sağlanması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Öngerekler, içerik ve sonrası belli uygulamalarına başvurma sıklıkları başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.375$, $p=0.710$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=1.050$, $p=0.150$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.456$, $p=0.245$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin öğrencilerin programların ön gerekleri, programdan mezun olanların çalışma olanakları, programın içeriği, sahip oldukları sorumluluk ve haklarla ilgili konularda bilgilendirilmeleri

uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Teknik yardım sürekli açık olması uygulamalarına başvurma sıklıkları başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.336$, $p=0.739$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.629$, $p=0.601$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.629$, $p=0.601$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin kolayca erişilebilir teknik yardımın program /ders süresi boyunca tüm öğrencilere açık tutulması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Yapılandırılmış destek sistemi uygulamalarına başvurma sıklıkları başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.519$, $p=0.138$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.394$, $p=0.758$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.961$, $p=0.140$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin öğrencilerin soru ve sorunlarını iletip cevap ve çözüm bulmakta kullanabilecekleri yapılandırılmış bir sistemin olması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Üniversitelerin öğrenci desteği bağlamında, hangi boyut ile ilgili, ne tür araç ve yöntemler kullandıklarını belirlemek için, 16 üniversitenin temsilcileri ile yapılan odak grup görüşmeleri ile belirlenen araç ve yöntemler ile bunların üniversiteler tarafından başvurulma oranları Çizelge 19' da verilmiştir.

Çizelge 19' daki verilerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi; *e-veriye ulaşmada yardım* bağlamında üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında sıkça sorulan sorular kısmının işlevsel durumda olması gelmektedir (%87.50). İkinci sırada öğrencilere verilere ulaşma konusunda çevrimiçi destek sağlanması uygulaması gelmektedir (%81.20). Üçüncü sırada öğrencilere, ne tür bilgileri nereden alabileceklerinin bildirilmesi

gelmektedir (%75.00). Sürekli destek alabilecekleri çağrı merkezi hizmetinin bulunması (%62.50) dördüncü ve öğrencilere verilere nasıl ulaşılabileceğinin basılı olarak verilmesi (%31.20) beşinci sırada gelmektedir. E-veriye ulaşmada yardım uygulamasının ortalaması (AO=3.28) yüksek olsa da sınırlı yöntem ve araçların kullanılması görüldüğü kadar da olumlu sayılamayacağını göstermektedir.

Teknik, yasal ve etik eğitimi bağlamında üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında bazı derslerin içerisinde bilgi güvenliği ve bilişim etiği konusunun işlenmesi gelmektedir (%68.80). İkinci sırada çevrimiçi etkileşimlerin bilişim etiği ile ilgili belirgin kurallarının bulunması uygulaması gelmektedir (%37.50). Programlarda bilgi güvenliği ve bilişim etiği ile ilgili derslerin bulunması (%25.00) uygulaması üçüncü sırada gelirken öğrencilere bilgi güvenliği ve bilişim etiği ile ilgili dokümanların sağlanması uygulaması ise yaygınlık açısından dördüncü sırada gelmektedir (%18.80). Teknik, yasal ve etik eğitimi uygulamasının ortalaması (AO=2.64) yüksek olsa da sınırlı yöntem ve araçların kullanıldığı görülmektedir.

Öngerekler, içerik ve sonrası belli bağlamında üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında mezun olabilmek için gerekli koşulların öğrenciler için belli olması gelmektedir (%93.80). İkinci sırada öğrenci kılavuzunda tüm dersler ve içeriklerinin açıkça belirtilmesi uygulaması gelmektedir (%87.50). Üçüncü sırada programların önkoşul ve gereklerinin öğrenci kılavuzunda belirtilmesi gelmektedir (%75.00). Öğrenci kılavuzunda öğrenci hak ve sorumluluklarının açıkça belirtilmesi (%56.20) dördüncü sırada gelirken mezun olunca yararlanabilecekleri iş olanaklarının öğrenci kılavuzunda yazılı olması uygulaması ise yaygınlık açısından beşinci sırada gelmektedir (%43.80). Öngerekler, içerik ve sonrası belli uygulamasının ortalamasının yüksek olduğu (AO=2.89) ama bununla ilgili sınırlı yöntem ve araçlar kullanıldığı görülmüştür.

Teknik yardımın sürekli açık olmasına yönelik olarak, üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında öğrencilere teknik sistemin kullanımı ile ilgili kılavuzların sağlanması gelmektedir (%87.50). Öğrencilere teknik

sistemin bileşenleri ile ilgili çevrimiçi yönergelerin sağlanması uygulaması ise yaygınlık açısından ikinci sırada gelmektedir (%81.20).

Çizelge 19. Üniversitelerin Başvurdukları Öğrenci Desteği Uygulamaları

Öğrenci Desteği Uygulaması		n	%
E-veriye ulaşmada yardım	Sıkça sorulan sorular kısmı işlevsel durumdadır.	14	87.50
	Öğrencilere verilere ulaşma konusunda çevrimiçi destek sağlanmaktadır.	13	81.20
	Öğrencilere, ne tür bilgileri nereden alabilecekleri bildirilmektedir.	12	75.00
	Sürekli destek alabilecekleri çağrı merkezi hizmeti bulunmaktadır.	10	62.50
	Öğrencilere verilere nasıl ulaşılacağı basılı olarak verilmektedir.	5	31.20
Teknik, yasal ve etik eğitimi	Bazı derslerin içerisinde bilgi güvenliği ve bilişim etiği konusu işlenmektedir.	11	68.80
	Çevrimiçi etkileşimlerin bilişim etiği ile ilgili belirgin kuralları vardır.	6	37.50
	Programlarda bilgi güvenliği ve bilişim etiği ile ilgili dersler bulunmaktadır.	4	25.00
	Öğrencilere bilgi güvenliği ve bilişim etiği ile ilgili dokümanlar sağlanmaktadır.	3	18.80
Öngerekler, içerik ve sonrası belli	Mezun olabilmek için gerekli koşullar öğrenciler için bellidir.	15	93.80
	Öğrenci kılavuzunda tüm dersler ve içerikleri açıkça belirtilir.	14	87.50
	Programların önkoşul ve gerekleri öğrenci kılavuzunda belirtilmektedir.	12	75.00
	Öğrenci kılavuzunda öğrenci hak ve sorumlulukları açıkça belirtilmiştir.	9	56.20
	Mezun olunca yararlanabilecekleri iş olanakları öğrenci kılavuzunda yazılıdır.	7	43.80
Teknik yardım sürekli açık	Öğrencilere teknik sistemin kullanımı ile ilgili kılavuzlar sağlanmaktadır.	14	87.50
	Öğrencilere teknik sistemin bileşenleri ile ilgili çevrimiçi yönergeler sağlanmaktadır.	13	81.20
Yapılandırılmış destek sistemi uyarı	Öğrencilere yönelik bir teknik destek sistemi vardır.	15	93.80
	Öğrencilere yönelik bir idari destek sistemi vardır.	12	75.00
	Öğrencilere yönelik bir akademik destek sistemi vardır.	11	68.80
	Öğrencilere yönelik bir rehberlik servisi vardır.	6	37.50

N=16

Yapılandırılmış destek sistemine uyarı bağlamında üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında öğrencilere yönelik bir teknik destek sistemin bulunması gelmektedir (%93.80). İkinci sırada öğrencilere yönelik bir idari destek sisteminin bulunması uygulaması gelmektedir (%75.00). Öğrencilere yönelik bir akademik destek sisteminin bulunması (%68.80) uygulaması üçüncü sırada gelirken öğrencilere yönelik bir rehberlik servisinin bulunması ise yaygınlık açısından dördüncü sırada gelmektedir (%37.50). Yapılandırılmış destek sistemine uyarı uygulamasının ortalaması (AO=3.39) yüksek olsa da sınırlı yöntem ve araçların kullanılması, bu uygulamanın aslında sınırlı boyutları ile uygulandığını göstermektedir.

Öğretim Elemanı Desteği Uygulamaları

Öğretim elemanı desteği ders geliştirmede teknik yardım, uygulamada sürekli destek, uygulamaları düzenli izleme, öğreticiye düzenli eğitim ve öğrenci kaynaklı sorun için kaynak uygulamalarının varlığını gerektirir. Uzaktan eğitim yöneticilerinin, söz konusu uygulamaların kendi üniversitelerinde hangi sıklıkla geçerli olduğuna ilişkin görüşlerini yansıtan minimum, maximum, aritmetik ortalama ve standart sapma puanları Çizelge 20' de verilmiştir.

Çizelge 20.Öğretim Elemanı Desteği Uygulamaları İle İlgili Betimsel İstatistikler

Uygulama	Min.	Max.	AO	SS
Ders geliştirmede teknik yardım	0	4	3.11	1.116
Uygulamada sürekli destek	0	4	2.81	1.305
Uygulamaları düzenli izleme	0	4	2.50	1.320
Öğrenci kaynaklı sorun için kaynak	0	4	2.50	1.404
Öğreticiye düzenli eğitim	0	4	2.19	1.404

Çizelge 20' deki aritmetik ortalama puanlarına göre üniversitelerde; ders geliştirmeye ilişkin teknik yardımın akademik personel tarafından ulaşılabilir olması (AO=3.11) ile yüz yüze öğretime alışık öğretim elemanlarına uzaktan eğitim uygulamaları konusunda sürekli destek sağlanması (AO=2.81) "Çoğunlukla" başvuru alan uygulamalardandır. Ayrıca öğretim elemanlarının uzaktan eğitim uygulamalarının düzenli şekilde değerlendirilmesi (AO=2.50) ile öğretim elemanlarına, elektronik yolla ulaşılan verilerde öğrenci kullanımından kaynaklanan sorunlarla başa çıkma yollarını açıklayan kaynakların sağlanması (AO=2.50) da diğer "Çoğunlukla" başvuru alan uygulamalardandır. Uzaktan eğitim yapan öğretim elemanlarına, uzaktan eğitim etkinliklerinin planlanması ve uygulanması konusunda düzenli eğitim verilmesi (AO=2.19) "Orta Düzeyde" başvuru alan uygulamalardandır. Uygulamada en çok ihmal edilen hususun öğreticiye düzenli eğitim verilmesi olduğu, buna karşılık ders geliştirmede teknik yardım, uygulamada sürekli destek, uygulamaları düzenli izleme ve öğrenci kaynaklı sorun için kaynak konusunun çoğunlukla başvuru alan uygulamalar olduğu anlaşılmaktadır.

Uygulanan ileri istatistik teknikleri sonuçlarına göre, ders geliştirmede teknik yardım uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.571$, $p=0.572$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.981$, $p=0.414$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.798$, $p=0.167$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin ders geliştirmeye ilişkin teknik yardımın akademik personel tarafından ulaşılabilir olması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Uygulamada sürekli destek uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.587$, $p=0.561$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.877$, $p=0.463$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.949$, $p=0.142$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin yüz yüze öğretime alışık öğretim elemanlarına uzaktan eğitim uygulamaları konusunda sürekli destek sağlanması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına,

uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Üniversitelerde uygulamaları düzenli izleme uygulamalarına başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.958$, $p=0.345$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.528$, $p=0.226$] göre değişmemekte; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=3.638$, $p=0.023$] göre değişmektedir. Farkın hangi üniversiteler arasında olduğunu anlamak üzere uygulanan Scheffe testi, kendi programlarında 4 model uygulayan (AO=4.00) üniversitelerin uygulamaların düzenli izlenmesi uygulama sıklıklarının 3 (AO=3.20), 2 (AO=2.91) ve 1 (AO=1.89) model uygulayan üniversitelerden daha fazla olduğunu göstermiştir.

Yukarıdaki bulgular üniversitelerin uygulamaları düzenli izleme sıklıklarının devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına ve uyguladıkları program düzeyine göre değişmediğini; buna karşılık uyguladıkları model sayısı değişkenlerine göre farklılaştığını göstermektedir.

Öğrenci kaynaklı sorun için kaynak verilmesi uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.166$, $p=0.252$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.940$, $p=0.433$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.594$, $p=0.623$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin öğretim elemanlarına, elektronik yolla ulaşılan verilerde öğrenci kullanımından kaynaklanan sorunlarla başa çıkma yollarını açıklayan kaynakların sağlanması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Öğreticiye düzenli eğitim uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.789$, $p=0.436$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=1.571$, $p=0.215$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.689$, $p=0.189$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin uzaktan eğitim yapan öğretim elemanlarına, uzaktan eğitim etkinliklerinin planlanması ve uygulanması konusunda düzenli eğitim

verilmesi uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Üniversitelerin öğretim elemanı desteği bağlamında, hangi boyut ile ilgili, ne tür araç ve yöntemler kullandıklarını belirlemek için, 16 üniversitenin temsilcileri ile yapılan odak grup görüşmeleri ile belirlenen araç ve yöntemler ile bunların üniversiteler tarafından başvurulma oranları Çizelge 21’de verilmiştir.

Çizelge 21’deki verilerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi; *ders geliştirmede teknik yardım* bağlamında üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında sıkça bilgilendirici dokümanların akademik personele verilmesi gelmektedir (%87.50). Destek birimlerinin sürekli çevrimiçi destek sağlaması ile ders geliştirme örnek videolarının akademik personele verilmesi uygulamaları birlikte ikinci sırayı paylaşan uygulamalardır (%50.00).

Uygulamada sürekli destek verilmesi bağlamında üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında uzaktan eğitim konusunda deneyimli akademisyenlerin desteğinin sağlanması gelmektedir (%81.20). Gerekli desteği sağlamak için uygulama destek biriminin oluşturulması ile istisnai durumlarda anlık destek verecek ekiplerin bulunması uygulamaları birlikte, yaygınlık açısından ikinci sırayı paylaşmaktadır (%68.80).

Uygulamaları düzenli izleme uygulamasına yönelik üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında derslerin düzenli yapılıp yapılmadığının anlık olarak izlenmesi gelmektedir (%100.00). İkinci sırada öğretim elemanlarının uygulamadaki sorunlar doğrultusunda yönlendirilmesi uygulaması gelmektedir (%75.00). Üçüncü sırada öğretim elemanlarına ilişkin öğrenci değerlendirmelerinin düzenli alınması gelmektedir (%62.50). Öğretim elemanlarına kendi dersleri ile ilgili değerlendirmelerin ulaştırılması (%50.00) dördüncü sırada gelirken ders uygulamalarının programa uygunluğunun sürekli olarak izlenmesi uygulaması ise yaygınlık açısından beşinci sırada gelmektedir (%37.50). Uygulamaları düzenli izleme

uygulamasının ortalaması (AO=2.50) yüksek olsa da sınırlı yöntem ve araçların kullanılması, görüldüğü kadar da olumlu sayılamayacağını göstermektedir.

Çizelge 21.Üniversitelerin Başvurdukları Öğretim Elemanı Desteği Uygulamaları

Öğretim Elemanı Desteği Uygulaması		n	%
Ders geliştirmede teknik yardım	Bilgilendirici dokümanlar akademik personele verilmektedir.	14	87.50
	Destek birimleri sürekli çevrimiçi destek sağlamaktadır.	8	50.00
	Ders geliştirme örnek videoları akademik personele verilmektedir.	8	50.00
Uygulamada sürekli destek	Uzaktan eğitim konusunda deneyimli akademisyenlerin desteği sağlanmaktadır.	13	81.20
	Gerekli desteği sağlamak için uygulama destek birimi oluşturulmuştur.	11	68.80
	İstisnai durumlarda anlık destek verecek ekipler bulunmaktadır.	11	68.80
Uygulamaları düzenli izleme	Derslerin düzenli yapılıp yapılmadığı anlık olarak izlenmektedir.	16	100.00
	Öğretim elemanları, uygulamadaki sorunlar doğrultusunda yönlendirilmektedir.	12	75.00
	Öğretim elemanlarına ilişkin öğrenci değerlendirmeleri düzenli alınmaktadır.	10	62.50
	Öğretim elemanlarına kendi dersleri ile ilgili değerlendirmeler ulaştırılmaktadır.	8	50.00
	Ders uygulamalarının programa uygunluğu sürekli olarak izlenmektedir.	6	37.50
Öğreticiye düzenli eğitim	Uzaktan eğitim yapacak öğretim elemanlarına uygulama öncesi eğitim verilmektedir.	14	87.50
	Uzaktan eğitim yapan öğretim elemanlarına düzenli hizmet içi eğitim verilmektedir.	11	68.80
	Öğretim elemanları kurum dışı mesleki etkinliklere gönderilmektedir.	4	25.00
Öğrenci kaynaklı sorun için kaynak	Öğreticiler, öğrencilerin yaratabileceği sorunlar hakkında bilgilendirilmektedir.	12	75.00
	Öğrenci kaynaklı sorunların çözümü konusunda işbirliği olanakları bellidir.	10	62.50
	Öğreticiler öğrenci kaynaklı sorunlarla baş etme konusunda bilgilendirilmektedir.	9	56.20

N=16

Öğreticiye düzenli eğitim verilmesine yönelik olarak, üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında uzaktan eğitim yapacak öğretim elemanlarına uygulama öncesi eğitim verilmesi yer almaktadır (%87.50). İkinci sırada uzaktan eğitim yapan öğretim elemanlarına düzenli hizmet içi eğitim verilmesi gelmektedir (%68.80). Öğretim elemanlarının kurum dışı mesleki etkinliklere gönderilmesi uygulaması ise yaygınlık açısından üçüncü sırada gelmektedir (%25.00). Öğreticiye düzenli eğitim uygulamasının ortalamasının yüksek olduğu (AO=2.19) ama bununla ilgili son derece sınırlı yöntem ve araçlar kullanıldığı görülmüştür.

Öğrenci kaynaklı sorun için kaynak verilmesine yönelik olarak, üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında öğrencilerin yaratabileceği sorunlar hakkında bilgilendirilmesi gelmektedir (%75.00). İkinci sırada öğrenci kaynaklı sorunların çözümü konusunda işbirliği olanaklarının belli olması yer almaktadır (%62.50). Öğreticilerin öğrenci kaynaklı sorunlarla baş etme konusunda bilgilendirilmeleri uygulaması ise yaygınlık açısından üçüncü sırada gelmektedir (%56.20).

Ölçme - Değerlendirme Uygulamaları

Ölçme değerlendirme itirazı zamanında sonuçlandırma, test türü çeşitliliği, ödev ve projeyi de katma, geliştirme çalışmaları, veriye dayalı değerlendirme ve programın eğitsel etkililiğini ölçme uygulamalarının varlığını gerektirir. Uzaktan eğitim yöneticilerinin, söz konusu uygulamaların kendi üniversitelerinde hangi sıklıkla geçerli olduğuna ilişkin görüşlerini yansıtan minimum, maximum, aritmetik ortalama ve standart sapma puanları Çizelge 22' de verilmiştir.

Çizelge 22' deki aritmetik ortalama puanlarına göre üniversitelerde; sınav sonuçlarına yönelik öğrenci itirazlarının önceden belirlenmiş bir süre içinde incelenmesi ve sonuçlandırılarak, öğrenciye bildirilmesi (AO=3.56) ile sınavlarda birden fazla (çoktan seçmeli, tamamlama, açık uçlu gibi) test türünün birlikte kullanılması (AO=2.81) "Çoğunlukla" başvuru uygulamalarıdır. Öğrencilerin başarıları değerlendirilirken sınavların yanı sıra,

dönem içinde gerçekleştirdikleri ödev ve proje gibi çalışmaların da kullanılması (AO=2.75) ile öğrenme öğretme süreçleri ile öğretim materyallerinin iyileştirilmesi için, değerlendirme ve geliştirme çalışmalarının yapılması (AO=2.69) uygulamaları da “Çoğunlukla” başvuru alan uygulamalardandır. Ayrıca kayıt, maliyet ve teknolojinin başarılı kullanımı ile ilgili verilerin programın verimliliğini değerlendirmek için kullanılması (AO=2.64) “Çoğunlukla” başvuru alan diğer bir uygulamadır. Uygulamada itiraz zamanında sonuçlandırma, test türü çeşitliliği, ödev ve projeyi de katma, geliştirme çalışmaları, veriye dayalı değerlendirme ve programın eğitsel etkiliğini ölçme konusunun çoğunlukla başvuru alan uygulamalar olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 22. Ölçme Değerlendirme Uygulamaları İle İlgili Betimsel İstatistikler

Uygulama	Min.	Max.	AO	SS
İtirazı zamanında sonuçlandırma	0	4	3.56	0.969
Test türü çeşitliliği	0	4	2.81	1.283
Ödev ve projeyi de katma	0	4	2.75	1.574
Geliştirme çalışmaları	0	4	2.69	1.215
Veriye dayalı değerlendirme	0	4	2.64	1.291
Programın eğitsel etkiliğini ölçme	0	4	2.58	1.251

Uygulanan ileri istatistik teknikleri sonuçlarına göre, itirazı zamanında sonuçlandırma uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.328$, $p=0.745$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.152$, $p=0.928$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.371$, $p=0.269$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin sınav sonuçlarına yönelik öğrenci itirazlarının önceden belirlenmiş bir süre içinde incelenmesi ve sonuçlandırılarak, öğrenciye bildirilmesi uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model

sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Test türü çeşitliliği uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.239$, $p=0.812$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.153$, $p=0.927$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.122$, $p=0.355$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin sınavlarda birden fazla (çoktan seçmeli, tamamlama, açık uçlu gibi) test türünün birlikte kullanılması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Üniversitelerde ödev ve projeyi de katma uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.584$, $p=0.122$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.488$, $p=0.693$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.120$, $p=0.948$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin öğrencilerin başarısı değerlendirilirken sınavların yanı sıra, dönem içinde gerçekleştirdikleri ödev ve proje gibi çalışmaların da kullanılması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Geliştirme çalışmaları uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.635$, $p=0.111$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=1.279$, $p=0.298$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.604$, $p=0.617$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin öğrenme öğretme süreçleri ile öğretim materyallerinin iyileştirilmesi için, değerlendirme ve geliştirme çalışmaları yapılması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Veriye dayalı değerlendirme uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=1.720$, $p=0.094$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=0.821$, $p=0.492$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=0.279$, $p=0.840$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin kayıt, maliyet ve teknolojinin başarılı kullanımı ile ilgili verilerin programın verimliliğini değerlendirmek için kullanılması uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Programın eğitsel etkililiğini ölçme uygulamalarına başvurma sıklıkları, üniversitelerin statülerine [$t_{(34)}=0.743$, $p=0.463$]; uyguladıkları uygulama modeli sayısına [$F_{(3-32)}=1.618$, $p=0.205$] ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına [$F_{(3-32)}=1.025$, $p=0.395$] göre değişmemektedir. Bu bulgu üniversitelerin programın eğitsel etkililiğinin çeşitli yöntemlerle ölçülmesi uygulamalarına başvurma sıklıklarının, devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına, uyguladıkları model sayısına ve farklı düzeylerde program uygulama durumlarına göre değişmediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Üniversitelerin ölçme değerlendirme bağlamında, hangi boyut ile ilgili, ne tür araç ve yöntemler kullandıklarını belirlemek için, 16 üniversitenin temsilcileri ile yapılan odak grup görüşmeleri ile belirlenen araç ve yöntemler ile bunların üniversiteler tarafından başvurulma oranları Çizelge 23' de verilmiştir.

Çizelge 23' deki verilerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi; *programın eğitsel etkililiğini ölçme* bağlamında üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında öğrenci başarısına dayalı değerlendirmelerin yapılması yer almaktadır (%93.80). İkinci sırada öğrenci doyumuna dayalı değerlendirmelerin yapılması gelmektedir (%50.00). Mezun araştırmalarına dayalı değerlendirmelerin yapılması (%31.20) üçüncü sırada, sektör memnuniyetine dayalı değerlendirmelerin yapılması ise dördüncü sırada yer almaktadır (%12.50). Programın eğitsel etkililiğini ölçme uygulamasının

ortalaması (AO=2.58) yüksek olsa da sınırlı yöntem ve araçların kullanılması nedeni ile görüldüğü kadar da olumlu sayılamayacağını göstermektedir.

Geliştirme çalışmaları uygulamasına yönelik üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında yöntem ve materyallere ilişkin sorunların belirlenmesi (%87.50), ikinci sırada ise kullanılan yöntem ve materyallerin düzenli olarak değerlendirilmesi uygulaması gelmektedir (%68.80). Yöntem ve materyal kaynaklı sorunlara yönelik önlemlerin alınması (%56.20) üçüncü sırada, alınan önlemlerin uygulamadaki etkilerinin izlenmesi (%50.00) ise dördüncü sırada yer almaktadır.

Veriye dayalı değerlendirme yapılmasına yönelik üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında program ve yatırımlarla ilgili maliyet analizlerinin yapılması yer almaktadır (%81.20). İkinci sırada uygulama ile ilgili mali verimlilik (gelir-gider) analizlerinin yapılması uygulaması gelmektedir (%68.80). Öğrenci doyumu ile ilgili analizlerin yapılması (%50.00) üçüncü sırada, program ve teknolojilerin erişilebilirlik analizlerinin yapılması (%43.80) ise dördüncü sırada yer almaktadır. Veriye dayalı değerlendirme uygulamasının ortalaması (AO=2.64) yüksek olsa da sınırlı yöntem ve araçların kullanıldığı görülmektedir.

Test türü çeşitliliği uygulamasına yönelik üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında denetimsiz çevrimiçi sınav uygulamalarının kullanılması ile sınavlarda çoktan seçmeli/ doğru-yanlış/eşleştirmeli türde soruların kullanılması yer almaktadır (%81.20). İkinci sırada sınavlarda tamamlamalı türde soruların kullanılması uygulaması (%50.00), üçüncü sırada da sınavlarda yarı açık uçlu/açık uçlu soruların kullanılması gelmektedir (%37.50). Yüzyüze oturumlu çevrimiçi sınavların uygulanması (%31.20) dördüncü sırada, gözetmen denetimli çevrimiçi sınavların uygulanması (%6.20) ise beşinci sırada yer almaktadır. Test türü çeşitliliği uygulamasının ortalaması (AO=2.81) yüksek olsa da sınırlı yöntem ve araçların kullanılması, bu uygulamanın görüldüğü kadar da iyi uygulanmadığını göstermektedir.

Çizelge 23. Üniversitelerin Başvurdukları Ölçme Değerlendirme Uygulamaları

Ölçme Değerlendirme Uygulaması		n	%
Programın eğitsel etkililiğini ölçme	Öğrenci başarısına dayalı değerlendirmeler yapılmaktadır.	15	93.80
	Öğrenci doyumuna dayalı değerlendirmeler yapılmaktadır.	8	50.00
	Mezun araştırmalarına dayalı değerlendirmeler yapılmaktadır.	5	31.20
	Sektör memnuniyetine dayalı değerlendirmeler yapılmaktadır.	2	12.50
Geliştirme çalışmaları	Yöntem ve materyallere ilişkin sorunlar belirlenmektedir.	14	87.50
	Kullanılan yöntem ve materyaller düzenli olarak değerlendirilmektedir.	11	68.80
	Yöntem ve materyal kaynaklı sorunlara yönelik önlemler alınmaktadır.	9	56.20
	Alınan önlemlerin uygulamadaki etkileri izlenmektedir.	8	50.00
Veriye dayalı değerlendirme	Program ve yatırımlarla ilgili maliyet analizleri yapılmaktadır.	13	81.20
	Uygulama ile ilgili mali verimlilik (gelir-gider) analizleri yapılmaktadır.	11	68.80
	Öğrenci doyumunu ile ilgili analizler yapılmaktadır.	8	50.00
	Program ve teknolojilerin erişilebilirlik analizleri yapılmaktadır.	7	43.80
Test türü çeşitliliği	Denetimsiz çevrimiçi sınav uygulamaları kullanılmaktadır.	13	81.20
	Sınavlarda çoktan seçmeli/ doğru-yanlış/eşleştirmeli türde sorular kullanılmaktadır.	13	81.20
	Sınavlarda tamamlamalı türde sorular kullanılmaktadır.	8	50.00
	Sınavlarda yarı açık uçlu/açık uçlu sorular kullanılmaktadır.	6	37.50
	Yüzyüze oturumlu çevrimiçi sınavlar uygulanmaktadır.	5	31.20
	Gözetmen denetimli çevrimiçi sınavlar uygulanmaktadır.	1	6.20
Ödev ve projeyi de katma	Derslerde öğrencilere ödev çalışmaları yaptırılmaktadır.	15	93.80
	Derslerde öğrencilere proje çalışmaları yaptırılmaktadır.	15	93.80
	Öğrenci başarısı belirlenirken ödev ve proje notları da kullanılmaktadır.	14	87.50
	Öğrencilere program bitirme projeleri yaptırılmaktadır.	12	75.00
İtirazı zamanında sonuçlandırma	Öğrencilerin sınav sonuçlarına itiraz süreleri öğrenci kılavuzunda yazılıdır.	13	81.20
	Öğrenci itirazlarına ilişkin bilgilendirmenin yöntemi bellidir.	13	81.20
	Sınav sonuçlarına itiraz koşul ve yöntemleri öğrenci kılavuzunda yazılıdır.	11	68.80
	İtirazların sonuçlandırılacağı azami süreler öğrenci kılavuzunda yazılıdır.	9	56.20

N=16

Ödev ve projeyi de katma uygulamasına yönelik üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında derslerde öğrencilere ödev çalışmalarının yaptırılması ile derslerde öğrencilere proje çalışmalarının yaptırılması uygulamaları gelmektedir (%93.80). Öğrenci başarısı belirlenirken ödev ve proje notlarının da kullanılması (%87.50) ikinci sırada, öğrencilere program bitirme projelerinin yaptırılması (%75.00) ise üçüncü sırada yer almaktadır.

İtirazı zamanında sonuçlandırma uygulamasına yönelik üniversitelerin kullandığı araç ve yöntemlerin başında öğrencilerin sınav sonuçlarına itiraz sürelerinin öğrenci kılavuzunda yazılı olması ile öğrenci itirazlarına ilişkin bilgilendirmenin yönteminin belli olması uygulamaları gelmektedir (%81.20). Sınav sonuçlarına itiraz koşul ve yöntemleri öğrenci kılavuzunda yazılı olması (%68.80) ikinci sırada, itirazların sonuçlandırılacağı azami sürelerin öğrenci kılavuzunda yazılı olması (%56.20) ise üçüncü sırada yer almaktadır. İtirazı zamanında sonuçlandırma uygulamasının ortalaması (AO=3.56) yüksek olsa da ancak bazı yöntem ve araçların, sınırlı şekilde kullanıldığı görülmektedir.

UYGULAMADA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Bu başlık altında, üniversitelerin uyguladıkları uzaktan eğitim sistemlerinin karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla gerçekleştirilen odak grup görüşmesi bulguları verilmektedir. Bulgular kurumsal destek, ders geliştirme süreçleri, öğrenme-öğretme süreçleri, ders yapısı, öğrenci desteği, öğretim elemanı desteği ve ölçme-değerlendirme boyutları temel alınarak sistematize edilmiştir.

Çizelge 24' de odak grup görüşmesine katılan üniversitelerin (N=12) uzaktan eğitim sistemlerinin kurumsal destek boyutunda yaşanan sorunlara ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir. Çizelgedeki verilerin incelenmesinden, mesleki teşvik uygulamaları için kaynak bulunamamasının (%66.70) en yaygın yaşanan sorun olduğu anlaşılmaktadır. Sağlanan teşviklerin çeşitlendirilememesi ve sağlanan teşviklerin yeterince motive edici olmaması sorunları birlikte ikinci sırayı paylaşmaktadır (%50.00). Sağlanan teşviklerin

yararlananlar tarafından yeterli bulunmaması (%33.30) üçüncü, sağlanan teşviklerin yararlananlar arasında adaletsizlik duygusuna yol açması (%25.00) ise dördüncü sırada, en yaygın yaşanan sorundur.

Çizelge 24. Kurumsal Destek İle İlgili Sorunlar

Boyut	Sorunlar	n	%
Mesleki Teşvik	Mesleki teşvikler için kaynak bulunamaması	8	66.70
	Sağlanan teşviklerin çeşitlendirilememesi	6	50.00
	Sağlanan teşviklerin yeterince motive edici olmaması	6	50.00
	Sağlanan teşviklerin yararlananlar tarafından yeterli bulunmaması	4	33.30
	Teşviklerin yararlananlar arasında adaletsizlik duygusuna yol açması	3	25.00
Kurumsal Ödül	Kurumsal ödüller için kaynak bulunamaması	8	66.70
	Verilen ödüllerin yararlananlar tarafından yeterli bulunmaması	4	33.30
	Verilen ödüllerin çeşitlendirilememesi	4	33.30
	Verilen ödüllerin yeterince motive edici olmaması	3	25.00
	Ödüllerin yararlananlar arasında adaletsizlik duygusuna yol açması	2	16.70
Teknoloji Planı	İş ve görevlerin planda tanımlı birim ve kişilerce yerine getirilmemesi	8	66.70
	Tesis, donanım ve yazılımlar plandaki standartlara uygun değil.	7	58.30
	Planlanan iş ve görevler ile uygulamadaki iş ve görevler farklı.	6	50.00
	Teknoloji planı uygun periyotlarla güncellenmemekte.	5	41.70
	İş ve görevler plandaki zaman ve sürelerde başlayıp-bitmiyor.	3	25.00
	Bu planda tanımlı hedeflerin uygulamadaki durumu belirsiz.	1	8.30
Bilgi Güvenliği	Bazı durumlarda paylaşımdaki bir bilginin kaynağı belirlenememekte.	3	25.00
	Bazı kullanıcılar yetkili olmadıkları bilgiler paylaşabilmekte.	3	25.00
	Bazı durumlarda paylaşılan yanlış bilgiler kullanıcıları yanıltabilmekte.	3	25.00
Merkezi Koordinasy.	Bazı durumlarda yetki başka, sorumluluk başka kişi ve birimlerde.	7	58.30
	Bazen görev ve yetkiler olması gereken kişi ve birimde toplanmamakta.	7	58.30
	Karar süreçlerine katılan çokluğu uygulamada karmaşa yaratmakta.	7	58.30
	Merkezi koordinasyon ilgili birimlerin katılımını engelleyecek kadar katı.	2	16.70

N=12

Yukarıdaki bulgular üniversitelerin, uzaktan eğitim programlarının geliştirilmesine ve uygulanmasına katkı sağlayan personelini teşvik etmede yeterli kaynak bulmakta ve bu yüzden sağladıkları teşvikleri çeşitlendirmekte zorlandıkları şeklinde yorumlanmaktadır. Mevcut olanaklarla sağlanabilen

teşviklerin yeterince motive edici olmadığı anlaşılmaktadır. Buna paralel olarak teşvik uygulamasının muhatabı olan ilgili öğretim elemanları sağlanabilen teşvikleri yeterli bulmamaktadır. Her dört üniversiteden birisinde, mevcut teşvik uygulamalarının, bu teşviklerden yararlananlar arasında adaletsizlik duygusuna yol açtığı gözlemlendiği anlaşılmaktadır.

Kurumsal ödül ile ilgili olarak en çok yaşanan sorunların yaygınlık sırasına göre kurumsal ödüller için kaynak bulunamaması (%66,7), verilen ödüllerin yararlananlar tarafından yeterli bulunmaması (%33,3), çeşitlendirilememesi (%33,3), yeterince motive edici olmaması (%25,0) ve yararlananlar arasında adaletsizlik duygusuna yol açması (%16,7) olduğu görülmektedir. Bu bulgular kurumsal ödüller ile ilgili sorunların aslında mesleki teşvik ile ilgili sorunlara benzediğini göstermektedir. Hem mesleki teşvikler, hem de kurumsal ödüller ile ilgili sorunların çözümünün, kaynak sağlanması, uygulamada çeşitlilik sağlanması, motivasyon artırıcı teşvik ve ödüllere ağırlık verilmesi ve uygulamada adalet duygusunu incitici uygulamalardan kaçınılmasına dönük önlemleri gerektirdiği anlaşılmaktadır. Kurumsal ödül uygulamasının üniversitelerde “Arasına” başvuru bir uygulama olduğu, bunun da pek çok sorun ile birlikte uygulandığı ve hem nicel hem de nitel açıdan geliştirilmesi gereken öncelikli uygulamalardan birisi olduğu söylenebilir.

Teknoloji planı ile ilgili yaşanan sorunlara bakıldığında iş ve görevlerin planda tanımlı birim ve kişilerce yerine getirilmemesinin (%66.70) en yaygın yaşanan sorun olduğu anlaşılmaktadır. Tesis, donanım ve yazılımların plandaki standartlara uygun olmaması (%58.30) sorunu ikinci sırada yer almaktadır. Planlanan iş ve görevler ile uygulamadaki iş ve görevlerin farklı olması (%58.30) üçüncü, teknoloji planının uygun periyotlarla güncellenmemesi (%41.70) dördüncü sırada, iş ve görevlerin plandaki zaman ve sürelerde başlayıp-bitmemesi (%25.00) ise beşinci sırada, en yaygın yaşanan sorundur. Teknoloji planında tanımlı hedeflerin uygulamadaki gerçekleşme durumunun belirsiz olması (%8.30) sorunu ise yaygınlık açısından altıncı sırada gelmektedir.

Çizelge 24'deki bulgulardan üniversitelerin en fazla, kalite standartları oluşturmak ve uygulamada bu standartları sağlamak için hazırladıkları teknoloji planındaki iş ve görevlerin tanımlanmış birim ve kişilerce yerine getirilmesinde sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca üniversitelerin planlarındaki standartlara uygun tesis, donanım ve yazılımları temin etmede zorlandıkları anlaşılmaktadır. Planda tanımlanmış iş ve görevlerin gerçekleştirilmesinde de sorun yaşanmaktadır. Teknoloji planının uygun periyotlarla güncellenmesinde ve her dört üniversitenin birisinde iş ve görevlerin planda yer alan zaman ve sürelerde başlayıp-bitmesinde sorun yaşandığı belirlenmiştir. Teknoloji planında yer alan hedeflerin uygulamadaki gerçekleştirme durumlarının izlenmemesi ya da belirsizliği de giderilmesi gereken sorunlar arasında yer almaktadır. Teknoloji planı uygulamasının üniversitelerde "Çoğunlukla" başvuru olan bir uygulama olmasına rağmen, bu uygulamanın pekçok sorun ile birlikte gerçekleştiği ve çeşitli yetersizlikler bulunduğu görülmektedir.

Bilgi güvenliği ile ilgili olarak bazı durumlarda paylaşımdaki bir bilginin kaynağının belirlenememesi (%25.00), bazı kullanıcıların yetkili olmadıkları bilgileri paylaşabilmeleri (%25.00) ile bazı durumlarda paylaşılan yanlış bilgilerin kullanıcıları yanıltabilmeleri (%25.00) sorunlarının, her dört üniversiteden birinde yaşandığı görülmektedir.

Merkezi koordinasyon ile ilgili olarak yaşanan sorunların başında aynı yaygınlık oranını paylaşarak, bazı durumlarda yetkinin başka, sorumluluğun başka kişi ve birimlerde olması; bazen görev ve yetkilerin olması gereken kişi ve birimde toplanmaması ile karar süreçlerine katılanların çokluğunun uygulamada karmaşa yaratması sorunları gelmektedir (%58.30). Merkezi koordinasyonun ilgili birimlerin katılımını engelleyecek kadar katı olması (%16.70) ise yaşanan sorunlarda yaygınlık sırasına göre ikinci sırada gelmektedir. Bu bulgular üniversitelerin, uzaktan eğitim altyapısının kurulması ve sürdürülmesinde bazı durumlarda kişi ve birimlerdeki yetki ve sorumlulukların işe koşulmasında karmaşa yaşadıklarını göstermektedir. Yapılan görev ve yetki tanımlamasının uygulamaya tam olarak yansıtılmadığı, ayrıca karar verme mercilerinin çok olmasının uygulamada

karmaşa yarattığı gözlenmiştir. Ayrıca karşılaşılan sorunlardan bir diğerinin de merkezi koordinasyonun, ilgili birimlerin uzaktan eğitim altyapısının kurulması ve sürdürülmesine katılımını engelleyecek kadar katı olduğu görülmektedir.

Çizelge 25' de odak grup görüşmesine katılan üniversitelerin (N=12) uzaktan eğitim sistemlerinin ders geliştirme boyutunda yaşanan sorunlara ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir. Çizelgedeki verilerin incelenmesinden, onaylı derslerin sunulması uygulamaları için yapılan işlerin aşama aşama değil, genel olarak değerlendirilmesi (%41.70) en yaygın yaşanan sorun olduğu anlaşılmaktadır. İkinci sırada yapılan işlerin yapanın dışında birisi tarafından ayrıca değerlendirilmemesi (%16.70) gelmektedir. Derslerin geliştirilme sürecinde, çalışanların çoğunun yaptığı işin uzmanı olmaması ile yapılan işlerin değerlendirmeyi yapan kişinin ölçütlerine göre değerlendirilmemesi sorunlar birlikte yaygınlık bakımından üçüncü sırayı paylaşmaktadır (%8.30).

Yukarıdaki bulgular üniversitelerin, uzaktan eğitim derslerinin geliştirilmesi sürecinde, belirli bir değerlendirme sürecinin işletilmesi ve öğrencilere sadece bu süreçte onaylanan derslerin sunulması ile ilgili olarak yapılan işlerin aşama aşama değil, genel olarak değerlendirme yapılması sorununun yaşandığı şeklinde yorumlanmaktadır. Yapılan işlerin yapanın dışında birisi tarafından ayrıca değerlendirilmediği anlaşılmaktadır. Derslerin geliştirilme sürecinde çalışanların çoğunun yaptığı işin uzmanı olmaması ile yapılan işlerin değerlendirmeyi yapan kişinin ölçütlerine göre değerlendirilmesi sorunlarının yaşandığı belirlenmiştir. Onaylı derslerin sunulması uygulamasının üniversitelerde "Çoğunlukla" başvuru bir uygulama olmasına rağmen, bu uygulamanın birtakım sorunlar ile birlikte gerçekleştiği ve çeşitli yetersizlikler bulunduğu görülmektedir.

Paydaş görüşü ile ilgili olarak en çok yaşanan sorunların yaygınlık sırasına göre paydaşlarla işbirliğinin düzenli ve sistematik olmaması (%41.70), program ilk açılırken değil ama güncellenirken bazı paydaşlara danışılması (%33.30) ve program amaçları ve çıktıları için sadece kurum içi

paydaşlarla işbirliğinin yapılması (%25.00) olduğu görülmektedir. Eğitim amaçlarının saptanması ve program çıktılarının belirlenmesi süreçlerinde paydaşlardan görüş alınması üniversitelerde “Çoğunlukla” başvuru olan bir uygulama olmasına rağmen, bazı üniversitelerde işbirliğinin sistematik yapılmaması, program açılmasına ihtiyacın olup olmadığı konusunda görüş alınmaması ve her dört üniversiteden birinde program amaçları ve çıktıları için dış paydaşlardan görüş alınmadığı görülmektedir.

Tasarım kılavuzları ile ilgili olarak kurallara/kılavuzlara ilgililerin tam olarak uymaması (%33.30), kurallar/kılavuzların sistematik ve bütüncül değil sadece belli konularla ilgili olması (%16.70) ve daha çok teorik, uygulanabilir olmaması (%8.30) sorunlarının yaşandığı görülmektedir.

Tasarım uzmanları ile ilgili olarak yaşanan sorunların başında yeterli sayıda uzman istihdam edilmemesi sorunu gelmektedir (%75.00). İlgili personelin sayıca ve nitelikçe yetersiz olması (%33.30) ise yaşanan sorunlarda ikinci sırada gelmektedir. İhtiyaç duyulan personelin kısa süreli eğitimler ile yetiştirilmesi (%25.00) üçüncü, ilgili personelin sayıca yeterli ancak yaptıkları iş konusunda eğitilmiş olmaması (%16.70) ise yaşanan sorunlarda yaygınlık sırasına göre dördüncü sırada gelmektedir. Bu bulgular üniversitelerin derslerin tasarımının içerik uzmanları, öğretim tasarımcıları, teknik uzmanlar ve ilgili diğer uzmanlardan oluşan ekipler tarafından yürütülmesinde zorlukların yaşandığını göstermektedir. Üniversitelerin birçoğunda yeterli sayıda uzmanın olmadığı, bazılarında mevcut personelin sayıca ve nitelikçe yetersiz olduğu, sayıca yeterli olsa da iş konusunda eğitilmiş olmadıkları ve her dört üniversiteden birinde personeli yetiştirmek için verilen eğitimin kısa süreli olduğu görülmüştür. Tasarım uzmanları uygulamasının üniversitelerde “Çoğunlukla” başvuru olan bir uygulama olmasına rağmen, bu uygulamanın pek çok sorun ile birlikte gerçekleştiği ve çeşitli yetersizlikler bulunduğu görülmektedir.

Kısmi dış destek ile ilgili olarak yaşanan sorunların başında aynı yaygınlık oranını paylaşarak, farklı konularda farklı şirketlerden sağlanan ürünler arasında uyum sorununun olması; alınan desteklerin üniversiteyi ilgili

şirketlere bağımlı hale getirmesi ile sürekliliğinin sağlanmasında güçlüklerin yaşanması sorunları gelmektedir (%33.30). İkinci sırada alınan mal ve hizmetlerin zamanında temininde sorunlar yaşanması ile alınan desteklerin gereğinden fazla pahalı olması (%16.70) gelmektedir. Bu bulgular üniversitelerin, ders malzemelerinin tasarımı ve geliştirilmesi sürecinde gerekli hallerde üniversite dışındaki kurum ve kişilerden sınırlı düzeyde destek alınmasında destek alınan şirketlere bağımlı hale gelmesi, alınan desteklerin sürekliliğinin sağlanmaması ve zamanında temin edilmesi sorunlarının yaşandığını göstermektedir. Bu sorunların dışında kısmi dış destek uygulamasında üniversitelerin, farklı şirketlerden alınan ürünler arasında uyum sorunu ve bu ürünlerin fazla pahalı olması sorunlarını yaşadıkları da görülmektedir.

Bireysel farklılıklar ile ilgili olarak en çok yaşanan sorunların başında derslerin bilişsel ve fiziksel farklılıklara uyarlanabilirliğinin söz konusu olmaması gelmektedir (%58.30). İkinci sırada aynı yaygınlık oranını paylaşarak, bilişsel ve fiziksel farklılıkların dikkate alınması çabasının düzenli olmaması; derslerde bilişsel ve fiziksel farklılıkların dikkate alınması örneklerinin yetersiz olması ile derslerin bilişsel ve fiziksel farklılıklara uyumunu sağlayacak uzman personelin olmaması sorunları gelmektedir (%50.00). Bu bulgular üniversitelerde çoğunlukla, derslerin tasarımı sürecinde öğrencilerin bilişsel ve fiziksel farklılıklarının dikkate alınması ile ilgili uygulamaların göz ardı edildiğini, düzenli bir şekilde dikkate alınmadığını, örnek uygulamaların yapılmadığını ve gerekli düzenlemeleri yapacak personelin bulunmadığını göstermektedir. Bireysel farklılıklar uygulamasının üniversitelerde “Orta düzeyde” başvurulan bir uygulama olduğu, bunun da pek çok sorun ile birlikte uygulandığı ve hem nicel hem de nitel açıdan geliştirilmesi gereken öncelikli uygulamalardan birisi olduğu söylenebilir.

Tanılama araçları ile ilgili olarak yaşanan sorunların başında öğrencilerin bireysel farklılıklarının uygun araçlarla ölçülememesi (%66.70) gelmektedir. İkinci sırada çok az sayıda bireysel özelliğin ölçülebilmesi (%50.00) gelmektedir. Ayrıca üçüncü sırada aynı yaygınlık oranını

paylaşarak, öğrencilerin bireysel özelliklerini ölçebilecek uzman personelin olmaması ile öğrencilerin bireysel özelliklerinin ölçülmesi örneklerinin çok az olması (%33.30) sorunları görülmektedir. Bu bulgulara bakıldığında, üniversitelerde bireysel özelliklerin ölçülmesinin nasıl yapılacağı ile ilgili bilgi ve deneyim eksikliğinin yaşandığı söylenebilir.

Adaptif dersler ile ilgili olarak yaygınlık sırasına göre yaşanan sorunların başında, öğrencilerin kendi arayüzlerinde yapabildikleri değişikliklerin çok az olması (%83.30) gelmektedir. İkinci sırada derslerin öğrenci özelliklerine otomatik uyum sağlama özelliğinin çok az olması (%75.00), üçüncü sırada öğrenci özellikleri ile uyumlu ders geliştirmek için yeterli kaynak bulunamaması (%50.00) sorunu bulunmaktadır. Ayrıca dördüncü sırada uyarlanabilir ders geliştirebilecek personelin bulunmaması (%41.70) görülürken, beşinci sırada program sayısının çok olmasının uyarlanabilir ders geliştirmeyi olanaksız kılması (%25.00) sorunu görülmektedir.

Yukarıdaki bulgulardan üniversitelerin en fazla, öğrencilerin kendi arayüzlerinde yapabildikleri değişikliklerin çok az olması sorununu yaşadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca dersleri öğrenci özelliklerine otomatik uyum sağlamasında zorlandıkları anlaşılmaktadır. Öğrenci özellikleri ile uyumlu ders geliştirmek için kaynak bulunmasında da sorun yaşanmaktadır. Uyarlanabilir ders geliştirebilecek personelin bulunmasında ve her dört üniversitenin birisinde program sayısının çok olmasının uyarlanabilir ders geliştirmeyi olanaksız kılmasından dolayı sorun yaşandığı belirlenmiştir. Çevrimiçi derslerin farklı bireysel özellikleri olan öğrencileri kolayca ayırt edebilme ve bu özelliklere uyum sağlayabilme uygulamasının üniversitelerde “Orta düzeyde” başvurulan bir uygulama olmasına rağmen, bu uygulamanın pekçok sorun ile birlikte gerçekleştiği ve çeşitli yetersizlikler bulunduğu görülmektedir.

Çizelge 25. Ders Geliştirme İle İlgili Sorunlar

Boyut	Sorunlar	n	%
Onaylı Dersler	Yapılan işler aşama aşama değil, genel olarak değerlendirilir.	5	41.70
	Yapılan işler, yapanın dışında birisi tarafından ayrıca değerlendirilmez.	2	16.70
	Derslerin geliştirilme sürecinde, çalışanların çoğu yaptığı işin uzmanı değildir.	1	8.30
	Yapılan işler değerlendirmeyi yapan kişinin ölçütlerine göre değerlendirilir.	1	8.30
Paydaş Görüşü	Paydaşlarla işbirliği düzenli ve sistematik değildir.	5	41.70
	Program ilk açılırken değil ama güncellenirken bazı paydaşlara danışılır.	4	33.30
	Program amaçları ve çıktılar için sadece kurum içi paydaşlarla işbirliği yapılır.	3	25.00
Tasarım Kılavuzları	Kurallara/kılavuzlara ilgililer tam olarak uymamaktadır.	4	33.30
	Kurallar/kılavuzlar sistematik ve bütüncül değildir, sadece belli konularla ilgilidir.	2	16.70
	Kurallar/kılavuzlar daha çok teoriktir, uygulanabilir değildir.	1	8.30
Tasarım Uzmanları	Bu konularda yeterli sayıda uzman istihdam edilmemektedir.	9	75.00
	İlgili personel sayıca ve nitelikçe yetersizdir.	4	33.30
	İhtiyaç duyulan personel, kısa süreli eğitimler ile yetiştirilmektedir.	3	25.00
	İlgili personel sayıca yeterli ancak yaptıkları iş konusunda eğitilmiş değildir.	2	16.70
Kısmi Dış Destek	Farklı konularda farklı şirketlerden sağlanan ürünler arasında uyum sorunu vardır.	4	33.30
	Alınan destekler üniversiteyi ilgili şirketlere bağımlı hale getiriyor.	4	33.30
	Alınan desteklerin sürekliliğini sağlamakta güçlükler yaşanıyor.	4	33.30
	Alınan mal ve hizmetlerin zamanında temininde sorunlar yaşanıyor.	2	16.70
	Alınan destekler gereğinden fazla pahalı.	2	16.70

N=12

Çizelge 25 (Devam)

Boyut	Sorunlar	n	%
Bireysel Farklılıklar	Derslerin bilişsel ve fiziksel farklılıklara uyarlanabilirliği sözkonusu değil.	7	58.30
	Bilişsel ve fiziksel farklılıkların dikkate alınması çabası düzenli değil.	6	50.00
	Derslerde bilişsel ve fiziksel farklılıkların dikkate alınması örnekleri yetersiz.	6	50.00
	Derslerin bilişsel ve fiziksel farklılıklara uyumunu sağlayacak uzman personel yok.	6	50.00
Tanılama Araçları	Öğrencilerin bireysel farklılıkları uygun araçlarla ölçülemiyor.	8	66.70
	Çok az sayıda bireysel özellik ölçülebilmektedir.	6	50.00
	Öğrencilerin bireysel özelliklerini ölçebilecek uzman personel yok.	4	33.30
	Öğrencilerin bireysel özelliklerinin ölçülmesi örnekleri çok az.	4	33.30
Adaptive dersler	Öğrencilerin kendi arayüzlerinde yapabildikleri değişiklikler çok azdır.	10	83.30
	Derslerin öğrenci özelliklerine otomatik uyum sağlama özelliği çok azdır.	9	75.00
	Öğrenci özellikleri ile uyumlu ders geliştirmek için yeterli kaynak bulunamamakta.	6	50.00
	Uyarlanabilir ders geliştirebilecek personel bulunmamaktadır.	5	41.70
	Program sayısının çokluğu, uyarlanabilir ders geliştirmeyi olanaksız kılmaktadır.	3	25.00
Uygun Teknoloji Seçimi	Kullanılan teknolojiler ancak dersten derse farklılık göstermektedir.	9	75.00
	Kullanılan teknolojiler ancak programdan programa farklılık göstermektedir.	8	66.70
	Kullanılan teknolojiler öğrenci-öğrenci-öğretmen etkileşimi için uygun değildir.	3	25.00
	Kullanılan teknolojiler gereksiz ölçüde pahalıdır.	1	8.30
Materyal Revizyon	Güncellemeler için gereken maddi kaynak temin edilememekte.	7	58.30
	Öğretim materyallerinin güncellenme periyodu çok uzundur.	5	41.70
	Üniversite dışından temin edilen materyaller zamanında güncellenmemekte.	2	16.70
	Güncelleme işlemlerinde üniversite-dışı kurum ve kişilere bağımlılık yaşanmakta.	2	16.70
Etkileşim süreci-model uyumu	Belirlenen uygulama modeli her derste uygulanmamaktadır.	6	50.00
	Belirlenen genel model tüm derslerde aynı şekilde uygulanmaktadır.	6	50.00
	Uygulamalı öğrenme etkinlikleri gerçekleştirilememektedir.	1	8.30
	Uygulama modelinin öğretmenler tarafından uygulanması izlenmemektedir.	1	8.30

N=12

Uygun teknoloji seçimi ile ilgili olarak yaygınlık sırasına göre kullanılan teknolojilerin; ancak dersten derse farklılık göstermesi (%75.00), programdan programa farklılık göstermesi (%66.70) , öğrenci-öğrenci-öğretmen etkileşimi için uygun olmaması (%25.00) ile gereksiz ölçüde pahalı olması (%8.30) sorunlarının yaşandığı görülmüştür. Ders içeriklerinin sunumunda kullanılan teknolojilerin öğrenciden beklenen öğrenme çıktıları dikkate alınarak seçilmesi uygulamasının üniversitelerde “Çoğunlukla” başvuru olan bir uygulama olmasına rağmen, bu uygulamanın pek çok sorun ile birlikte gerçekleştiği ve çeşitli yetersizlikler bulunduğu görülmektedir.

Mateyal revizyon ile ilgili olarak yaşanan sorunların başında güncellemeler için gereken maddi kaynağın temin edilememesi gelmektedir (%58.30). Öğretim materyallerinin güncellenme periyodunun çok uzun olması sorunu ise ikinci sırada gelmektedir (%41.70). Üçüncü sırada ise aynı yaygınlık oranını paylaşarak, üniversite dışından temin edilen materyallerin zamanında güncellenmemesi ile güncelleme işlemlerinde üniversite-dışı kurum ve kişilere bağımlılık yaşanması gelmektedir (%16.70). Bu bulgulara bakıldığında, üniversitelerde “Çoğunlukla” başvuru olan bir uygulama olmasına rağmen, program standartlarına uygunluklarını sağlamak için öğretim materyallerinin düzenli aralıklarla gözden geçirilerek güncellenmesi veya yeniden düzenlenmesi ile ilgili maddi kaynak yetersizliği ve uygulamalarda bağımlı kalma gibi sorunların yaşandığı söylenebilir.

Etkileşim süreci-model uyumu ile ilgili yaşanan -sorunların başında belirlenen uygulama modelinin her derste uygulanmaması ile belirlenen genel modelin tüm derslerde aynı şekilde uygulanması sorunları gelmektedir (%50.00). Ayrıca ikinci sırada aynı yaygınlık oranını paylaşarak uygulamalı öğrenme etkinliklerinin gerçekleştirilememesi ile uygulama modelinin öğretmenler tarafından uygulanmasının izlenmemesi gelmektedir (%8.30). Bu bulgular derslerdeki etkileşim süreçlerinin seçilen uzaktan eğitim modeline ve dersin gereklerine uygun biçimde planlanması uygulaması ile ilgili olarak üniversitelerin yarısının, belirlenen uygulama modelinin her derse uygulanabilir bulunmadığını ve genel bir model belirleyerek bu model tüm derslerde aynı şekilde uygulandığını göstermektedir. Etkileşim süreci-model

uyumu uygulamasının üniversitelerde “Çoğunlukla” başvuru olan bir uygulama olmasına rağmen, bu uygulamanın pek çok sorun ile birlikte gerçekleştiği ve çeşitli yetersizlikler bulunduğu görülmektedir.

Çizelge 26’ da odak grup görüşmesine katılan üniversitelerin (N=12) uzaktan eğitim sistemlerinin öğrenme-öğretme süreçleri boyutunda yaşanan sorunlara ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir. Çizelgedeki verilerin incelenmesinden, *öğrenci-öğretici etkileşimi* uygulamaları için canlı derslere katılmayan öğrencilerin ancak bu derslerin kayıtlarını izleyebilmeleri (%75.00) en yaygın yaşanan sorun olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin canlı derslere katılımının zorunlu olması, genel olarak etkileşim sisteminin sadece eşzamanlı teknolojilere veya sadece eşzamansız teknolojilere dayalı olması sorunları birlikte ikinci sırayı paylaşmaktadır (%25.00).

Yukarıdaki bulgular üniversitelerin birçoğunda canlı dersi kaçıran öğrencilerin ancak kayıtları izleyebilmelerinin mümkün olduğu görülmüştür. Ayrıca her dört üniversiteden birinde, eş zamanlı derslere katılmanın mecburi olduğu ve öğrenci-öğretici arasındaki etkileşimin sadece eşzamanlı veya sadece eşzamanlı teknolojilerle sağlandığı görülmektedir.

Öğrenci-öğrenci etkileşimi ile ilgili yaşanan sorunların yaygınlık sırasına göre öğrencilerin açık ortamlardaki etkileşimlerinin denetimsiz olması (%58.30), birbiriyle etkileşimlerinin eşzamansız yöntemler ile sınırlı olması (%41.70), eşzamanlı yöntemler ile sınırlı olması (%25.00) ile kendi aralarındaki etkileşimleri ile ilgili sıkı bir denetimin olması (%16.70) olduğu görülmektedir.

İlan edilmiş sürede dönüt ile ilgili yaşanan sorunların başında öğrencilerin sorularına cevap verilecek sürelerin belirsiz olması (%41.70) sorunu gelmektedir. Öğretim elemanlarının öğrencilerin sorularına zamanında cevap vermemesi ise yaygınlık açısından ikinci sırada gelmektedir (%33.30). Üçüncü sırada ne tür sorulara kimin cevap vereceği konusunda karmaşa yaşanması (%16.70), dördüncü sırada ise teknik personelin öğrencilerin sorularına zamanında cevap vermemesi (%8.30) sorunu gelmektedir. Bu bulgulara bakıldığında üniversitelerin; öğrencilerin,

öğretim elemanları, teknik ve idari personele sordukları sorulara önceden belirlenip ilan edilmiş süreler içerisinde cevap verilmesinde sürenin belirsiz kaldığı, zamanında cevap verilmediği, hangi soruyu kimin cevaplayacağı konusunda karmaşa yaşandığı söylenebilir.

Derste performans kontrolü uygulamaları için öğrencilerin dersin bölümleri arasında istediği gibi dolaşabilmeleri (%66.70) en yaygın yaşanan sorun olduğu anlaşılmaktadır. Derslerde başarıya göre yönlendirme yapılmaması sorunu ikinci sırada gelmektedir (%58.30). Öğrencinin dersin bölümlerindeki başarı durumu ile ilgilenilmemesi sorunu ise yaygınlık açısından üçüncü sırada gelmektedir (%41.70). Bu bulgular üniversitelerde, “Orta Düzeyde” uygulandığı belirlenen dersler içinde bir sonraki bölüme geçmeden önce öğrencilerin o anda çalıştıkları bölümde yeterli başarıyı gösterip göstermediklerinin kontrol edilmesi uygulamasının öğrencilerin başarılarına göre yönlendirilmemesi, bölümler arasında programsız bir şekilde dolaşmaları ve öğrencilerin bölümlerde gösterdikleri başarılarının değerlendirilmemesi gibi sorunlarla birlikte yapıldığını göstermektedir.

Farklı modül hacimleri ile ilgili yaşanan sorunların başında nitelikleri farklı olsa da bölümlerde sunulan öğrenme etkinliklerinin benzer olması gelmektedir (%75.00). İkinci sırada aynı yaygınlık oranını paylaşarak, dersi oluşturan bölümlerin uzunluklarının yaklaşık olarak aynı olması ile bölümlerde yer alan değerlendirme sorularının tür ve zorluk düzeylerinin aynı olması sorunları gelmektedir (%41.70). Üçüncü sırada ise uygulama gerektiren kimi konularla ilgili uygulama etkinliğinin olmaması sorunu gelmektedir (%25.00). Bu bulgulara bakıldığında, dersleri oluşturan modül, bölüm ve konuların kapsamları, ilgili oldukları öğrenme çıktılarının karmaşıklığına göre değişmesi ile ilgili öğrenme etkinliklerinin benzer olması sorununun üniversitelerde yaygın olduğu görülmektedir. Ayrıca değerlendirme sorularının tür ve zorluk düzeylerinin aynı olduğu ve her dört üniversiteden birisinde uygulama etkinliklerinin olmadığı görülmüştür.

Çizelge 26. Öğrenme-öğretme Süreçleri İle İlgili Sorunlar

Boyut	Sorunlar	n	%
Öğrenci-öğretici etkileşimi	Canlı derslere katılmayan öğrenciler ancak bu derslerin kayıtlarını izleyebilirler.	9	75.00
	Öğrencilerin canlı derslere katılımı zorunludur.	3	25.00
	Genel olarak etkileşim sistemi sadece eşzamanlı teknolojilere dayalıdır.	3	25.00
	Genel olarak etkileşim sistemi sadece eşzamansız teknolojilere dayalıdır.	3	25.00
Öğrenci-öğrenci etkileşimi	Öğrencilerin açık ortamlardaki etkileşimleri denetimsizdir.	7	58.30
	Öğrencilerin birbiriyle etkileşimleri eşzamansız yöntemler ile sınırlıdır.	5	41.70
	Öğrencilerin birbiriyle etkileşimleri eşzamanlı yöntemler ile sınırlıdır.	3	25.00
	Öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimleri ile ilgili sıkı bir denetim vardır.	2	16.70
İlan edilmiş süre dönüt	Öğrencilerin sorularına cevap verilecek süreler belirsizdir.	5	41.70
	Öğretim elemanları öğrencilerin sorularına zamanında cevap vermiyor.	4	33.30
	Ne tür sorulara kimin cevap vereceği konusunda karmaşa yaşanmaktadır.	2	16.70
	Teknik personel öğrencilerin sorularına zamanında cevap vermiyor.	1	8.30
Derste performans kontrolü	Öğrenci dersin bölümleri arasında istediği gibi dolaşabilmektedir.	8	66.70
	Derslerde başarıya göre yönlendirme yapılmamaktadır.	7	58.30
	Öğrencinin dersin bölümlerindeki başarı durumu ile ilgilenilmemektedir.	5	41.70
Farklı modül hacimleri	Nitelikleri farklı olsa da bölümlerde sunulan öğrenme etkinlikleri benzerdir.	9	75.00
	Dersi oluşturan bölümlerin uzunlukları yaklaşık olarak aynıdır.	5	41.70
	Bölümlerde yer alan değerlendirme sorularının tür ve zorluk düzeyleri aynıdır.	5	41.70
	Uygulama gerektiren kimi konularla ilgili uygulama etkinliği yoktur.	3	25.00
Üst düzey etkinlikler	Öğrencilerden istenen etkinlikler genelde okuma ve izlemeden ibarettir.	6	50.00
	Öğrencilerden araştırma, inceleme, sorgulama türü etkinlikler istenmemektedir.	3	25.00
	Öğrencilerin gerçekleştirdiği etkinliklerle ilgili geribildirim verilememektedir.	2	16.70
Birlikte çalışmayı teşvik	Öğreticiler bu türden yöntemler konusunda bilgili ve deneyimli değiller.	6	50.00
	Bu türden etkinlikler fazla zaman alıyor.	3	25.00
Problem ve görev çalışması	Öğrencilere sunulan birlikte çalışma etkinlikleri son derece azdır.	8	66.70
	Dersler genellikle okuma, dinleme, izleme etkinliklerine dayanmaktadır.	7	58.30
	Birlikte çalışma etkinlikleri öğrenciler tarafından gereken ilgiyi görmemektedir.	4	33.30
	Öğrencilerin birlikte çalışma etkinlikleri için uygun ortam sağlanamamaktadır.	3	25.00
	Öğrencilere sunulan birlikte çalışma etkinlikleri gereğinden fazla zaman alıcıdır.	1	8.30
	Uygulanan birlikte çalışma etkinlikleri görev ya da problem merkezli değildir.	1	8.30

Üst düzey etkinlikler uygulamasında en yaygın görülen sorun öğrencilerden istenen etkinliklerin genelde okuma ve izlemeden ibaret olmasıdır (%50.00). İkinci sırada öğrencilerden araştırma, inceleme ve sorgulama türü etkinliklerin istenmemesi gelmektedir (%25.00). Yaygınlık açısından üçüncü sırada ise öğrencilerin gerçekleştirdiği etkinliklerle ilgili geribildirim verilememesi gelmektedir (%16.70). Bu bulgular, derslerin bilgi ve kavrama düzeyinin üstünde analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey yeterlikleri kapsayan öğrenme etkinliklerini de içermesi uygulamalarında üniversitelerin yarısında genellikle okuma ve izleme etkinliklerinin ötesine geçmediği ve her dört üniversiteden birinde araştırma, inceleme ve sorgulama türü etkinliklerin istenmediğini göstermektedir. Üniversitelerde “Orta düzeyde” yapıldığı belirlenen üst düzey etkinlikler uygulamalarında çeşitliliğin oldukça sınırlı kaldığı, gelişen teknoloji ve imkanlarla bu eksikliklerin giderilmesi gerektiği söylenebilir.

Birlikte çalışmayı teşvik ile ilgili yaşanan sorunlara bakıldığında yaygınlık açısından ilk sırada, öğretmenlerin bu türden yöntemler konusunda bilgili ve deneyimli olmaması gelmektedir (%50.00). İkinci sırada ise bu türden etkinliklerin fazla zaman alması gelmektedir (%25.00). Birlikte çalışmayı teşvik etme uygulamasının üniversitelerde “Çoğunlukla” başvurulan bir uygulama olmasına rağmen, bu uygulamada üniversitelerin yarısının bilgi ve deneyim eksikliğinin olduğu ve her dört üniversiteden birisinin ise bu etkinliklerin fazla zaman alması sorununu yaşadığı belirlenmiştir. Bu uygulama ile ilgili sorunların yaşandığı ve çeşitli yetersizliklerin bulunduğu görülmektedir.

Problem ve görev çalışması ile ilgili olarak yaşanan sorunların başında öğrencilere sunulan birlikte çalışma etkinliklerinin son derece az olması gelmektedir (%66.70). Dersler genellikle okuma, dinleme, izleme etkinliklerine dayanması (%58.30) ikinci, birlikte çalışma etkinliklerinin öğrenciler tarafından gereken ilgiyi görmemesi (%33.30) sorunu ise yaygınlık açısından üçüncü sırada gelmektedir. Ayrıca öğrencilerin birlikte çalışma etkinlikleri için uygun ortam sağlanamaması (%25.00) dördüncü sırada gelirken, öğrencilere sunulan birlikte çalışma etkinliklerinin gereğinden fazla

zaman alması ile uygulanan birlikte çalışma etkinliklerinin görev ya da problem merkezli olmaması sorunları birlikte ikinci sırayı paylaşmaktadır (%8.30).

Yukarıda verilen bulgulardan üniversitelerin, derslerin öğrencilerin problem çözme, belirli bir görevi başarma ya da proje çalışması gibi birlikte çalışma etkinliklerini de gerektirmesi ile ilgili birlikte çalışma etkinliklerine oldukça az yer verdikleri, bu etkinliklerin de okuma, dinleme, izleme etkinliklerine dayandığı ve öğrencilerin ilgi göstermediği belirlenmiştir. Ayrıca her dört üniversiteden birisinde birlikte çalışma etkinlikleri için uygun ortamların sağlanamadığı görülmüştür. Problem ve görev çalışması uygulamasının üniversitelerde “Orta düzeyde” başvurulan bir uygulama olduğu, bunun da pekçok sorun ile birlikte uygulandığı ve geliştirilmesi gereken uygulamalardan birisi olduğu söylenebilir.

Çizelge 27’ de odak grup görüşmesine katılan üniversitelerin (N=12) uzaktan eğitim sistemlerinin ders yapısı boyutunda yaşanan sorunlara ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir. Çizelgedeki verilerin incelenmesinden, *yardımcı kaynaklar verme* uygulamaları için öğrencilere sunulabilen yardımcı materyallerin çeşitlendirilememesi (%66.70) en yaygın yaşanan sorun olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin yardımcı materyallerden yeterince yararlanmaması ikinci sırada yer almaktadır (%25.00). Öğrencilere sunulan yardımcı materyaller için ayrıca ücret alınması sorunu ise üçüncü sırada gelmektedir (%8.30).

Yukarıdaki bulgular üniversitelerin, öğrencilere asıl öğretim materyalinin yanı sıra, yararlanabilecekleri yardımcı materyal ve kaynakların da sunulmasında yardımcı materyallerin çeşitlendirilmesinde zorlandıkları şeklinde yorumlanmaktadır. Mevcut yardımcı materyallerden de öğrencilerin yeterince yararlanmadıkları anlaşılmaktadır. Buna paralel olarak öğrencilerden sunulan yardımcı materyallerden ayrıca ücret alınması da yaşanan sorunlar arasında yer almaktadır.

Önceden belli beklentiler ile ilgili olarak yaşanan sorunların başında aynı yaygınlık oranını paylaşarak, çalışma süreleri ve ödevlere ilişkin, öğrencilere

yönelik beklentilerin belirsiz olması ile öğrencilerin ilgili kılavuz ve yönergelerle yeterince uymaması gelmektedir (%33.30). Yaygınlık oranı sırasına göre ikinci sırada öğrenci kılavuzu ve yönergelerin öğrenciler açısından yeterince yönlendirici olmaması gelirken (%16.70), üçüncü sırada ise öğrencilere yönelik beklentilerin çok yüksek olması (%8.30) gelmektedir. Bu bulgular üniversitelerin, öğrencilerin haftalık minimum çalışma süreleri ve ev ödevleri için minimum beklentilerin öğrencilere önceden bildirilmesi uygulamalarında öğrencilere yönelik beklentilerin belirsiz olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin kılavuz ve yönergelerle uymadığı, kılavuz ve yönergelerin yeterince yönlendirici olmadığı görülmüştür. Ayrıca düşük de olsa bazı üniversitelerde öğrencilere yönelik beklentilerin çok yüksek olduğu görülmüştür. Önceden belli beklentiler uygulamasının üniversitelerde “Çoğunlukla” başvuru olan bir uygulama olmasına rağmen, bu uygulamanın pek çok sorun ile birlikte gerçekleştiği ve çeşitli yetersizlikler bulunduğu görülmektedir.

Tüm kütüphanelerin açık olması ile ilgili olarak yaşanan sorunların başında bu konuda öğrencilere verilen bilgilerin yetersiz olduğu görülmüştür (%33.30). Ayrıca kaynakların uzaktan eğitim öğrencilerince kullanılmasının sürdürülebilir olmaması ile öğrencilerin bu kaynaklara erişiminde problemlerin yaşanması uygulamaları aynı yaygınlık oranı ile ikinci sırada gelmektedir (%8.30). Bu bulgular üniversitelerin, yüz yüze eğitim programlarındaki öğrencilere sunulan her türlü kütüphane kaynaklarının, uzaktan eğitim öğrencilerine de açık olması uygulaması ile ilgili kaynakların erişimi ve sürdürülmesinde problemlerin yaşandığını göstermektedir.

Etkili araştırma eğitimi uygulaması ile ilgili olarak yaşanan sorunların başında aynı yaygınlık oranını paylaşarak, dersler içerisinde bu konunun işlenmemesi ile öğrencilere bu konuda sunulan çevrimiçi kaynakların yetersiz olması sorunu gelmektedir (%25.00). İkinci sırayı ise aynı yaygınlık oranını paylaşan, programlarda bu konuda ders bulunmaması ve öğrencilere bu konuda sunulan basılı kaynakların yetersiz olması ile öğretim elemanlarının bu konuyu önemsememeleri sorunları gelmektedir (%16.70). Bu bulgular, her dört üniversiteden birinde etkili araştırma eğitiminin derslerin içerisinde

işlenmediği ve sunulan çevrimiçi ve basılı kaynakların yetersiz olduğunu göstermiştir. Ayrıca bazı üniversitelerde öğretim elemanlarının da bu konuyu önemsememeleri yaşanan sorunlar arasında yer almaktadır.

Çizelge 27. Ders Yapısı İle İlgili Sorunlar

Boyut	Maddeler	n	%
Yardımcı kaynaklar verme	Öğrencilere sunulabilen yardımcı materyaller çeşitlendirilememektedir.	8	66.70
	Öğrenciler yardımcı materyallerden yeterince yararlanmamaktadır.	3	25.00
	Öğrencilere sunulan yardımcı materyaller için ayrıca ücret alınmaktadır.	1	8.30
Önceden belli beklentiler	Çalışma süreleri ve ödevlere ilişkin, öğrencilere yönelik beklentiler belirsizdir.	4	33.30
	Öğrenciler ilgili kılavuz ve yönergeler yeterince uymamaktadır.	4	33.30
	Öğrenci kılavuzu ve yönergeler öğrenciler açısından yeterince yönlendirici değildir.	2	16.70
	Öğrencilere yönelik beklentiler çok yüksektir.	1	8.30
Tüm kütüphaneler açık	Bu konuda öğrencilere verilen bilgiler yetersizdir.	4	33.30
	Bu kaynakların uzaktan eğitim öğrencilerince kullanılması sürdürülebilir değildir.	1	8.30
	Öğrencilerin bu kaynaklara erişiminde problemler yaşanmaktadır.	1	8.30
Etkili araştırma eğitimi	Dersler içerisinde bu konu işlenmemektedir.	3	25.00
	Öğrencilere bu konuda sunulan çevrimiçi kaynaklar yetersizdir.	3	25.00
	Programlarda bu konuda ders bulunmamaktadır.	2	16.70
	Öğrencilere bu konuda sunulan basılı kaynaklar yetersizdir.	2	16.70
	Öğretim elemanları bu konuyu önemsememektedirler.	2	16.70
UE'in uygunluğuna uyarı	Öğrenciler bu hatırlatmaları önemsememektedirler.	3	25.00
	Yapılan hatırlatmalar yeterince yönlendirici değildir.	3	25.00
	Kullanılan ölçme araçları uygun olan ve olmayan öğrencileri ayırt edemiyor.	1	8.30
	Uzaktan eğitim mevcut öğrencilerin çoğu için uygun değildir.	1	8.30
Ders hedefleri somut ve açık	Belirlenen hedef, kazanım ve çıktılar yeterince yönlendirici değildir.	3	25.00
	Öğrencilere yönelik beklentiler ile öğrencilerin beklentileri tutarlı değildir.	3	25.00
	Ders hedefleri ile içerikleri uyumlu değildir.	1	8.30
	Belirlenen hedef, kazanım ve çıktılar yeterince somut değildir.	1	8.30

N=12

UE'in uygunluğuna uyarı uygulamasında, öğrencilerin hatırlatmaları önemsememeleri ve yapılan hatırlatmaların yeterince yönlendirici olmaması sorunları aynı yaygınlık oranını paylaşarak yaşanan sorunların başında gelmektedir (%25.00). Ayrıca aynı yaygın oranına sahip kullanılan ölçme araçlarının uygun olan ve olmayan öğrencileri ayırt edememesi ile uzaktan eğitimin mevcut öğrencilerin çoğu için uygun olmaması sorunları ikinci sırada gelmektedir (%8.30). Bu bulgular programa başlamadan önce öğrencilere öz motivasyon, öğrenme kararlılığı ve bağımsız çalışma gibi temel özelliklere sahip olmaları gerektiğinin hatırlatılması uygulamalarında, her dört üniversiteden birinde öğrencilerin yapılan hatırlatmaların yönlendirici olmadığı ve öğrencilerin de bu uyarıları önemsemedikleri görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin uzaktan eğitime uygun olup olmadıklarının ölçülmesinde ve aslında çoğu öğrencinin uzaktan eğitime uygun olmaması gibi zorluklar da yaşanmaktadır.

Ders hedefleri somut ve açık olması ile ilgili yaşanan sorunların başında belirlenen hedef, kazanım ve çıktıların yeterince yönlendirici olmaması ile öğrencilere yönelik beklentiler ile öğrencilerin beklentilerinin tutarlı olmaması gelmektedir (%25.00). Yaygınlık sırasına göre ikinci sırada ise ders hedefleri ile içeriklerinin uyumlu olmaması ile belirlenen hedef, kazanım ve çıktıların yeterince somut olmaması sorunları gelmektedir (%8.30). Bu bulgular, her ders için öğrenme hedefleri, kazanımları ya da çıktılarının açık şekilde, yazılı olarak bildirilmesinin üniversitelerde "Çoğunlukla" başvuru olan bir uygulama olmasına rağmen, her dört üniversiteden birisinde yeterince yönlendirmenin olmaması ve öğrenci beklentilerin karşılanması sorunları görülmektedir. Ayrıca oranı düşük olmasına rağmen, bazı üniversitelerin ders hedeflerinin somut olmaması ve içerikleri ile uyumlu olmaması gibi zorlukların da yaşandığı görülmüştür.

Çizelge 28' de odak grup görüşmesine katılan üniversitelerin (N=12) uzaktan eğitim sistemlerinin öğrenci desteğı boyutunda yaşanan sorunlara ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir. Çizelgedeki verilerin incelenmesinden, *e-veriye ulaşmada yardım* uygulamaları için öğrencilere verilen çevrimiçi desteğın yetersiz olması, verilen desteklerden yararlanma koşul ve

yöntemlerinin belirsiz olması ile öğrencilerin bu konuda verilen desteklerden yeterince yararlanmamaları sorunları yaygınlık açısından ilk sırada gelmektedir (%25.00). İkinci sırada ise bu konuda verilen desteklerin düzensiz olması gelmektedir (%16.70).

Yukarıdaki bulgular üniversitelerin, öğrencilerin verilere elektronik yolla başarılı şekilde ulaşmada kullanabilecekleri yardımları alabilmelerinde öğrencilere çevrimiçi destek sağlamada, verilen desteklerden nasıl ve kimlerin yararlanacağıının yönteminin belirlenmesinde ve öğrencilerin verilen desteklerden yeterince yararlanmamaları gibi zorluklarla karşılaştıklarını göstermektedir. Ayrıca düşük oranda da olsa bazı üniversitelerde verilen desteklerin düzensiz olduğu görülmüştür.

Teknik, yasal ve etik eğitimi ile ilgili yaşanan sorunların başında programlarda bilgi güvenliği ve bilişim etiği ile ilgili derslerin olmaması sorunu gelmektedir (%58.30). İkinci sırada ise aynı yaygınlık oranında, hazırlanmış dokümanların yeterince yönlendirici olmaması ile kurallara uyulup-uyulmadığının denetlenmemesi sorunları gelmektedir (%33.30). Bu bulgular üniversitelerde öğrencilere, bilgiye erişme, bilgi güvenliği ve bilginin kullanımı ile ilgili teknik, yasal ve etik konularda gerekli eğitimlerin sağlanması uygulamasının üniversitelerde “Çoğunlukla” başvuru alan bir uygulama olmasına rağmen, bu uygulamanın pek çok sorun ile birlikte gerçekleştiği ve çeşitli yetersizlikler bulunduğunu göstermektedir.

Öngerekler, içerik ve sonrası belli uygulaması ile ilgili yaşanan sorunların başında öğrencilerin hak ve sorumlulukları konusunda bilinçli olmamaları gelmektedir (%50.00). İkinci sırada ise aynı yaygınlık oranında yaşanan öğrenci kılavuzunun bu konuda yeterli bilgi içermemesi, programlar açılırken bu konuların önemsenmemesi ile öğrencilere sağlanan hakların yeterli olmaması sorunları gelmektedir (%8.30). Öğrencilerin programların ön gerekleri, programdan mezun olanların çalışma olanakları, programın içeriği, sahip oldukları sorumluluk ve haklarla ilgili konularda bilgilendirilmeleri uygulamasının üniversitelerde “Çoğunlukla” başvuru alan bir uygulama

olmasına rağmen, her iki üniversiteden birinde öğrencilerin hak ve sorumlulukları hakkında bilinçli olmadıkları görülmektedir.

Teknik yardım sürekli açık olması ile ilgili yaşanan sorunlar yaygınlık oranı sırasına göre; Öğrencilere sağlanan teknik yardımın mesai saatlerine bağımlı olması (%50.00), maliyetinin yüksek olması (%25.00), nasıl yararlanılacağına bilinmemesi (%16.70), tatmin edici olmaması (%16.70) ile tek bir teknolojiye bağımlı olması (%8.30) şeklindedir. Kolayca erişilebilir teknik yardımın program /ders süresi boyunca tüm öğrencilere açık tutulması uygulamasının üniversitelerde “Çoğunlukla” başvurulan bir uygulama olmasına rağmen, bu uygulamanın pekçok sorun ile birlikte gerçekleştiği ve çeşitli yetersizlikler bulunduğu görülmektedir.

Yapılandırılmış destek sistemi uyarı ile ilgili yaşanan sorunların başında Öğrencilerin sorunlarını ilgili olmayan birimlere iletmeleri gelmektedir (%50.00). İkinci sırada öğrencilerin sorularına zamanında cevap verilmemesi sorunu gelmektedir (%16.70). Aynı yaygınlık oranına sahip öğrencilerin sorularına tatmin edici cevapların verilememesi, ilettikleri sorunların zamanında çözülememesi ile bulunan çözümlerin öğrenciler için tatmin edici olmaması sorunları üçüncü sırada gelmektedir (%8.30).

Yukarıdaki bulgulardan üniversitelerin yapılandırılmış destek sistemi ile ilgili en fazla, öğrencilerin sorunlarını ilgisiz bölümlere iletmelerinde ve sorulara zamanında cevap verilmemesinde sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca üniversitelerin tatmin edici cevapların verilmesinde, sorunların zamanında çözülmesi ve bu çözümlerin öğrencileri tatmin edici çözüm olmasında da zorlandıkları görülmüştür. Öğrencilerin soru ve sorunlarını iletip cevap ve çözüm bulmakta kullanabilecekleri yapılandırılmış bir sistemin bulunması uygulamasının üniversitelerde “Çoğunlukla” başvurulan bir uygulama olmasına rağmen, bu uygulamanın pekçok sorun ile birlikte gerçekleştiği ve çeşitli yetersizlikler bulunduğu görülmektedir.

Çizelge 28. Öğrenci Desteği İle İlgili Sorunlar

Boyut	Maddeler	n	%
E-veriye ulaşımda yardım	Bu konuda öğrencilere verilen çevrimiçi destek yetersizdir.	3	25.00
	Bu konuda verilen desteklerden yararlanma koşul ve yöntemleri belirsizdir.	3	25.00
	Öğrenciler bu konuda verilen desteklerden yeterince yararlanmamaktadırlar.	3	25.00
	Bu konuda verilen destekler düzensizdir.	2	16.70
Teknik, yasal ve etik eğitimi	Programlarda bilgi güvenliği ve bilişim etiği ile ilgili dersler yoktur.	7	58.30
	Bu konuda sağlanan dokümanlar yeterince yönlendirici değildir.	4	33.30
	Bu konudaki kurallara uyulup-uyulmadığı denetlenmemektedir.	4	33.30
Öngereklere, içerik ve sonrası belli	Öğrenciler hak ve sorumlulukları konusunda bilinçli değildirler.	6	50.00
	Öğrenci kılavuzu bu konuda yeterli bilgi içermemektedir.	1	8.30
	Programlar açılırken bu konular önemsenmemektedir.	1	8.30
	Öğrencilere sağlanan haklar yeterli değildir.	1	8.30
Teknik yardım sürekli açık	Öğrencilere sağlanan teknik yardım mesai saatlerine bağlıdır.	6	50.00
	Öğrencilere sağlanan teknik yardım hizmetlerinin maliyeti yüksektir.	3	25.00
	Öğrenciler teknik yardım olanaklarından nasıl yararlanacaklarını bilmemektedirler.	2	16.70
	Öğrencilere sağlanan teknik yardım tatmin edici değildir.	2	16.70
	Öğrencilere sağlanan teknik yardım tek bir teknolojiye bağlıdır.	1	8.30
Yapılandırılmış destek sistemi uyarı	Öğrenciler sorunlarını ilgili olmayan birimlere iletmektedirler.	6	50.00
	Öğrencilerin sorularına zamanında cevap verilememektedir.	2	16.70
	Öğrencilerin sorularına tatmin edici cevaplar verilememektedir.	1	8.30
	Öğrencilerin ilettiği sorunlar zamanında çözülememektedir.	1	8.30
	Öğrenci sorunlarına bulunan çözümler öğrenciler için tatmin edici değildir.	1	8.30

N=12

Çizelge 29' da odak grup görüşmesine katılan üniversitelerin (N=12) uzaktan eğitim sistemlerinin öğretim elemanı desteği boyutunda yaşanan sorunlara ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir. Çizelgedeki verilerin incelenmesinden, ders geliştirmede teknik yardım uygulamalarında

dokümanların öğretmenler tarafından gerektiği kadar incelenmemesinin (%58.30) en yaygın yaşanan sorun olduğu anlaşılmaktadır. Akademik personelin verilen desteklerden yeterince yararlanmaması ikinci sırada gelmektedir (%50.00). Akademik personele zamanında destek verilememesi (%8.30) üçüncü sırada, en yaygın yaşanan sorundur.

Yukarıdaki bulgular üniversitelerin, ders geliştirmeye ilişkin teknik yardımın akademik personel tarafından ulaşılabilir olması uygulamasında üniversitelerin öğretmenlerin dokümanları yeterince incelememeleri, personelin verilen desteklerden yararlanmamaları ve personele zamanında destek verilmemesi gibi zorluklar yaşadıklarını göstermektedir.

Uygulamada sürekli destek uygulaması ile ilgili yaşanan sorunların başında uygulamalara ilişkin öğretim elemanları arasında deneyim paylaşımının yetersiz olması gelmektedir (%66.70). İkinci sırada öğretim elemanlarının uygulama destek biriminden yeterince yararlanmamaları (%41.70), üçüncü sırada ise öğretim elemanlarının destek ihtiyaçlarının öngörülebilirlerden fazla olması gelmektedir (%16.70). Öngörülemeyen destek ihtiyaçlarının anlık olarak karşılanamaması ile öğretim elemanlarına destek verebilecek personelin olmaması sorunları ise beşinci sırayı paylaşmaktadırlar (%8.30). Bu bulgular üniversitelerin yüz yüze öğretime alışık öğretim elemanlarına uzaktan eğitim uygulamaları konusunda sürekli destek sağlanması uygulamasında, öğretim elemanları arasında deneyim paylaşımının yetersiz olmasının en çok karşılaşılan sorun olduğunu göstermektedir. Öğretim elemanlarının uygulama destek biriminde de yeterince faydalanmamaları da yaşanan sorunlar arasındadır. Düşük oranda da olsa önceden öngörülmeyen ihtiyaçların anlık karşılanmasında ve destek verecek personelin bulundurulmasında zorluk yaşandığı da görülmektedir.

Uygulamaları düzenli izleme ile ilgili olarak yaşanan sorunların başında öğrencilerin derse ilişkin değerlendirmelerinin alınmaması gelmektedir (%58.30). Öğrencilerin öğretim elemanına ilişkin değerlendirmelerinin alınmaması ile öğretim elemanlarına kendileri/dersleri hakkındaki

değerlendirmelerin ulaştırılmaması sorunları yaygınlık açısından ikinci sırada gelmektedir (%50.00). Üçüncü sırada Öğretim elemanlarının derslerindeki sorunlar doğrultusunda yönlendirilmemeleri, dördüncü sırada ise derslerin planlandığı şekilde yapılmaması (%25.00) gelmektedir. Bu bulgular üniversitelerde; öğretim elemanlarının uzaktan eğitim uygulamalarının düzenli şekilde değerlendirilmesi uygulamasında, öğrencilerin derse ilişkin değerlendirmelerinin alınmaması sorununun yaşandığını göstermektedir. Her iki üniversitenin birisinde, öğretim elemanlarına kendileri veya dersleri ile ilgili değerlendirmelerin ulaştırılmasında ve öğretim elemanlarının derslerinde yaşadıkları sorunlar doğrultusunda yönlendirilmelerinde sorun yaşandığı görülmektedir. Ayrıca her dört üniversitenin birisinde, derslerin planlandığı şekilde yapılmaması sorunun yaşandığı görülmüştür. Uygulamaları düzenli izleme uygulamasının üniversitelerde “Çoğunlukla” başvurulan bir uygulama olmasına rağmen, bu uygulamanın pekçok sorun ile birlikte gerçekleştiği ve çeşitli yetersizliklerin bulunduğu görülmektedir.

Öğreticiye düzenli eğitim uygulamasında en çok görülen sorun verilen iş başında eğitimin durumsal değil genel ve standart olmasıdır (%41.70). Öğretim elemanlarına hizmet öncesi eğitimin, iş başında eğitimin ve kurum dışı eğitimlerin verilmemesi sorunları yaygınlık açısından eşit orana sahip olup ikinci sırayı paylaşmaktadırlar (%16.70). Ayrıca yaygınlık açısından eşit orana sahip olan verilen eğitimlerin öğretim elemanları tarafından tatmin edici bulunmaması ile bu eğitimlerin uygulamaya olumlu etkisinin olmaması sorunları da üçüncü sırada yer almaktadırlar (%8.30). Bu bulgular üniversitelerin, uzaktan eğitim yapan öğretim elemanlarına uzaktan eğitim etkinliklerinin planlanması ve uygulanması konusunda düzenli eğitimin verilmesinde verilen iş başında eğitimin genel ve standart olup duruma özel olmaması sorununu yaşadıklarını göstermektedir. Ayrıca düşük oranda da olsa bazı üniversitelerde hizmet içi, iş başında ve kurum dışı eğitimlerin verilmediği görülmüştür. Öğreticiye düzenli eğitim uygulamasının üniversitelerde “Orta düzeyde” başvurulan bir uygulama olduğu, bunun da pekçok sorun ve eksiklik ile birlikte uygulandığı, hem nicel hem de nitel açıdan geliştirilmesi gereken uygulamalardan birisi olduğu söylenebilir.

Çizelge 29. Öğretim Elemanı Desteği İle İlgili Sorunlar

Boyut	Maddeler	n	%
Ders geliştirmede teknik yardım	Dokümanlar öğretmenler tarafından gerektiği kadar incelenmemektedir.	7	58.30
	Akademik personel verilen desteklerden yeterince yararlanmamaktadır.	6	50.00
	Akademik personele zamanında destek verilememektedir.	1	8.30
Uygulamada sürekli destek	Uygulamalara ilişkin, öğretim elemanları arasında deneyim paylaşımı yetersizdir.	8	66.70
	Öğretim elemanları uygulama destek biriminden yeterince yararlanmamaktadır.	5	41.70
	Öğretim elemanlarının destek ihtiyaçları öngörülebilenlerden fazladır.	2	16.70
	Öngörülemeyen destek ihtiyaçları anlık olarak karşılanamamaktadır.	1	8.30
	Öğretim elemanlarına destek verebilecek personel yoktur.	1	8.30
Uygulamaları düzenli izleme	Öğrencilerin derse ilişkin değerlendirmeleri alınmamaktadır.	7	58.30
	Öğrencilerin öğretim elemanına ilişkin değerlendirmeleri alınmamaktadır.	6	50.00
	Öğretim elemanlarına kendileri/dersleri hakkındaki değerlendirmeler ulaştırılmamaktadır.	6	50.00
	Öğretim elemanları derslerindeki sorunlar doğrultusunda yönlendirilmemektedir.	5	41.70
	Dersler planlandığı şekilde yapılmamaktadır.	3	25.00
Öğreticiye düzenli eğitim	Verilen iş başında eğitim durumsal değil genel ve standarttır.	5	41.70
	Öğretim elemanlarına hizmet öncesi eğitim verilmemektedir.	2	16.70
	Öğretim elemanlarına iş başında eğitim verilmemektedir.	2	16.70
	Öğretim elemanları kurum dışı eğitimlerden yararlanmamaktadır.	2	16.70
	Verilen eğitimler öğretim elemanları tarafından tatmin edici bulunmamaktadır.	1	8.30
	Verilen eğitimlerin uygulamaya olumlu etkisi yoktur.	1	8.30
Öğrenci kaynaklı sorun için kaynak	Öğretim elemanları öğrenci kaynaklı sorunlara karşı eğitilmiş değildir.	3	25.00
	Öğretim elemanları öğrenci kaynaklı sorunları ayırt edememektedir.	3	25.00
	Öğretim elemanları öğrenci kaynaklı sorunlar ile baş edememektedir.	3	25.00
	İlgili birimler öğrenci kaynaklı sorunlar karşısında işbirliği yapmamaktadır.	2	16.70

N=12

Öğrenci kaynaklı sorun için kaynak uygulamasında her dört üniversitenin birinde öğretim elemanlarının öğrenci kaynaklı sorunlara karşı eğitilmiş olmaması, bu sorunları ayırt edememeleri ve bu sorunlarla baş edememeleri sorunun yaşandığı görülmüştür (%25.00). Ayrıca ilgili birimlerin öğrenci kaynaklı sorunlar karşısında işbirliği yapamamaları da bu uygulamada yaşanan sorunlar arasındadır (%16.70). Bu bulgular üniversitelerde “Çoğunlukla” başvuru olan bir uygulama olmasına rağmen, elektronik yolla ulaşılan verilerde öğrenci kullanımından kaynaklanan sorunlarla başa çıkma yollarını açıklayan kaynakların sağlanması uygulamasında öğretim elemanlarının eğitim almada, sorunlarla başa çıkmada ve bu sorunları ayırt etmede zorluklar yaşadığını göstermektedir.

Çizelge 30’ da odak grup görüşmesine katılan üniversitelerin (N=12) uzaktan eğitim sistemlerinin kurumsal destek boyutunda yaşanan sorunlara ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir. Çizelgedeki verilerin incelenmesinden, *programın eğitsel etkililiğini ölçme* uygulamaları için sektör memnuniyetinin ölçüt olarak kullanılmaması (%66.70) en yaygın yaşanan sorun olduğu anlaşılmaktadır. Öğrenci doyumu ölçüt olarak kullanılmaması ve mezun araştırmalarının ölçüt olarak kullanılmaması sorunları birlikte ikinci sırayı paylaşmaktadır (%33.30). Programların etkililiklerinin değerlendirilmesi çalışmalarının düzensiz olması (%25.00) üçüncü, programların eğitsel etkililiğine ilişkin ölçütlerin belirsiz olması (%16.70) ise dördüncü sırada, en yaygın yaşanan sorundur. Etkililik değerlendirmesinde öğrenci başarısının ölçüt olarak kullanılmaması sorunu ise beşinci sırada yer almaktadır (%8.30).

Yukarıdaki bulgular üniversitelerin, programın eğitsel etkililiğinin çeşitli yöntemlerle ölçülmesi uygulamasında sektör memnuniyetinin ölçüt olarak kullanılması sorununun yaygın olarak yaşandığı şeklinde yorumlanmaktadır. Öğrenci doyumunun ölçüt olarak kullanılmadığı ve mezun araştırmalarının ölçüt olarak kullanılmaması sorununun yaygın olduğu görülmüştür. Ayrıca programların etkililiklerinin değerlendirilmesi çalışmalarında ve eğitsel etkililiğine ilişkin ölçütlerin belirlenmesinde zorlanıldığı anlaşılmaktadır. Öğrenci başarısının ölçüt olarak kullanılmaması sorununun düşük oranda da olsa yaşandığı tespit edilmiştir.

Çizelge 30. Ölçme Değerlendirme İle İlgili Sorunlar

Boyut	Maddeler	n	%
Programın eğitsel etkililiğini ölçme	Etkililik değerlendirmesinde sektör memnuniyeti ölçüt olarak kullanılmamaktadır.	8	66.70
	Etkililik değerlendirmesinde öğrenci doyumunu ölçüt olarak kullanılmamaktadır.	4	33.30
	Etkililik değerlendirmesinde mezun araştırmaları ölçüt olarak kullanılmamaktadır.	4	33.30
	Programların etkililiklerinin değerlendirilmesi çalışmaları düzensizdir.	3	25.00
	Programların eğitsel etkililiğine ilişkin ölçütler belirsizdir.	2	16.70
	Etkililik değerlendirmesinde öğrenci başarısı ölçüt olarak kullanılmamaktadır.	1	8.30
Geliştirme çalışmaları	Materyallerin iyileştirilmesi çalışmaları periyodik değildir.	5	41.70
	Materyallerin değerlendirilmesinde kullanılan ölçütler belirsizdir.	3	25.00
	Materyalleri iyileştirme çalışmaları yenisini geliştirmeden daha pahalıdır.	1	8.30
Veriye dayalı değerlendirme	Öğrencilerin programlara ilişkin doyum düzeyleri bilinmemektedir.	4	33.30
	Programların mali giderleri gelirlerinden fazladır.	2	16.70
	Programlar açılmadan önce maliyet analizleri yapılmamaktadır.	1	8.30
	Uygulama ile ilgili gelir-gider analizleri yapılmamaktadır.	1	8.30
	Programların gelirleri giderlerinden oldukça fazladır.	1	8.30
Test türü çeşitliliği	Denetimsiz çevrimiçi sınav uygulaması güvenilir olmamaktadır.	6	50.00
	Kullanılan testlerin geçerlilik ve güvenilirlikleri yetersizdir.	5	41.70
	Sınavlarda sadece çoktan seçmeli/doğru-yanlış/eşleştirmeli türde sorular kullanılmaktadır.	4	33.30
	Gözetmenli sınavlarda gözetmenler kural dışı davranmaktadırlar.	1	8.30
Ödev ve projeyi de katma	Ödev ve proje notlarının ağırlığı düşüktür.	5	41.70
	Ödev ve proje çalışmaları öğrencilerden beklenen ilgiyi görmüyor.	3	25.00
	Ödev ve projelerin elektronik ortamda alış-verişi sorun yaratmaktadır.	2	16.70
	Öğrencilere verilen ödev ve projeler zamanında değerlendirilemiyor.	2	16.70
	Ödev ve projeler zamanında teslim edilmiyor.	1	8.30
	Ödev ve projelere verilen notlar yeterince objektif olmuyor.	1	8.30
İtirazı zamanında sonuçlandırma	Öğrenciler sınav sonuçlarına itiraz süre ve koşullarına uymamaktadır.	4	33.30
	Öğrencilerin sınav sonuçlarına itiraz etmeleri oldukça yaygındır.	2	16.70
	Öğrencilerin sınav sonuçlarına itirazları zamanında sonuçlandırılmamaktadır.	1	8.30

N=12

Geliştirme çalışmaları ile ilgili yaşanan sorunlar yaygınlık sırasına göre materyallerin iyileştirilmesi çalışmalarının periyodik olmaması (%41.70),

değerlendirilmesinde kullanılan ölçütlerin belirsiz olması (%25.00) ve iyileştirme çalışmalarının yenisini geliştirmeden daha pahalı olması (%8.30) şeklindedir. Öğrenme öğretme süreçleri ile öğretim materyallerinin iyileştirilmesi için, değerlendirme ve geliştirme çalışmaları uygulamasının üniversitelerde “Çoğunlukla” başvuru olan bir uygulama olmasına rağmen, bu uygulamanın periyodik bir şekilde yapılmaması, değerlendirme ölçütlerinin belirli olmaması ve iyileştirmelerin pahalı bulunması sorunları görülmektedir.

Veriye dayalı değerlendirme uygulaması ile ilgili yaşanan sorunların başında öğrencilerin programlara ilişkin doyum düzeylerinin bilinmemesi gelmektedir (%33.30). Yaygınlık sırasına göre ikinci sırada programların mali giderlerinin gelirlerinden fazla olması sorunu görülmektedir (%16.70). Aynı yaygınlık oranına sahip olan programların açılmadan önce maliyet analizlerinin yapılmaması, uygulama ile ilgili gelir-gider analizlerinin yapılmaması ile programların gelirlerinin giderlerinden oldukça fazla olması sorunları üçüncü sırayı paylaşmaktadırlar (%8.30). Bu bulgular üniversitelerde “Çoğunlukla” başvuru olan, programın verimliliğini değerlendirmek için kayıt, maliyet ve teknolojinin başarılı kullanımı ile ilgili verilerin kullanılması uygulamasında öğrencilerin doyum düzeylerinin bilinmemesi sorununun yaygın olduğu görülmüştür. Ayrıca düşük oranda da olsa açılan programlarda mali giderlerin fazla olması, maliyet analizlerinin yapılmaması, uygulamalar ile ilgili gelir-gider analizlerinin yapılmaması gibi sorunlarla karşılaşıldığı görülmüştür.

Test türü çeşitliliği ile ilgili yaşanan sorunlara bakıldığında denetimsiz çevrimiçi sınav uygulamasının güvenilir görülmemesinin (%50.00) en yaygın yaşanan sorun olduğu anlaşılmaktadır. Kullanılan testlerin geçerlilik ve güvenilirliklerinin yetersiz olması (%41.70) sorunu ikinci sırada yer almaktadır. Sınavlarda sadece çoktan seçmeli/doğru-yanlış/eşleştirmeli türde soruların kullanılması (%33.30) üçüncü, gözetmenli sınavlarda gözetmenlerin kural dışı davranmaları (%8.30) ise dördüncü sırada, en yaygın yaşanan sorundur.

Yukarıdaki bulgulardan her iki üniversiteden birinin denetimsiz çevrimiçi sınav uygulamasını güvenilir bulmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca kullanılan testlerin geçerlilik ve güvenilirlik açısından yetersiz görülmektedir. Sınavlarda sadece belli tipteki soruların sorulduğu ve gözetmenlerin kural dışı davranışlarda buldukları anlaşılmaktadır. Sınavlarda birden fazla (çoktan seçmeli, tamamlama, açık uçlu gibi) test türü, birlikte kullanılması sorunlarının da yaşandığı görülmüştür.

Ödev ve projeyi de katma ile ilgili yaşanan sorunların başında ödev ve proje notlarının ağırlığının düşük olması gelmektedir (%41.70). Ayrıca ikinci sırada da ödev ve proje çalışmalarının öğrencilerden beklenen ilgiyi görmemesi gelmektedir (%25.00). Ödev ve projelerin elektronik ortamda alış-verişinin sorun yaratması ile öğrencilere verilen ödev ve projelerin zamanında değerlendirilememesi sorunları üçüncü sırayı paylaşmaktadırlar (%16.70). Ayrıca aynı yaygınlık oranına sahip olan ödev ve projelere verilen notların yeterince objektif olmaması ile zamanında teslim edilmemesi sorunları birlikte dördüncü sırayı paylaşmaktadır (%8.30). Bu bulgular üniversitelerde uygulanma sıklığının “Çoğunlukla” olmasına rağmen, öğrencilerin başarısı değerlendirilirken sınavların yanı sıra dönem içinde gerçekleştirdikleri ödev ve proje gibi çalışmalar da kullanılması ile ilgili notlarının ağırlığının düşük olması, öğrencilerden beklenen ilginin görülmemesi, alış-verişte sorun yaşanması ve zamanında değerlendirilememesi gibi sorunların da yaşandığı görülmektedir.

İtirazı zamanında sonuçlandırma ile ilgili yaşanan sorunlar yaygınlık sırasına göre, öğrencilerin sınav sonuçlarına itiraz süre ve koşullarına uymaması (%33.30), öğrencilerin sınav sonuçlarına itiraz etmelerinin oldukça yaygın olması (%16.70) ile sınav sonuçlarına itirazlarının zamanında sonuçlandırılmaması (%8.30) şeklinde olduğu görülmüştür. Bu bulgular üniversitelerin, sınav sonuçlarına yönelik öğrenci itirazlarının önceden belirlenmiş bir süre içinde incelenmesi ve sonuçlandırılmasının öğrenciye bildirilmesi uygulamasında, itirazların belirlenmiş süre içerisinde yapılmasında zorluk çekildiği, sınav sonuçlarına itiraz etmenin yaygın olması

ve itirazların zamanında sonuçlandırılmasında sorunların yaşandığı görülmüştür.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulguların ortaya koyduğu sonuçlar ve araştırma bulgularına dayalı olarak geliştirilen öneriler yer almaktadır.

Sonuçlar

1. Üniversitelerin yürütmekte oldukları programların karakteristikleri;
  - a. Teknoloji yoğun uzaktan eğitim programı uygulayan üniversitelerin çoğunluğu devlet bir kısmı da vakıf üniversitesidir.
  - b. Yürütölmekte olan programların düzeylerine göre öğrenci sayıları ençok lisans tamamlama düzeyindedir. Daha sonra lisans, önlisans ve en düşük yüksek lisans düzeyindedir. Doktora düzeyinde öğrenim gören uzaktan eğitim öğrencisi bulunmamaktadır.
  - c. Üniversitelerin çeşitli programlarında ençok eşzamanlı ve eşzamansız eğitimi bir arada modelini kullanmaktadırlar. Daha sonra eşzamanlı, karma/harmanlanmış ve en az eşzamansız modeller kullanılmaktadır. Üniversiteler bu modellerden birden fazlasını kullanabilmektedirler.
  - d. Üniversitelerde uzaktan eğitim sistemi ile ilgili sorumlulukları bakımından ençok UE merkezi müdürü bulunmaktadır. Daha sonra UE koordinatörü, öğretim elemanı, UE merkezi müdür yardımcısı, sorumlu rektör yardımcısı, UE MYO müdürü, UE fakültesi dekanı, UE MYO müdür yardımcısı, UE bölüm başkanı ve en düşük sırada ise UE MYO sekreterinden oluşmaktadır.

- e. Ülkemizdeki üniversitelerin uzaktan eğitim deneyimleri henüz oldukça sınırlı olduğunu göstermektedir. İnternet teknolojilerinin eğitimde kullanımının yaygınlaşması ve bu teknolojiler aracılığı ile yapılan uzaktan eğitime güvenin artması ile üniversiteler maddi getirisi de olan bu uygulamalara yönelmektedirler.
- f. Üniversitelerde uzaktan eğitim hizmetlerini yürüten birimler yapılandırılma şekillerine göre merkez, MYO, enstitü, fakülte, birim ve koordinatörlük şeklinde çeşitlilik gösterebilmektedirler. Bazı üniversitelerde birden fazla türde birim bulunmaktadır.
2. Uygulanan uzaktan eğitim sistemlerinin kurumsal destek karakteristikleri bağlamında etkili uzaktan eğitim dersi uygulamalarına yönelik kurumsal ödüllerin bulunması ile yenilikçi uygulamalar için mesleki teşvikler sağlanması uygulamaları ihmal edilmektedir. Buna karşılık üniversitelerde teknoloji planı, bilgi güvenliği önlemleri ve merkezi koordinasyon uygulamalarına çoğunlukla başvurulmaktadır. Kurumsal destek ile ilgili uygulamaların yapılma sıklıkları üniversitelerin statülerine göre değişmemektedir. Fakat kurumsal ödül verilmesine başvurma sıklıkları üniversitelerin uyguladıkları model sayısı ve program düzeyine göre farklılık göstermektedir.

Kurumsal destek uygulamalarından yine mesleki teşvik sağlanması ve kurumsal ödül verilmesi uygulamalarında kullanılan yöntem ve araçlar sınırlı düzeyde kalmaktadır. Bunun yanında kurumsal destek bağlamında teknoloji planı, bilgi güvenliği ve merkezi koordinasyon ile ilgili yöntem ve araçların çoğu yaygın olarak kullanılmaktadır.

Kurumsal destek ile ilgili sorun yaşanan uygulamalar daha çok mesleki teşvik ve kurumsal ödül verilmesi uygulamalarında yoğunlaşmaktadır. Bunun sebebinin teşvik ve destek uygulamaları için yeterli kaynağın bulunmasında ve çeşitlendirilmesinde zorluk yaşanması ve sağlanan teşviklerde de yararlananlar arasında adaletsizlik duygusuna yol açılması sorunlarının olduğu düşünülmektedir. Ayrıca yine kurumsal destek uygulamalarından teknoloji planı uygulaması da yaygın olarak

yapılmasına rağmen, pekçok sorun ile birlikte gerçekleşmekte ve bu alanda çeşitli yetersizlikler bulunmaktadır.

3. Uygulanan uzaktan eğitim sistemlerinin ders geliştirme karakteristikleri ile ilgili olarak bilişsel farklılıkların dikkate alınması, tanılama araçları, adaptive dersler ve kısmi dış destek alınması ihmal edilen hususlardır. Bunun yanında, paydaş görüşü, tasarım uzmanlarının bulunması, onaylı dersler, uygun teknoloji seçimi, materyal revizyon, etkileşim süreci-model uyumu ve tasarım kılavuzları çoğunlukla başvurulan uygulamalardır. Ders geliştirme ile ilgili uygulamaların yapılma sıklıkları üniversitelerin statülerine ve uyguladıkları program düzeyine göre değişmemektedir. Fakat ders geliştirme uygulamalarından paydaş görüşü alınması başvurma sıklıkları üniversitelerin uyguladıkları model sayısına göre farklılık göstermektedir.

Ders geliştirme ile ilgili olarak, onaylı derslerin sunulması, paydaş görüşü, kısmi dış destek, tanılama araçları ve adaptif dersler uygulamaları üniversitelerde çoğunlukla yapılmasına rağmen, bu uygulamalarda son derece sınırlı yöntem ve araçlar kullanılmaktadır. Bireysel farklılıkların dikkate alınması uygulaması ise yaygınlık açısından düşük kalmaktadır ve bireysel farklılıklar ile ilgili sınırlı yöntem ve araçlar kullanılmaktadır. Uygun teknoloji seçimi ve öğretim materyallerinin revize edilmesi ile ilgili bazı yöntem ve araçların da geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında etkileşim süreci-model uyumu ile ilgili yöntem ve araçlar yaygın olarak kullanılmaktadır.

Ders geliştirme uygulamaları ile ilgili olarak yaşanan sorunlar daha çok düzenli ve sistematik bir biçimde iş tanımının, planının ve görevlendirmesinin yapılmaması veya uyulmaması; kuralların daha çok teoride kalıp gerçekte uygulanmaması, yeterli sayıda ve nitelikte uzman istihdamının olmamasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca ders geliştirmesi ve uygulamasında öğrencilerin bireysel özelliklerinin dikkate alınmaması, tanılama araçlarının kullanılmaması veya bunu yapacak uzman personelin olmaması sorunları da görülmektedir. Yine materyal revizyonu için maddi yetersizlikler görülmektedir.

4. Öğrenme-öğretme süreçleri ile ilgili en çok ihmal edilen hususlar sırası ile derste performans kontrolü, üst düzey etkinlikler ile problem ve görev çalışması uygulamalarıdır. Buna karşılık öğrenci-öğretici etkileşimi, öğrenci-öğrenci etkileşimi, ilan edilmiş sürede dönüt, farklı modül hacimleri ve birlikte çalışmayı teşvik uygulamaları çoğunlukla başvurulan uygulamalardır. Öğrenme-öğretme süreçleri ile ilgili uygulamaların yapılma sıklıkları üniversitelerin statülerine, uyguladıkları model sayısına ve program düzeyine göre değişmemektedir.

Öğrenme-öğretme süreçlerinde öğrenci-öğretici etkileşimi, öğrenci-öğrenci etkileşimi, ilan edilmiş sürede dönüt, farklı modül hacimleri uygulamaları ile ilgili yöntem ve araçlar yaygın olarak kullanılmaktadır. Derste performans kontrolü, Üst düzey etkinlikler, birlikte çalışmayı teşvik ve problem ve görev çalışması uygulaması ile ilgili yöntem ve araçların kullanımı ise yeteri kadar yaygın değildir.

Öğrenme-öğretme süreçlerinde üniversitelerin birçoğunda canlı dersi kaçıran öğrenciler ancak kayıtları izleme şansına sahiptirler ve çoğu üniversitede kendi aralarındaki etkileşimde denetim yapılmamaktadır. Öğrencilerin sorularına cevap verilecek sürelerin belirsizdir ve öğrenciler dersin bölümleri arasında istediği gibi dolaşabilmektedirler. Nitelikleri farklı olsa da bölümlerde sunulan öğrenme etkinlikleri benzerdir. Öğrencilere sunulan birlikte çalışma etkinlikleri de son derece azdır. Ayrıca öğreticiler birlikte çalışmayı teşvik uygulamalarına yönelik yöntemler konusunda bilgili ve deneyimli değildir.

5. Ders yapısı uygulamalarında zorluk çekilen uygulamalar sırası ile etkili araştırma eğitimi ve UE'in uygunluğuna uyarı yapılması uygulamalarıdır. Buna karşılık tüm kütüphaneler açık, ders hedefleri somut ve açık, yardımcı kaynaklar verme ve önceden belli beklentiler uygulamalarına çoğunlukla başvurulmaktadır. Ders yapısı ile ilgili uygulamaların yapılma sıklıkları üniversitelerin statülerine, uyguladıkları model sayısına ve program düzeyine göre değişmemektedir.

Ders yapısı uygulamalarından yardımcı kaynaklar verme, önceden belli beklentiler, tüm kütüphanelerin açık olması, etkili araştırma eğitimi, UE'in uygunluğuna uyarı uygulamalarının ortalamaları yüksek olmasına rağmen, bu uygulamalarla ilgili son derece sınırlı yöntem ve araçlar kullanılmaktadır. Ders hedeflerinin somut ve açık olması uygulaması ile ilgili yöntem ve araçlar ise yaygın olarak kullanılmaktadır.

Ders yapısı uygulamalarında üniversiteler, en çok öğrencilere sunulabilen yardımcı materyalleri çeşitlendirmede sorun yaşamaktadırlar. Ayrıca bu materyallerden öğrenciler yeterli düzeyde yararlanmamaktadırlar. Yaygın olmasa da bazı üniversitelerde çalışma süreleri ve ödevlere ilişkin öğrencilere yönelik beklentiler belirsiz kalmaktadır. Bazı üniversitelerde tüm kütüphanelerden öğrencilerin faydalanmasında uygulamada ve teknik olarak zorluklar yaşanmaktadır. Etkili araştırma eğitimi bazı üniversitelerde önemsizmemekte ve öğrencilere verilmemektedir. UE'in uygunluğuna uyarı uygulaması ile ilgili yöntem ve araçlar düşük orandaki üniversitelerde önemsizmemekte ve yapılamamaktadır. Belirlenen ders hedefleri, kazanım ve çıktılarının yeterince yönlendirici olmasında, öğrenci beklentilerinin karşılanmasında bazı üniversitelerde zorluk çekilmektedir.

6. Öğrenci desteğine yönelik yapılan e-veriye ulaşmada yardım; teknik, yasal ve etik eğitimi; öngerekler, içerik ve sonrasının belli olması; teknik yardımın sürekli açık olması ve yapılandırılmış destek sistemi konusunun "Çoğunlukla" başvuru alan uygulamalar olduğu anlaşılmaktadır. Öğrenci desteği ile ilgili uygulamalara başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine, uyguladıkları model sayısına ve program düzeyine göre değişmemektedir.

Öğrenci desteği uygulamalarından e-veriye ulaşmada yardım; teknik, yasal ve etik eğitimi; öngerekler, içerik ve sonrasının belli olması ile yapılandırılmış destek sistemine uyarı uygulamalarının ortalamaları yüksek olsa da bu uygulama ile ilgili sınırlı yöntem ve araçlar

kullanılmakta, dolayısıyla bu uygulamalar aslında sınırlı boyutları ile uygulanmaktadır. Teknik yardımın sürekli açık olması yöntem ve araçları üniversitelerde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Üniversitelerde öğrenci desteği bağlamında yapılan teknik, yasal ve etik eğitimi uygulamalarında programlarda bilgi güvenliği ve bilişim etiği ile ilgili derslerin olmaması sorunu yaygın olarak yaşanmaktadır. Bazı üniversitelerde bu konuda sağlanan dokümanlar yeterince yönlendirici değildir ve kurallara uyulup-uyulmadığı denetlenmemektedir. Her iki üniversiteden birisinde öğrencilerin hak ve sorumlulukları konusunda bilinçli olmaması; sorunlarını ilgili olmayan birimlere iletmeleri ve öğrencilere sağlanan teknik yardımın mesai saatlerine bağımlı olması sorunları yaşanmaktadır. Ayrıca her dört üniversitenin birisinde e-veriye ulaşmada öğrencilere verilen çevrimiçi desteğin yetersiz olması; verilen desteklerden yararlanma koşul ve yöntemlerinin belirsiz olması; öğrencilerin bu konuda verilen desteklerden yeterince yararlanmaması ve öğrencilere sağlanan teknik yardım hizmetlerinin maliyetinin yüksek olması sorunu yaşanmaktadır.

7. Öğretim elemanı desteği uygulamasında en çok öğreticiye düzenli eğitim verilmesi uygulamaları ihmal edilmektedir. Buna karşılık ders geliştirmede teknik yardım, uygulamada sürekli destek, uygulamaları düzenli izleme ve öğrenci kaynaklı sorun için kaynak uygulamalarına çoğunlukla başvurulmaktadır. Öğretim elemanı desteği ile ilgili yapılan ders geliştirmede teknik yardım, uygulamada sürekli destek, öğrenci kaynaklı sorun için kaynak verilmesi ile öğreticiye düzenli eğitim uygulamalarına başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine, uyguladıkları model sayısına ve program düzeyine göre değişmemektedir. Üniversitelerde uygulamaları düzenli izleme uygulamalarına başvurma sıklıkları uygulanan uygulama modeli sayısına göre değişmektedir.

Öğretim elemanı desteği ile ilgili yapılan uygulamaları düzenli izleme ile öğreticiye düzenli eğitim verilmesi uygulamalarının ortalaması yüksek olmasına rağmen, bu uygulamalarla ilgili son derece sınırlı

yöntem ve araçlar kullanılmaktadır. Uygulamada sürekli destek verilmesi ile öğrenci kaynaklı sorun için kaynak verilmesi uygulamaları ise üniversitelerde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Öğretim elemanı desteği bağlamında, ders geliştirmede verilen teknik yardımdan öğretim görevlileri yeterince yararlanmamakta ve yardımcı dokümanları öğreticiler gerektiği kadar incelenmemektedir. Öğretim elemanları arasında deneyim paylaşımının yetersiz kalmakta ve uygulama destek biriminden yeterince yararlanmamaktadırlar. Öğrencilerin derse ve öğretim elemanlarına ilişkin değerlendirmeleri alınmamakta ve öğretim görevlilerine ulaştırılmamaktadır. Dolayısıyla öğretim elemanları derslerindeki sorunlar doğrultusunda yönlendirilmemektedir. Ayrıca öğreticiye verilen iş başında eğitim durumsal değil genel ve standarttır. Bunun yanında her dört üniversiteden birisinde öğretim elemanları öğrenci kaynaklı sorunlara karşı eğitilmiş değillerdir ve ayrıca öğrenci kaynaklı sorunları ayırt edememekte ve baş edememektedirler.

8. Ölçme değerlendirme uygulamalarında itirazı zamanında sonuçlandırma, test türü çeşitliliği, ödev ve projeyi de katma, geliştirme çalışmaları, veriye dayalı değerlendirme ve programın eğitsel etkililiğini ölçme çoğunlukla başvurulan uygulamalardır. Ölçme değerlendirme ile ilgili uygulamalara başvurma sıklıkları üniversitelerin statülerine, uyguladıkları model sayısına ve program düzeyine göre değişmemektedir.

Ölçme değerlendirme ile ilgili yapılan uygulamalardan programın eğitsel etkililiğini ölçme, veriye dayalı değerlendirme, test türü çeşitliliği ile itirazı zamanında sonuçlandırma uygulamalarının ortalamaları yüksek olsa da ancak bazı yöntem ve araçlar sınırlı şekilde kullanılmaktadır. Geliştirme çalışmaları ile ödev ve projeyi de katma uygulamaları ile ilgili yöntem ve araçlar üniversitelerde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Ölçme değerlendirme ile ilgili olarak programın eğitsel etkililiğinin ölçülmesi uygulamalarında üniversitelerin çoğunda etkililik değerlendirmesinde sektör memnuniyeti ölçüt olarak kullanılmamakta ve bir kısmında da öğrenci doyumu ile mezun araştırmaları ölçüt alınmamaktadır. Geliştirme uygulamalarında da üniversitelerin yarısına yakın bölümünde materyallerin iyileştirilmesi çalışmalarının periyodik olarak yapılması ihmal edilmekte ve her dört üniversiteden birisinde materyallerin değerlendirilmesinde kullanılan ölçütler belirsizdir. Üniversitelerin bir kısmında da veriye dayalı değerlendirme uygulamalarında öğrencilerin programlara ilişkin doyum düzeyleri bilinmemektedir. Test türü çeşitliliği uygulamalarına bakıldığı zaman üniversitelerin yarısında denetimsiz çevrimiçi sınav uygulaması güvenilir değildir ve üniversitelerin bundan biraz daha düşük oranında, kullanılan testlerin geçerlilik, güvenilirlikleri yetersizdir ve sınavlarda sadece çoktan seçmeli/doğru-yanlış/eşleştirmeli türde sorular kullanılmaktadır. Ayrıca üniversitelerin yarısına yakın bölümünde kullanılan testlerin geçerlilik ve güvenilirliklerinin yetersiz olması ile ödev ve proje notlarının ağırlığının düşük olması sorunları yaşanırken bir kısmında da öğrencilerin sınav sonuçlarına itiraz süre ve koşullarına uymamaları sorunları yaşanmaktadır.

Öneriler

Araştırmada ulaşılan sonuçların ortaya koyduğu sorunlardan hareketle karar alma ve uygulama konusundaki kişi ve kurumlar ile ilgili, bu konuda araştırma yapacak kişiler için geliştirilen öneriler şu şekilde sıralanabilir.

1. Uzaktan eğitim sistemlerinde mesleki teşvik sağlanması ve kurumsal ödül verilmesi uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca mesleki teşvik, kurumsal ödül ve teknoloji planı uygulamalarında kullanılan yöntem ve araçlar çeşitlendirilmeli, ödüllendirmelerde personel arasında adaletsizlik duygusuna yol açılmamalı; bu konudaki uygulamalar standart ölçüt ve prosedürlere bağlanmalıdır.

2. Ders geliştirme süreçlerinde bilişsel farklılıkların dikkate alınması, tanılama araçlarının kullanılması, adaptif dersler ve kısmi dış destek alınması uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca ders geliştirme uygulamalarında kullanılan yöntem ve araçlar çeşitlendirilmelidir. Üniversitelerde düzenli ve sistematik bir biçimde iş tanımının, planının ve görevlendirmesinin yapılması gerekmektedir. Ayrıca ders geliştirmesi ve uygulamasında öğrencilerin bireysel özellikleri dikkate alınmalı, tanılama araçlarının kullanılmalı ve bunu yapacak yeterli sayıda ve nitelikte uzman istihdamı gerçekleştirilmelidir.
3. Öğrenme-öğretme süreçlerinde derste performans kontrolü, üst düzey etkinlikler ile problem ve görev çalışması uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır. Canlı dersi kaçıran öğrencilere kayıtları izleme dışında alternatif uygulamalar geliştirilmeli ve kendi aralarındaki etkileşimde denetim yapılmalıdır. Öğrencilerin sorularına cevap verilecek sürelerin belirli olmalı ve öğrenciler dersin bölümleri arasında istediği gibi dolaşabilmeleri önlenmelidir. Mümkün olduğu kadar bölümlerde sunulan öğrenme etkinlikleri çeşitlendirilmeli ve öğrencileri birlikte çalışmayı teşvik uygulamalarına yönelik yöntemler konusunda bilgili ve deneyimli hale getirmek için gerekli önlem ve uygulamalar gerçekleştirilmelidir.
4. Ders yapısı ile ilgili olarak etkili araştırma eğitimi ve UE'in uygunluğuna uyarı uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır. Öğrencilere sunulabilen yardımcı materyaller çeşitlendirilmeli ve bu materyallerden öğrencilerin yeterli düzeyde yararlanmaları sağlanmalıdır. Öğrencilerin tüm kütüphane ve kaynaklardan mümkün olduğunca faydalanmalarına imkan verilmelidir. Etkili araştırma eğitimi verilmelidir. UE' in uygunluğuna uyarı yapılmalı, ilgili yöntem ve araçlar kullanılması yaygınlaştırılmalıdır.
5. Öğrenci desteği uygulamalarından e-veriye ulaşmada yardım; teknik, yasal ve etik eğitimi; öngerekler, içerik ve sonrasının belli olması ile yapılandırılmış destek sistemine uyarı uygulamalarında kullanılan yöntem ve araçlar çeşitlendirilmelidir. bilgi güvenliği ve bilişim etiği ile ilgili dersler verilmelidir. Öğrencilerin hak ve sorumlulukları konusunda bilinçli olması sağlanmalıdır. Öğrencilere sağlanan teknik yardımın mesai saatlerine

bağımlı olmasının mümkün olduğunca önüne geçilmelidir. E-veriye ulaşmada öğrencilere verilen çevrimiçi desteğin içeriği zenginleştirilmeli ve öğrencilerin bu desteklerden yeterince yararlanmaları sağlanmalıdır. Öğrencilere sağlanan teknik yardım hizmetlerinin maliyetinin düşürülmesi çalışmaları yapılmalıdır.

6. Öğretim elemanı desteği ile ilgili olarak öğreticiye düzenli eğitim verilmesi uygulaması yaygınlaştırılmalıdır. Uygulamaları düzenli izleme ve öğreticiye düzenli eğitim verilmesi uygulamalarında kullanılan yöntem ve araçlar çeşitlendirilmelidir. Ders geliştirmede verilen teknik yardımdan öğretim görevlilerinin yeterince yararlanmaları sağlanmalı ve yardımcı dokümanları öğretmenler incelemelidir. Öğretim elemanları arasında deneyim paylaşımının yapılması sağlanmalı ve uygulama destek biriminden yeterince yararlanılması sağlanmalıdır. Öğrencilerin derse ve öğretim elemanlarına ilişkin değerlendirmeleri alınmalı ve öğretim görevlilerine ulaştırılmalıdır. Öğretim elemanları derslerindeki sorunlar doğrultusunda yönlendirilmelidir. Mümkün olduğu kadarıyla öğreticiye verilen iş başında eğitim durumsal olmalıdır. Bunun yanında öğretim elemanları öğrenci kaynaklı sorunlara karşı eğitilmelidirler.
7. Ölçme değerlendirme ile ilgili uygulamalardan programın eğitsel etkililiğini ölçme, veriye dayalı değerlendirme, test türü çeşitliliği ile itirazı zamanında sonuçlandırma uygulamalarında kullanılan yöntem ve araçlar çeşitlendirilmelidir.

Programın eğitsel etkililiğinin ölçülmesinde sektör memnuniyeti, öğrenci doyumu ve mezun araştırmaları ölçüt olarak alınmalıdır. Geliştirme uygulamalarında materyallerin iyileştirilmesi çalışmaları periyodik olarak yapılmalı materyallerin değerlendirilmesinde kullanılan ölçütler belirlenmelidir. Veriye dayalı değerlendirme uygulamalarında öğrencilerin programlara ilişkin doyum düzeyleri öğrenilmelidir. Test türü çeşitliliği uygulamalarında denetimsiz çevrimiçi sınav uygulamasının güvenilirliği artırılmalı, kullanılan testler geçerlilik, güvenilirlikleri yeterli hale getirilmeli ve sınavlarda sadece çoktan seçmeli/doğru-yanlış/eşleştirmeli

türde sorular kullanılmamalı, çeşitlendirilmelidir. Ayrıca ödev ve proje notlarının da başarıya katkı ağırlığı artırılmalıdır.

8. Uzaktan eğitim sistemlerinin üretimi, yönetimi ve uygulamalarında yaşanan sorunların çözümüne yönelik projeler ve araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- AECT (2004). The definition of educational technology. Indiana Üniversitesi web sitesindeki http://www.indiana.edu/~molpage/Definition%20of%20ET_classS05.pdf adresinden 02.09.2010 tarihinde erişildi.
- Akcakoca, Ö. (2006). SAÜ uzaktan eğitim öğrencilerinin iletişim engelleri ile ilgili görüşleri. Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Alkan, C. (1981), Açık Üniversite. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 1-2.
- Allen, I. E. ve Seaman, J. (2007). Online nation: five years of growth in online learning. Needham: Sloan Consortium.
- American Council on Education (2002). Guiding Principles for Distance Learning in a Learning Society <http://itc.utk.edu/~jklittle/pensacola/principles.html> adresinden 07.09.2009 tarihinde erişildi.
- Anadolu Üniversitesi (2008). Tanıtım kataloğu. Anadolu Üniversitesi web sitesindeki http://www.anadolu.edu.tr/dosyalar/aof_t.pdf#page=15 adresinden 1 Ekim 2008 tarihinde erişildi.
- Anderson and Touchstone, Allison J.L. (2003). Interactive Videoconferencing in Distance Education. Distance Education at a Glance. Engineering Outreach. College of Engineering. University of Idaho.
- Atıcı, B. (2004). Sosyal Bilgi İnşasına Dayalı Sanal Öğrenme Çevrelerinin Öğrenci Başarısı ve Tutumlarına Etkisi. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Elazığ.
- Aydın, C. H. (2002). Çevrimiçi (Online) öğrenme toplulukları. Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu. Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Eskişehir.

- Bakioğlu, A. ve Baltacı, R. (2010). Akreditasyon eğitimde kalite. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Balaban, M. E. (2012). Dünyada Ve Türkiye’de Uzaktan Eğitim Ve Bir Proje Önerisi. Işık Üniversitesi. http://erdalbalaban.com.tr/wp-content/uploads/2012/12/UE_UzaktanE%C4%9Fitim_EB.pdf adresinden 08.08.2013 tarihinde erişildi.
- Bartley-Bryan, J. M. (2010). Quality Indicators of Successful Distance Learning by Educational Leaders: A Caribbean Case Study. http://wikieducator.org/images/9/91/Jeanette_M._Bartley-Bryan.pdf adresinden, 1 Ocak 2011 tarihinde erişildi.
- Başaran, S. ve Tulu, B. “Bilgi Çağında Asenkron Eğitim Ağlarının Konumu”, http://inet-tr.org.tr/inetconf5/bildiri/S_Basaran.html adresinden 03/09/2009 tarihinde erişildi.
- Bay, Ö.F. ve Tüzün, H. (2002). “Yüksek Öğretim Kurumlarında Ders İçeriğinin Web Tabanlı Olarak Aktarılması-I”. Politeknik Dergisi. Cilt: (5) Sayı: 1 , 13-22.
- Belanger, F. ve Jordan, D.H. (2000). Evaluation and implementation of distance learning: Technologies, tools and techniques. Idea Group Publishing. Hershey, Amerika
- Büyüköztürk, Ş. (2003). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Can E. (6-9 Temmuz 2004). Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Eğitimlerini Değerlendirmeleri. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı. İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya <http://www.pegema.net/dosya/dokuman/78013225.pdf> adresinden 08.09.2009 tarihinde erişildi.

- Carabanenau, L.,Trandafir R. ve Mazilu M.(2006). Trends in e-learning http://www.codewitz.net/papers/MMT_106-111_Trends_in_E-Learning.pdf adresinden 24.12.2009 tarihinde erişildi.
- Casey, Denise M. (2008). A Journey to Legitimacy: The Historical Development of Distance Education through Technology. TechTrends. Volume 52, Number 2. March/April. Page 45.
- Cashion, J. ve Palmieri, P. (2002) The secret is the teacher: the learner's view of online learning. <http://www.ncver.edu.au/publications/906.html> adresinden 23.12.2009 tarihinde erişildi.
- Cavanaugh, C. (2002). Distance education quality: Success factors for resources, practice and results. Jacksonville, FL: Ideal Group.
- Cho, S.K., ve Berge, Z.L. (2002). Overcoming barriers to distance training and education. Education at a Distance [USDLA Journal]. http://www.usdla.org/html/journal/JAN02_Issue/article01.html adresinden 25.12.2009 tarihinde erişildi.
- DETC (2012). Directory of Accredited Institutions 2012-2013. Distance Education and Training Council. <http://www.detc.org/downloads/publications/2012-2013%20DETC%20Directory.pdf> adresinden 09 ocak 2013 tarihinde erişildi.
- Dinçer S. (2007).Uzaktan Eğitim İçin Kullanılabilecek Bir Teknolojik Akıllı Sınıf Geliştirme Çalışması. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Emre,Y. (23-25 Mayıs 2002). Kitle iletişim araçları ve www teknolojilerinin uzaktan eğitim uygulamalarında kullanılması. Anadolu Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu'na sunulan bildiri. http://aof20.anadolu.edu.tr/bildiriler/Yuksel_Emre.doc adresinden 09.09.09 tarihinde erişildi.

- Erdoğan, Y. , Erkoç, M. F. ve Göktimur, M. (2006). “Farklı öğretim kurumlarındaki öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutumları”, 15. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 13-15 Eylül, Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Erkunt. H. ve Akpınar, Y. (23-25 Mayıs 2002) İnternet Tabanlı ve İnternet Destekli Eğitim: Kurumsal Bir Eğitim Yönetim Sistemi Örneği. Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Ersoy M. (2008). Uzaktan Eğitim-Öğretimin Yönetimi. Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Fulton R.J. (1992). Microcomputers in Distance Education. Journal of Extension, Cilt: (10) Sayı:2 <http://www.joe.org/joe/1992summer/a6.php> adresinden 05.09.2009 tarihinde ulaşıldı.
- Galbreath, J. (1995) Compressed Digital Videoconferencing. Educational Technology, 35(1), 31-38.
- Girginer, N. ve Özkul, A. E. (2004). Uzaktan Eğitimde Teknoloji Seçimi. <http://www.tojet.net/articles/3319.htm> adresinden erişildi.
- Gökdaş İ., Kayri M. (2005). E-öğrenme ve Türkiye açısından sorunlar, çözüm önerileri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt (2), Sayı:2.
- Gülınar B.(2007) Bilgisayar ve internet destekli uzaktan eğitim programlarının tasarım, geliştirme ve değerlendirme aşamaları (Suzep örneği) http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Birol%20G%C3%9CLNAR/G%C3%9CLNAR,%20B%C4%B0ROL.pdf adresinden 26.09.2009 tarihinde erişildi.
- Gülüşen, F. (2011). Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Eğitim Programlarının Erişilebilirliklerinin Değerlendirilmesi. Yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Hawkes M. (2006). Linguistic discourse variables as indicators of reflective online interaction, *American Journal of Distance Education*, 20 (4), pp. 231-244.
- Holmberg, B. (1989), "Theory and Practice of Distance Education", London/New York: Rodledge.
- Karasar, N. (2003). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karasar, Ş. (1999). "Sanal Yükseköğretim: Yeni iletişim Teknolojilerinden internetin Kullanımı." Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karataş S. (2005). Deneyim eşitliğine dayalı internet temelli ve yüz yüze öğrenme sistemlerinin öğrenci başarısı ve doyumu açısından karşılaştırılması. Doktora tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karataş, S. ve Simsek, N. (2009). Comparisons of internet-based and face-to-face learning systems based on "equivalency of experiences" according to students' academic achievements and satisfactions. *The Quarterly Review of Distance Education*, 10 (1), 65–74.
- Keegan D. (1996). *Foundations of Distance Education*. Routledge.
- Koble, M. A., ve Bunker, E. L. (1997). Trends in research and practice: An examination of the *American Journal of Distance Education* 1987 to 1995. *American Journal of Distance Education*, 11(2), pp. 19-38.
- Koyunoğlu F. (2008). Sistem Yaklaşımı Açısından Uzaktan Eğitim: İnönü Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi Model Önerisi. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Kör, B. ,Tanrıku, Z. (27-29 Mart 2008). Evaluation of E-learning Systems: Standards and Choosing Test Tools.Second International Conference on Innovations in Learning for the Future. 2008 e- learning İstanbul konferansında sunuldu. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Kukul, V. (2011). Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Eğitimde Öğrencilerin Ve Öğretim Elemanlarının Doyum Düzeylerinin Belirlenmesi. Yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kurt, M. (2006). Sanal yükseköğretim uygulamalarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Latchem, C., Simsek, N., Çakır, O., Torkul, O., Cedimoglu, I., ve Altunkopru, A. (2009). Are we there yet? A progress report from three Turkish university pioneers in distance education and e-learning. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 10 (2).
- Lee, Y., Driscoll, M. P., ve Nelson, D. W. (2004). The past, present and future of reseacrh in distance education. *American Journal of Distance Education*, 18(4), 225-241.
- Luke R. (2002). *AccessAbility: Enabling Technology for Life Long Learning Inclusion in an Electronic Classroom – 2000*.
- Luppicini, R. (2005). A Systems Definition of Educational Technology in Society. *Educational Technology and Society*, 8 (3), 103-109.
- Mızıkacı, F. (2006). Higher Education in Turkey. Monographs on Higher Education. P. J. Wells. Bucharest, UNESCO, CEPES.
- Millson, M., ve Wilemon, D. (2008). Educational Quality Correlates of Online Graduate Management Education. *Journal of Distance Education*, 22(3), 1-18.
- Moore, J. C. (2005). The Sloan Consortium Quality Framework and The Five Pillars.
<http://sloanconsortium.org/publications/books/qualityframework.pdf>.
- Moore, M., ve Kearsley, G. (2005). *Distance Education: A System View*. Canada: Wadsworth.

- Moore,M.G. ve Kearsley, G. (1996) Distance Education: A Systems view. Wadsworth Publishing Company.
- Muilenburg Y.,Berge Z. (2005) Student Barriers to Online Learning: A factor analytic study. http://www.emoderators.com/barriers/stbarr_final_may05.pdf adresinden 29.12.2009 tarihinde erişildi.
- Nichols, M. (2003). A theory for eLearning. Educational Technology and Society, Cilt:6 Sayı:2, s.1-10. <http://ifets.ieee.org/periodical/6-2> adresinden 04.09.2009 tarihinde erişildi.
- Odabaş, H. (2004). "İnternet Tabanlı Uzaktan Öğrenim Modelinin Bilgi Hizmetlerine Yönelik Yüksek Öğretim Programlarında Kullanımı", Kütüphaneciliğin Destanı içinde, Ankara Üniversitesi, DTCF Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, s. 121-139, Ankara.
- ÖSYM (2012). 2012 ÖSYS: Yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzu.[http:// dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2012/OSYS/2012 OSYSKONTKILAVUZ.pdf](http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2012/OSYS/2012OSYSKONTKILAVUZ.pdf)adresinden 11.10.2012 tarihinde erişildi.
- Özarslan,M., Kubat, B. ve Bay, Ö.F. (31 Ocak-2 Şubat 2007).Uzaktan Eğitim İçin Entegre Ofis Dersi'nin Web Tabanlı İçeriğinin Geliştirilmesi Ve Üretilmesi. Akademik Bilişim 2007. Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Parlak, Ö. (2004). İnternet temelli uzaktan eğitimde öğrenci doyumunu ölçeğinin geliştirilmesi. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Parlak, Ö. (2007). İnternet temelli uzaktan eğitimde öğrenci doyumunu ölçeği. Eğitim Bilimleri ve Uygulama, 11, 53-72.
- Quintana,Y (2002) Evaluating the Value and Effectiveness of Internet-Based Learning. http://www.isoc.org/inet96/proceedings/c1/c1_4.htm adresinden 16.12.2009 tarihinde erişildi.

- Reznicek, Z. (2002). Principles for the Design and Development of Distance Education. http://elmo.shore.ctc.edu/dlresources/distance_education.htm adresinden 06.09.2009 tarihinde erişildi.
- Rockwell, K., Furgason, J. ve Marx, David B. (2000). Research and Evaluation Needs for Distance Education: A Delphi Study. <http://www.westga.edu/~distance/ojdla/fall33/rockwell33.html> adresinden 12.12.2009 tarihinde erişildi.
- Rovai, Alfred P. ve Barnum, Kirk T. (2003). On-Line Course Effectiveness: An Analysis of Student Interactions and Perceptions of Learning. *Journal of distance education Revue de l'éducation à distance Spring/printemps. VOL. 18, No 1, 57-73.*
- Rumble,G. (2001). The costs and costing of networked learning. [http://www.auburn.edu/outreach/dl/pdfs/Costs_and_Costing_of_Network ed_Learning.pdf](http://www.auburn.edu/outreach/dl/pdfs/Costs_and_Costing_of_Network_ed_Learning.pdf) adresinden 05.09.2009 tarihinde erişildi.
- Sahin, I., ve Shelley, M. (2008). Considering Students' Perceptions: The Distance Education Student Satisfaction Model. *Educational Technology and Society, Cilt:11, Sayı:3, 216–223.*
- Schrum, L. (1999). Trends in distance learning: Lessons to inform practice. In Branch, R.M. and Fitzgerald, M.A (Eds.). *Educational media and technology yearbook, 24, 11-16.*
- Soefijanto, T. (2002). An effort to implement the advantages of face to face learning in distance education. Boston University'in web sitesindeki <http://people.bu.edu /totok/FACE.html> adresinden, 18.04.2007 tarihinde erişildi.
- Stammen, R. (1995). Using multimedia for distance learning in adult, career and vocational education. [ttp://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/contentdelivery/servlet/ERICServlet?accno=ED384828](http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/contentdelivery/servlet/ERICServlet?accno=ED384828) adresinden 23.12.2009 tarihinde erişildi.

Stevenson K., Sander P. (1998). Improving Service Quality in Distance Education. <http://www.eurodl.org/materials/contrib/1998/stevenson/index.html#Delivering%20a%20service> adresinden 10.09.2009 tarihinde erişildi.

Şimşek, M. (2001). Toplam kalite yönetimi. İstanbul: Alfa Yayınları.

Şimşek, N. (2005). Perceptions and opinions of educational technologists related to educational technology. *Educational Technology and Society*, 8 (4), 178-190.

Şimşek, N. (2006). Uzaktan öğretim sistemlerindeki çevrimiçi etkileşimlerin yapısal çözümlenme yoluyla modellenmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 5 (9), 3-18.

Şimşek, N. (2007). Uzaktan eğitimde sistem entegrasyonu geliştirilmesi ve uygulanması projesi kesin raporu. Ankara Üniversitesi web sitesindeki <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/publication.php?cmd=detail&id=6008> adresinden, 21.10.2010 tarihinde erişildi.

Şimşek, N. (2010). Türkiye'deki e-öğrenme uygulamalarının sektörel aktörleri, kullanılan teknolojiler ve yararlanıcılarına ilişkin analitik bir betimleme. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 9 (18), 101-123.

Şimsek, N. ve Cakir, Ö. (2010). Development and application of system integration in distance education. 3rd International Future-Learning Conference (Istanbul: May 10-14, 2010).

The Australian Institute for Social Research (2006). The Digital Divide – Barriers to e-learning. http://www.unic.pt/images/stories/publicacoes/barriers_digitaldivide.pdf adresinden 24.12.2009 tarihinde erişildi.

The Institute for Higher Education Policy (2000). Quality on the line: Benchmarks for success in Internet-based distance education. <http://www.ihep.org/assets/files/publications/m-r/QualityOnTheLine.pdf> adresinden 27.11.2009 tarihinde erişildi.

- Tyler-Smith, K. (2006). Early Attrition among First Time eLearners: A Review of Factors that Contribute to Drop-out, Withdrawal and Non-completion Rates of Adult Learners undertaking eLearning Programmes, *Journal of Online Learning and Teaching*, 2 (2).
- Uysal, Ö. ve Kuzu, A. (2011). Çevrimiçi Eğitimde Kalite Standartları: Amerika Örnekleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International (AJESI)*, 1(1), 49-74.
- Woolsey, R., ve Rodchua, S. (2004). Quality Measurement and Good Practices in Web-Based Distance Learning: A Case Study of the Industrial Management Program at Central Missouri State University. *Journal of Industrial Technology*, 20(4), 1-9.
- Yalçınkaya, S. (2006). WEB tabanlı uzaktan eğitim sistemi ve Çukurova Üniversitesi öğretim elemanlarının yatkınlıkları, *Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi*, Adana.
- Yalın, H.İ. (2001). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme: Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşilay, A. (2004). Polis memurlarının Açıköğretim Fakültesi'ne ilişkin beklentilerinin gerçekleşme düzeyinin değerlendirilmesi. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- YÖK (2007). Türkiye'nin yükseköğretim stratejisi. Ankara: Meteksan A.Ş.
- Yükseltürk, E. ve İnan, A. (2006). Examining the Factors Affecting Student Dropout in an Online Certificate Program, *Turkish Online Journal of Distance Education*, 7(3).

EKLER

EK1. UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMLERİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

EK2. UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMALARI TARAMA ENVANTERİ

EK3. UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMLERİ SORUN TARAMA ENVANTERİ

EK1. UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMLERİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Sayın Uzaktan Eğitim Yöneticisi;

Bu ölçek Türkiye'deki üniversitelerde uygulanan uzaktan eğitim sistemlerinin üretimi, uygulanması ve yönetimi ile ilgili süreçleri betimlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Sizden, ölçekte yer alan sorulara vereceğiniz cevaplar aracılığıyla; Üniversitenizde uygulanan uzaktan eğitim programlarının üretimi, uygulanması ve yönetimi ile ilgili mevcut durumu tanımlamanız istenmektedir.

Ölçekte yer alan sorular tümüyle betimleme amaçlı olup, hiçbir şekilde üniversitenizin, uyguladığınız programların ya da sizin kişisel başarıınızı değerlendirmeyi amaçlamamaktadır, soruların sizi başarılı ya da başarısız göstermesi söz konusu değildir. Bu nedenle sadece, verdiğiniz cevabın gerçek durumu yansıtıp yansıtmadığını önemseyiniz.

Zaman ayırıp verdiğiniz cevaplardan yararlanılabilmesi için her bölümde, yer alan soruları cevaplarken o bölümün başında yer alan yönergeyi dikkatle okuyunuz ve yönergeye tam olarak uymaya özen gösteriniz.

Ayırdığınız zaman ve değerli katkılarınız için baştan teşekkür eder, saygılar sunarız.

Doç. Dr. Nurettin Şimşek
Melih Engin
Ankara Üniversitesi

BÖLÜM I. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde üniversiteniz, uyguladığınız uzaktan eğitim sistemi ve sizin kişisel durumunuz ile ilgili genel bilgileri toplamaya yönelik sorular yer almaktadır. Her bir soru için sizce uygun olan seçeneği işaretleyiniz ya da kısaca yazınız.

(Lütfen cevapsız soru bırakmayınız)

1. Üniversiteniz (Lütfen Seçiniz).....

2. Üniversitenizin statüsü nedir? (Lütfen Seçiniz)

( ) Devlet Üniversitesi ( ) Vakıf Üniversitesi

3. Uyguladığınız uzaktan eğitim programı sayısı nedir?

(Lütfen Yazınız. Programınız bulunmayan öğretim düzeyini boş bırakınız.)

- Önlisans:.....

- Lisans :.....

- Lisans Tamamlama:.....

- Y. Lisans:.....

- Doktora :.....

4. Aşağıdaki kategorilerin her birindeki toplam uzaktan eğitim öğrencisi sayısı nedir?

(Lütfen yazınız. Programınız bulunmayan öğretim düzeyini boş bırakınız.)

- Önlisans:.....

- Lisans :.....

- Lisans Tamamlama:.....

- Y. Lisans:.....

- Doktora :.....

5. Uzaktan eğitim programlarınızda kullandığınız uygulama modelleri ne(ler)dir?

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

Eş Zamanlı (canlı ders)

Eş Zamansız

Eşzamanlı ve eşzamansız birlikte

Uzaktan ve yüz yüze eğitim birlikte (karma, blended)

6. Üniversitenizin uzaktan eğitim sistemi ile ilgili sorumluluğunuz hangisidir?

- Sorumlu rektör yardımcısı
- Uzaktan eğitim fakültesi dekanı
- Uzaktan eğitim MYO müdürü
- Uzaktan eğitim merkezi müdürü
- Uzaktan eğitim fakültesi dekan yardımcısı
- Uzaktan eğitim MYO müdür yardımcısı
- Uzaktan eğitim merkezi müdür yardımcısı
- Uzaktan eğitim koordinatörü
- Öğretim Elmanı
- Diğer .....

7. Üniversitenizde kaç yıldır uzaktan eğitim programı uygulanmaktadır?

- 2 yıldan az 2- 4 yıl 5-7 yıl 8-10 yıl 10 yıldan fazla

8. Üniversitenizde uzaktan eğitimle ilgili aşağıdaki birimlerden hangisi/hangileri bulunmaktadır? *(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)*

- Uzaktan Eğitim Fakültesi
- Bilişim Enstitüsü
- Uzaktan Eğitim MYO
- Uzaktan Eğitim Merkezi
- Diğer .....

BÖLÜM II. BİLEŞENLER

Bu bölümde bir üniversitede uygulanan uzaktan eğitim sisteminin işleyişi ve uygulanışı ile ilgili ifadelerden oluşan bir dizi madde vardır. Bu maddelerin hiçbirisi olumlu ya da olumsuz durumları tanımlamak için yazılmamıştır, hatta bazı maddeler başka bazı maddelerde ifade edilen uygulamalara yönelik alternatifleri tanımlamaktadır.

Aşağıda yer alan maddelerde ifade edilen durum ve uygulamalardan her birinin üniversiteniz açısından hangi sıklıkta geçerli olduğunu, karşılarında yer alan uygun seçeneği işaretleyerek belirtiniz. Lütfen işaretlenmemiş madde bırakmayınız.

	HERZAMAN	ÇOĞUNLUKLA	ORTA SIKLIKTA	ARA SIRA	HİÇBİR ZAMAN
01.Uzaktan eğitim derslerinin geliştirilmesi ile ilgili yenilikçi uygulamalar için mesleki teşvikler sağlanmaktadır.					
02.Etkili uzaktan eğitim dersi uygulamalarına yönelik kurumsal ödüller vardır.					
03.Kalite standartları oluşturmak ve uygulamada bu standartları sağlamak için bir teknoloji planı vardır.					
04.Öğrenciler, öğretim elemanları ve diğer ilgililer arasında paylaşılan bilginin doğruluğunu ve geçerliliğini sağlamak için alınmış, uygun bilgi güvenliği önlemleri vardır.					
05.Uzaktan eğitim altyapısının kurulması ve sürdürülmesi ile ilgili tüm çalışmalar merkezi bir koordinasyon ile yürütülmektedir.					
06.Uzaktan eğitim derslerinin geliştirilmesi sürecinde, belirli bir değerlendirme süreci işletilir ve öğrencilere sadece bu süreçte onaylanan dersler sunulur.					
07.Eğitim amaçlarının saptanması ve program çıktılarının belirlenmesi süreçlerinde paydaşlardan görüş alınmaktadır.					

	HERZAMAN	ÇOĞUNLUKLA	ORTASIKKLIKTA	ARA SIRA	HIÇBİR ZAMAN
08.Derslerin tasarımı, üretimi ve sunumunda uyulacak minimum standartlar konusunda, ilgililere yol gösterici nitelikte kurallar/kılavuzlar vardır.					
09.Derslerin tasarımı, içerik uzmanları, öğretim tasarımcıları, teknik uzmanlar ve ilgili diğer uzmanlardan oluşan ekipler tarafından yürütülmektedir.					
10.Ders malzemelerinin tasarımı ve geliştirilmesi sürecinde, gerekli hallerde üniversite dışındaki kurum ve kişilerden sınırlı düzeyde destek alınmaktadır.					
11.Derslerin tasarımı sürecinde, öğrencilerin bilişsel ve fiziksel farklılıkları dikkate alınmaktadır.					
12.Öğrencilerin bireysel özelliklerini belirlemek için uygun ölçme araçları kullanılmaktadır.					
13.Çevrimiçi dersler farklı bireysel özellikleri olan öğrencileri kolayca ayırt edebilmekte ve bu özelliklere uyum sağlayabilmektedir.					
14.Ders içeriklerinin sunumunda kullanılan teknolojiler, öğrenciden beklenen öğrenme çıktıları dikkate alınarak seçilmektedir.					
15.Program standartlarına uygunluklarını sağlamak için, öğretim materyalleri düzenli aralıklarla gözden geçirilerek güncellenmekte veya yeniden düzenlenmektedir.					
16.Derslerdeki etkileşim süreçleri seçilen uzaktan eğitim modeline ve dersin gereklerine uygun biçimde planlanmaktadır.					
17.Öğrencilerin öğretim elemanları ile etkileşim kurabilecekleri elektronik posta, forum ve elektronik sohbet gibi çeşitli yöntem ve ortamlar kullanılmaktadır.					
18.Öğrencilerin kendi aralarında etkileşim kurabilecekleri elektronik posta, forum ve elektronik sohbet gibi çeşitli yöntem ve ortamlar kullanılmaktadır.					

	HERZAMAN	ÇOĞUNLUKLA	ORTA SIKLIKTA	ARA SIRA	HIÇBİR ZAMAN
19.Öğrencilerin, öğretim elemanları, teknik ve idari personele sordukları sorulara önceden belirlenip ilan edilmiş süreler içerisinde cevap verilmektedir.					
20.Dersler içinde, bir sonraki bölüme geçmeden önce, öğrencilerin o anda çalıştıkları bölümde yeterli başarıyı gösterip göstermedikleri kontrol edilmektedir.					
21.Dersleri oluşturan modül, bölüm ve konuların kapsamaları, ilgili oldukları öğrenme çıktılarının karmaşıklığına göre değişmektedir.					
22.Dersler, bilgi ve kavrama düzeyinin üstünde analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey yeterlikleri kapsayan öğrenme etkinliklerini de içermektedir.					
23.Sağlanan çevrimiçi etkileşim araçları, öğrencileri öğretim elemanı ve diğer öğrenciler ile birlikte çalışmaya teşvik edecek şekilde kullanılmaktadır.					
24. Dersler, öğrencilerin problem çözme, belirli bir görevi başarma ya da proje çalışması gibi birlikte çalışma etkinliklerini de gerektirmektedir.					
25.Öğrencilere, asıl öğretim materyalinin yanı sıra, yararlanabilecekleri yardımcı materyal ve kaynaklar da sunulmaktadır.					
26.Öğrencilerin haftalık minimum çalışma süreleri ve ev ödevleri için minimum beklentiler, öğrencilere önceden bildirilmektedir.					
27.Yüz yüze eğitim programlarındaki öğrencilere sunulan her türlü kütüphane kaynakları, uzaktan eğitim öğrencilerine de açıktır.					
28.Her bir programda çeşitli dersler aracılığıyla, öğrencilere kaynağın geçerliliğini değerlendirmeyi de içeren etkili araştırma yapma yöntemleri öğretilmektedir.					

	HERZAMAN	ÇOĞUNLUKLA	ORTA SIKLIKTA	ARA SIRA	HIÇBİR ZAMAN
29.Programa başlamadan önce öğrencilere öz motivasyon, öğrenme kararlılığı ve bağımsız çalışma gibi temel özelliklere sahip olmaları gerektiği hatırlatılmaktadır.					
30.Her ders için öğrenme hedefleri, kazanımları ya da çıktıları açık şekilde, yazılı olarak bildirilmektedir.					
31.Öğrenciler, verilere elektronik yolla başarılı şekilde ulaşmada kullanabilecekleri yardımları alabilmektedirler.					
32.Öğrencilere, bilgiye erişme, bilgi güvenliği ve bilginin kullanımı ile ilgili teknik, yasal ve etik konularda gerekli eğitimler sağlanmaktadır.					
33.Öğrenciler, programların ön gerekleri, programdan mezun olanların çalışma olanakları, programın içeriği, sahip oldukları sorumluluk ve haklarla ilgili konularda bilgilendirilmektedir.					
34.Kolayca erişilebilir teknik yardım, program /ders süresi boyunca tüm öğrencilere açık tutulmaktadır.					
35.Öğrencilerin soru ve sorunlarını iletip cevap ve çözüm bulmakta kullanabilecekleri yapılandırılmış bir sistem vardır.					
36.Ders geliştirmeye ilişkin teknik yardım akademik personel tarafından ulaşılabilir.					
37.Yüz yüze öğretime alışık öğretim elemanlarına uzaktan öğretim uygulamaları konusunda sürekli destek sağlanmaktadır.					
38.Öğretim elemanlarının uzaktan öğretim uygulamaları düzenli şekilde değerlendirilmektedir.					
39.Uzaktan eğitim yapan öğretim elemanlarına, uzaktan eğitim etkinliklerinin planlanması ve uygulanması konusunda düzenli eğitim verilmektedir.					

	HERZAMAN	ÇOĞUNLUKLA	ORTA SIKLIKTA	ARA SIRA	HIÇBİR ZAMAN
40.Öğretim elemanlarına, elektronik yolla ulaşılan verilerde öğrenci kullanımından kaynaklanan sorunlarla başa çıkma yollarını açıklayan kaynaklar sağlanmaktadır.					
41.Programın eğitsel etkililiği çeşitli yöntemlerle ölçülmektedir.					
42.Öğrenme öğretme süreçleri ile öğretim materyallerinin iyileştirilmesi için, değerlendirme ve geliştirme çalışmaları yapılmaktadır.					
43.Kayıt, maliyet ve teknolojinin başarılı kullanımı ile ilgili veriler, programın verimliliğini değerlendirmek için kullanılmaktadır.					
44.Sınavlarda birden fazla (çoktan seçmeli, tamamlama, açık uçlu gibi) test türü, birlikte kullanılmaktadır.					
45.Öğrencilerin başarısı değerlendirilirken sınavların yanı sıra, dönem içinde gerçekleştirdikleri ödev ve proje gibi çalışmalar da kullanılmaktadır.					
46.Sınav sonuçlarına yönelik öğrenci itirazları önceden belirlenmiş bir süre içinde incelenmekte ve sonuçlandırılarak, öğrenciye bildirilmektedir.					

EK2. UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMALARI TARAMA ENVANTERİ

[..... ÜNİVERSİTESİ]

Sayın Uzaktan Eğitim Yöneticisi / Uzmanı

Elinizdeki veri toplama aracında, daha önceden üniversitelerin uzaktan eğitim sistemlerinin karakteristiklerini belirlemeye yönelik bir araştırmada, Üniversiteniz adına verilen cevaplara göre oluşturulmuş bir dizi madde yer almaktadır. Numaralandırılmış ve koyu yazılmış ifadeler Üniversitenizdeki uzaktan eğitim sisteminin kapsadığı ifade edilen uygulamaları tanımlamaktadır. Numaralı maddelerin altında yer alan maddeler ise teorik olarak, bu uygulamaların kapsamı olası araç ve yöntemleri tanımlamaktadır.

Sizden, Üniversitenizde gerçekleştirildiği belirlenen ve numaralandırılmış olarak sunulan her bir uygulama ile ilgili olarak, o uygulamanın altında sıralanan araç ve yöntemlerden hangilerinin kullanıldığını belirtmeniz istenmektedir.

Katkılarınız için baştan teşekkür eder, saygılar sunarız.

Doç. Dr. Nurettin Şimşek

Melih Engin

Ankara Üniversitesi

Aşağıdaki numaralı maddelerin altında sırlanan araç ve yöntemlerden, Üniversitenizdeki uzaktan eğitim uygulamaları kapsamında kullanılanları, başında yer alan köşeli parantez içerisine (X) işareti koyarak belirtiniz.

Tüm maddeler için birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

01.Uzaktan eğitim derslerinin geliştirilmesi ile ilgili yenilikçi uygulamalar için mesleki teşvikler sağlanmaktadır.

- a.Yenilikçi uygulama geliştirenlere para ödülü verilmesi
- b.Şilt, teşekkür ve takdir belgesi verilmesi
- c.Akademik atama ve yükseltmelerde puan verilmesi
- d.Mesleki etkinliklere katılım için mali destek sağlanması
- e.Kurs ve seminerlere katılım için mali destek sağlanması
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

02.Etkili uzaktan eğitim dersi uygulamalarına yönelik kurumsal ödüller vardır.

- a.Başarılı uygulama sahiplerine para ödülü verilmesi
- b.Şilt, teşekkür ve takdir belgesi verilmesi
- c.Atama ve yükseltmelerde puan verilmesi
- d.Mesleki etkinliklere katılım için mali destek sağlanması
- e.Kurs ve seminerlere katılım için mali destek sağlanması
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

03.Kalite standartları oluşturmak ve uygulamada bu standartları sağlamak için bir teknoloji planı vardır.

- a.Bu planda uzaktan eğitim uygulamaları için somut hedefler tanımlanmıştır.
- b.Uzaktan eğitim uygulamaları ile ilgili iş ve görevler tanımlanmıştır.
- c.Uzaktan eğitim ile ilgili iş ve görevlerin sorumluları tanımlanmıştır.
- d.Uzaktan eğitim ile ilgili iş ve görevlerin zaman ve süreleri belirlenmiştir.
- e.Kullanılacak tesis, donanım ve yazılım ile ilgili standartlar tanımlanmıştır.
- f.Teknoloji planı belirli periyotlarla güncellenmektedir.
- g.Diğer (Lütfen yazınız): .....

04.Öğrenciler, öğretim elemanları ve diğer ilgililer arasında paylaşılan bilginin doğruluğunu ve geçerliliğini sağlamak için alınmış, uygun bilgi güvenliği önlemleri vardır.

- a.Veri paylaşım sistemine dahil olanların sistem içindeki eylemleri kaydedilmektedir.
- b.Sisteme dahil herkesin rol ve yetkileri belirli ve sınırlıdır.
- c.Sistem içindeki her türlü bilgi ve eylemin kaynağı tespit edilebilmektedir.
- d.Sisteme kayıtlı olmayan kişilerin, sisteme girişi engellenmiştir.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

05.Uzaktan eğitim altyapısının kurulması ve sürdürülmesi ile ilgili tüm çalışmalar merkezi bir koordinasyon ile yürütülmektedir.

- a.Merkezi koordinasyon rektörlük makamı tarafından sağlanmaktadır.
- b.Merkezi koordinasyon uzaktan eğitim fakültesi tarafından sağlanmaktadır.
- c.Merkezi koordinasyon uzaktan eğitim meslek yüksekokulunca sağlanmaktadır.
- d.Merkezi koordinasyon Uzaktan eğitim merkezi tarafından sağlanmaktadır.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

06.Uzaktan eğitim derslerinin geliştirilmesi sürecinde, belirli bir değerlendirme süreci işletilir ve öğrencilere sadece bu süreçte onaylanan dersler sunulur.

- a.Sağlanan ham içerik yazarlar dışında içerik uzmanlarının denetiminden geçer.
- b.Ders senaryoları öğretim tasarımı uzmanlarının denetiminden geçer.
- c.Kullanılan görseller görsel tasarım uzmanlarının denetiminden geçer.
- d.Derslerde kullanılan sorular test uzmanlarının denetiminden geçer.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

07.Eğitim amaçlarının saptanması ve program çıktılarının belirlenmesi süreçlerinde paydaşlardan görüş alınmaktadır.

- a.Program amaçları ve öğrenme çıktıları, ilgili akademik birim tarafından belirlenir.
- b.Amaç ve çıktılar belirlenirken mezunların görüşleri de alınır.

- c.Amaç ve çıktılar belirlenirken ilgili sektör temsilcilerinin görüşleri de alınır.
- d.Amaç ve çıktılar belirlenirken ilgili sivil toplum kuruluşlarının görüşleri de alınır.
- e.Amaç ve çıktılar belirlenirken öğrencilerin görüşleri de alınır.
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

08.Derslerin tasarımı, üretimi ve sunumunda uyulacak minimum standartlar konusunda, ilgililere yol gösterici nitelikte kurallar/kılavuzlar vardır.

- a.Ders tasarımı ve üretiminde görevli olanların uyacağı standartlar bellidir.
- b.Uygulama aşamasında öğretim elemanlarının uyması gereken standartlar bellidir.
- c.Öğrenme etkinliklerinin genel yapısını ortaya koyan uygulama modeli belirlidir.
- d.Sık rastlanan sorunlar ile başetme stratejileri belirlidir.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

09.Derslerin tasarımı, içerik uzmanları, öğretim tasarımcıları, teknik uzmanlar ve ilgili diğer uzmanlardan oluşan ekipler tarafından yürütülmektedir.

- a.Dersler için gerekli ham içerik her alanın içerik uzmanlarınca sağlamaktadır.
- b.Tüm derslerin tasarımı öğretim tasarımı uzmanlarınca yapılmaktadır.
- c.Tüm ölçme-değerlendirme etkinlikleri, test uzmanlarınca tasarlanmaktadır.
- d.Tüm görsel tasarımlar, görsel/grafik tasarım uzmanlarınca yapılmaktadır.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

10.Ders malzemelerinin tasarımı ve geliştirilmesi sürecinde, gerekli hallerde üniversite dışındaki kurum ve kişilerden sınırlı düzeyde destek alınmaktadır.

- a.Bu kurum ve kişilerden içerik desteği alınmaktadır.
- b.Öğrenme yönetim sistemi (LMS) desteği alınmaktadır.
- c.İçerik geliştirme sistemi (CMS) desteği alınmaktadır.
- d.Ders tasarımı desteği alınmaktadır.
- e.Bazı programların tümü ile geliştirilmesi desteği alınmaktadır.
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

11.Derslerin tasarımı sürecinde, öğrencilerin bilişsel ve fiziksel farklılıkları dikkate alınmaktadır.

- a.Engelli öğrencilere yönelik ders tasarımları yapılmaktadır.
- b.Öğrenme güçlüğü bulunan öğrencilere yönelik ders tasarımları yapılmaktadır.
- c.Üstün zekalı öğrencilere yönelik ders tasarımları yapılmaktadır.
- d.Bireysel özellikleri farklı öğrencilere yönelik ders tasarımları yapılmaktadır.
- e.Ön bilgi düzeyi farklı öğrencilere yönelik ders tasarımları yapılmaktadır.
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

12.Öğrencilerin bireysel özelliklerini belirlemek için uygun ölçme araçları kullanılmaktadır.

- a.Engelli öğrencileri belirlemek için uygun ölçme araçları kullanılmaktadır.
- b.Öğrenme güçlüğü olan öğrencileri belirlemek için uygun araçlar kullanılmaktadır.
- c.Üstün zekalı öğrencileri belirlemek için uygun ölçme araçları kullanılmaktadır.
- d.Öğrencilerin bireysel özelliklerini ölçmek için uygun ölçme araçları kullanılmaktadır.
- e.Öğrencilerin ön bilgi düzeylerini ölçmek için uygun ölçme araçları kullanılmaktadır.
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

13.Çevrimiçi dersler farklı bireysel özellikleri olan öğrencileri kolayca ayırt edebilmekte ve bu özelliklere uyum sağlayabilmektedir.

- a.Derslerin içeriği ve sunumu engelli öğrencilere uyum sağlayabilmektedir.
- b.Derslerin içeriği ve sunumu öğrenme güçlüğü olanlara uyum sağlayabilmektedir.
- c.Derslerin içeriği ve sunumu üstün zekalı öğrencilere uyum sağlayabilmektedir.
- d.Derslerin içeriği ve sunumu öğrenci bireysel özelliklerine uyum sağlayabilmektedir.
- e.Derslerin içeriği ve sunumu öğrencilerin ön bilgi düzeyine uyum sağlayabilmektedir.

- f.Öğrenciler kendi arayüzlerinde kendilerine uygun belli düzenlemeler yapabiliyor.
- g.Diğer (Lütfen yazınız): .....

14.Ders içeriklerinin sunumunda kullanılan teknolojiler, öğrenciden beklenen öğrenme çıktıları dikkate alınarak seçilmektedir.

- a.Kullanılan teknolojiler öğrenci-öğrenci etkileşimine olanak sağlamaktadır.
- b.Kullanılan teknolojiler öğrenci-öğretici etkileşimine olanak sağlamaktadır.
- c.Kullanılan teknolojiler bireysel etkinliklere olanak sağlamaktadır.
- d.Kullanılan teknolojiler program, ders ve konu bazında farklılaşabilmektedir.
- e.Beceri geliştirmeye yönelik hedefler için uygulamalı teknolojiler kullanılmaktadır.
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

15.Program standartlarına uygunluklarını sağlamak için, öğretim materyalleri düzenli aralıklarla gözden geçirilerek güncellenmekte veya yeniden düzenlenmektedir.

- a.Kullanılan öğretim materyalleri belirli periyotlarla gözden geçirilmektedir.
- b.Materyallerin yeni donanım ve yazılımlardaki gelişmelere uyumu sağlanmaktadır.
- c.Materyallerin içeriklerinin ilgili alandaki yeniliklere uyumu sağlanmaktadır.
- d.Materyallerin eğitim bilimleri alanındaki yeniliklere uyumu sağlanmaktadır.
- e.Materyallerin güncellenmesi ihtiyaçlarını izleyen ekipler bulunmaktadır.
- f.Güncelliğini yitiren öğretim materyalleri kullanımdan kaldırılmaktadır.
- g.Diğer (Lütfen yazınız): .....

16.Derslerdeki etkileşim süreçleri seçilen uzaktan eğitim modeline ve dersin gereklerine uygun biçimde planlanmaktadır.

- a.Bir programın tüm dersleri için geçerli genel uygulama modeli bellidir.
- b.Uygulanan genel modelin ayrıntıları dersten-derse farklılık gösterebilmekte.
- c.Beceri geliştirmeye yönelik derslerde mutlaka uygulamalı etkileşimler vardır.
- d.Diğer (Lütfen yazınız): .....

17.Öğrencilerin öğretim elemanları ile etkileşim kurabilecekleri elektronik posta, forum ve elektronik sohbet gibi çeşitli yöntem ve ortamlar kullanılmaktadır.

- a.Tüm dersler için öğrenci-öğrenci-öğretici etkileşimi sağlanmaktadır.
- b.Etkileşimler için canlı ders yazılımları kullanılmaktadır.
- c.Etkileşimler için forum sayfaları kullanılmaktadır.
- d.Etkileşimler için sistem-içi elektronik posta kullanılmaktadır.
- e.Etkileşimler için yazılı/sesli/görüntülü chat yazılımları kullanılmaktadır.
- f.Etkileşimler için videokonferans sistemleri kullanılmaktadır.
- g.Etkileşimler için sosyal medya platformları kullanılmaktadır.
- h.Diğer (Lütfen yazınız): .....

18.Öğrencilerin kendi aralarında etkileşim kurabilecekleri elektronik posta, forum ve elektronik sohbet gibi çeşitli yöntem ve ortamlar kullanılmaktadır.

- a.Öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimleri için forum sayfaları kullanılmaktadır.
- b.Öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimleri için sosyal medya kullanılmaktadır.
- c.Öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimleri için sistem-içi e-posta kullanılmaktadır.
- d.Öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimi için kişisel mesaj kullanılmaktadır.
- e.Öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimleri chat yazılımları kullanılmaktadır.
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

19.Öğrencilerin, öğretim elemanları, teknik ve idari personele sordukları sorulara önceden belirlenip ilan edilmiş süreler içerisinde cevap verilmektedir.

- a.Öğrencinin ders içeriği ile ilgili sorularına öğretici belli süre içinde cevap verir.
- b.Öğrencinin teknik sorularına belli süre içinde cevap verilir.
- c.Öğrencinin öğrenci işleri ile ilgili sorularına belli süre içinde cevap verilir.
- d.Öğrencinin sorularına en geç ne kadar süre içinde cevap verileceği önceden ilan edilir.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

20.Dersler içinde, bir sonraki bölüme geçmeden önce, öğrencilerin o anda çalıştıkları bölümde yeterli başarıyı gösterip göstermedikleri kontrol edilmektedir.

- a.Derslerde her bölüm sonunda öğrencinin başarıları değerlendirilmektedir.
- b.Öğrenciye her bölümün sonunda kendini değerlendirme etkinliği sunulmaktadır.
- c.Çalıştığı bölümdeki başarı durumuna göre öğrenciye yönlendirici bilgi verilmektedir.
- d.Diğer (Lütfen yazınız): .....

21.Dersleri oluşturan modül, bölüm ve konuların kapsamaları, ilgili oldukları öğrenme çıktılarının karmaşıklığına göre değişmektedir.

- a.Dersi oluşturan bölümlerin uzunlukları birbirinden farklıdır.
- b.Dersi oluşturan bölümlerdeki öğrenme etkinliklerinin nitelikleri farklıdır.
- c.Bölümlerdeki değerlendirme sorularının tür ve zorluk düzeyleri farklıdır.
- d.Diğer (Lütfen yazınız): .....

22.Dersler, bilgi ve kavrama düzeyinin üstünde analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey yeterlikleri kapsayan öğrenme etkinliklerini de içermektedir.

- a.Öğrencilere ders içinde analiz, sentez, değerlendirme örnekleri sunulmaktadır.
- b.Derste her öğrenci en az bir kere analiz, sentez, değerlendirme etkinliği gerçekleştirir.
- c.Diğer (Lütfen yazınız):
.....

23.Sağlanan çevrimiçi etkileşim araçları, öğrencileri öğretim elemanı ve diğer öğrenciler ile birlikte çalışmaya teşvik edecek şekilde kullanılmaktadır.

- a.Ekran paylaşımı ve beyaz tahta gibi çok kullanıcıli teknolojiler kullanılmaktadır.
- b.Ekip çalışması ve işbirlikli öğrenme yöntemleri kullanılmaktadır.
- c.Ağsal öğrenme (networked learning) etkinlikleri gerçekleştirilmektedir.
- d.Diğer (Lütfen yazınız): .....

24.Dersler, öğrencilerin problem çözme, belirli bir görevi başarma ya da proje çalışması gibi birlikte çalışma etkinliklerini de gerektirmektedir.

- a.Derslerde öğrencilere başarmaları gereken çeşitli görevler verilmektedir.
- b.Derslerde öğrencilere çözmeleri gereken çeşitli problemler verilmektedir.
- c.Öğrencilere grup olarak belirli konularla ilgili projeler yaptırılmaktadır.
- d.Diğer (Lütfen yazınız): .....

25.Öğrencilere, asıl öğretim materyalinin yanı sıra, yararlanabilecekleri yardımcı materyal ve kaynaklar da sunulmaktadır.

- a.Öğrencilere CD ve DVD ortamında yardımcı kaynaklar gönderilmektedir.
- b.Sisteme kayıtlı öğrenciler dijital kütüphanelere erişebilmektedirler.
- c.Öğrencilere basılı materyaller sağlanmaktadır.
- d.Öğrencilere internet üzerinden çevrimiçi yardımcı kaynaklar sağlanmaktadır.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

26.Öğrencilerin haftalık minimum çalışma süreleri ve ev ödevleri için minimum beklentiler, öğrencilere önceden bildirilmektedir.

- a.Programın ve derslerin gerektirdiği çalışmalar öğrenci kılavuzunda belirtilmektedir.
- b.Her dersin gerektirdiği çalışmalarla ilgili beklentiler kılavuzda belirtilmektedir.
- c.Öğrencilere ödev verildiğinde, o ödevle ilgili bir yönerge de verilmektedir.
- d.Öğrencilere yol gösterici çalışma takvimleri sağlanmaktadır.
- e.Her dersin başında o derse yönelik hedefler ve beklentiler bildirilmektedir.
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

27.Yüz yüze eğitim programlarındaki öğrencilere sunulan her türlü kütüphane kaynakları, uzaktan eğitim öğrencilerine de açıktır.

- a.Üniversitenin üye olduğu veritabanları uzaktan eğitim öğrencilerine de açıktır.
- b.Üniversiteye bağlı bütün kütüphaneler, uzaktan eğitim öğrencilerine de açıktır.
- c.Sunulan kaynaklardan etkin yararlanılması için öğrenciler bilgilendirilmektedir.
- d.Diğer (Lütfen yazınız): .....

28. Her bir programda çeşitli dersler aracılığıyla, öğrencilere kaynağın geçerliliğini değerlendirmeyi de içeren etkili araştırma yapma yöntemleri öğretilmektedir.

- a. Araştırma yöntemleri ayrı bir ders olarak verilmektedir.
- b. Araştırma yöntemleri bazı derslerin içerisinde konu olarak verilmektedir.
- c. Etkili araştırma yöntemleri ile ilgili basılı kaynaklar bulunmaktadır.
- d. Etkili araştırma yöntemleri ile ilgili görsel kaynaklar bulunmaktadır.
- e. Diğer (Lütfen yazınız): .....

29. Programa başlamadan önce öğrencilere öz motivasyon, öğrenme kararlılığı ve bağımsız çalışma gibi temel özelliklere sahip olmaları gerektiği hatırlatılmaktadır.

- a. Öğrencilere uzaktan öğrenmede başarılı olmanın koşulları bildirilmektedir.
- b. Öğrencilere uzaktan eğitimin kendisi için uygunluğu hakkında bilgi verilmektedir.
- c. Uzaktan öğrenmenin kendilerine uygunluğunu ölçebilecekleri araçlar sağlanmaktadır.
- d. Destek ihtiyacı olan öğrencilerimize rehberlik yapılmaktadır.
- e. Diğer (Lütfen yazınız): .....

30. Her ders için öğrenme hedefleri, kazanımları ya da çıktıları açık şekilde, yazılı olarak bildirilmektedir.

- a. Ders başında öğrencilere öğrenme hedefleri bildirilmektedir.
- b. Derste verilen bilgilerin öğrenciye sağlayacağı yararlar belirtilmektedir.
- c. Ders başında öğrenciden beklenenler belirtilmektedir.
- d. Diğer (Lütfen yazınız): .....

31. Öğrenciler, verilere elektronik yolla başarılı şekilde ulaşmada kullanabilecekleri yardımları alabilmektedirler.

- a. Öğrencilere verilere ulaşma konusunda çevrimiçi destek sağlanmaktadır.
- b. Öğrencilere verilere nasıl ulaşılacağı basılı olarak verilmektedir.
- c. Sürekli destek alabilecekleri çağrı merkezi hizmeti bulunmaktadır.
- d. Sıkça sorulan sorular kısmı işlevsel durumdadır.

e.Öğrencilere, ne tür bilgileri nereden alabilecekleri bildirilmektedir.

f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

32.Öğrencilere, bilgiye erişme, bilgi güvenliği ve bilginin kullanımı ile ilgili teknik, yasal ve etik konularda gerekli eğitimler sağlanmaktadır.

a.Programlarda bilgi güvenliği ve bilişim etiği ile ilgili dersler bulunmaktadır.

b.Öğrencilere bilgi güvenliği ve bilişim etiği ile ilgili dokümanlar sağlanmaktadır.

c.Çevrimiçi etkileşimlerin bilişim etiği ile ilgili belirgin kuralları vardır.

d.Bazı derslerin içerisinde bilgi güvenliği ve bilişim etiği konusu işlenmektedir.

e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

33.Öğrenciler, programların ön gerekleri, programdan mezun olanların çalışma olanakları, programın içeriği, sahip oldukları sorumluluk ve haklarla ilgili konularda bilgilendirilmektedir.

a.Programların önkoşul ve gerekleri öğrenci kılavuzunda belirtilmektedir.

b.Mezun olabilmek için gerekli koşullar öğrenciler için bellidir.

c.Mezun olunca yararlanabilecekleri iş olanakları öğrenci kılavuzunda yazılıdır.

d.Öğrenci kılavuzunda tüm dersler ve içerikleri açıkça belirtilir.

e.Öğrenci kılavuzunda öğrenci hak ve sorumlulukları açıkça belirtilmiştir.

f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

34.Kolayca erişilebilir teknik yardım, program /ders süresi boyunca tüm öğrencilere açık tutulmaktadır.

a.Öğrencilere teknik sistemin kullanımı ile ilgili kılavuzlar sağlanmaktadır.

b.Öğrencilere teknik sistemin bileşenleri ile ilgili çevrimiçi yönergeler sağlanmaktadır.

c.Diğer (Lütfen yazınız): .....

35.Öğrencilerin soru ve sorunlarını iletip cevap ve çözüm bulmakta kullanabilecekleri yapılandırılmış bir sistem vardır.

a.Öğrencilere yönelik bir akademik destek sistemi vardır.

b.Öğrencilere yönelik bir idari destek sistemi vardır.

c.Öğrencilere yönelik bir teknik destek sistemi vardır.

d. Öğrencilere yönelik bir rehberlik servisi vardır.

e. Diğer (Lütfen yazınız): .....

36. Ders geliştirmeye ilişkin teknik yardım akademik personel tarafından ulaşılabilir.

a. Bilgilendirici dokümanlar akademik personele verilmektedir.

b. Destek birimleri sürekli çevrimiçi destek sağlamaktadır.

c. Ders geliştirme örnek videoları akademik personele verilmektedir.

d. Diğer (Lütfen yazınız): .....

37. Yüz yüze öğretime alışık öğretim elemanlarına uzaktan öğretim uygulamaları konusunda sürekli destek sağlanmaktadır.

a. Uzaktan eğitim konusunda deneyimli akademisyenlerin desteği sağlanmaktadır.

b. Gereki desteği sağlamak için uygulama destek birimi oluşturulmuştur.

c. İstisnai durumlarda anlık destek verecek ekipler bulunmaktadır.

d. Diğer (Lütfen yazınız): .....

38. Öğretim elemanlarının uzaktan öğretim uygulamaları düzenli şekilde değerlendirilmektedir.

a. Derslerin düzenli yapılıp yapılmadığı anlık olarak izlenmektedir.

b. Ders uygulamalarının programa uygunluğu sürekli olarak izlenmektedir.

c. Öğretim elemanlarına ilişkin öğrenci değerlendirmeleri düzenli alınmaktadır.

d. Öğretim elemanlarına kendi dersleri ile ilgili değerlendirmeler ulaştırılmaktadır.

e. Öğretim elemanları, uygulamadaki sorunlar doğrultusunda yönlendirilmektedir.

f. Diğer (Lütfen yazınız): .....

39. Uzaktan eğitim yapan öğretim elemanlarına, uzaktan eğitim etkinliklerinin planlanması ve uygulanması konusunda düzenli eğitim verilmektedir.

a. Uzaktan eğitim yapacak öğretim elemanlarına uygulama öncesi eğitim verilmektedir.

- b.Uzaktan eğitim yapan öğretim elemanlarına düzenli hizmet içi eğitim verilmektedir.
- c.Öğretim elemanları kurum dışı mesleki etkinliklere gönderilmektedir.
- d.Diğer (Lütfen yazınız): .....

40.Öğretim elemanlarına, elektronik yolla ulaşılan verilerde öğrenci kullanımından kaynaklanan sorunlarla başa çıkma yollarını açıklayan kaynaklar sağlanmaktadır.

- a.Öğreticiler, öğrencilerin yaratabileceği sorunlar hakkında bilgilendirilmektedir.
- b. Öğreticiler öğrenci kaynaklı sorunlarla başetme konusunda bilgilendirilmektedir.
- c.Öğrenci kaynaklı sorunların çözümü konusunda işbirliği olanakları bellidir.
- d.Diğer (Lütfen yazınız): .....

41.Programın eğitsel etkililiği çeşitli yöntemlerle ölçülmektedir.

- a.Öğrenci başarısına dayalı değerlendirmeler yapılmaktadır.
- b.Öğrenci doyumuna dayalı değerlendirmeler yapılmaktadır.
- c.Mezun araştırmalarına dayalı değerlendirmeler yapılmaktadır.
- d.Sektör memnuniyetine dayalı değerlendirmeler yapılmaktadır.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

42.Öğrenme öğretme süreçleri ile öğretim materyallerinin iyileştirilmesi için, değerlendirme ve geliştirme çalışmaları yapılmaktadır.

- a.Kullanılan yöntem ve materyaller düzenli olarak değerlendirilmektedir.
- b.Yöntem ve materyallere ilişkin sorunlar belirlenmektedir.
- c.Yöntem ve materyal kaynaklı sorunlara yönelik önlemler alınmaktadır.
- d.Alınan önlemlerin uygulamadaki etkileri izlenmektedir.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

43.Kayıt, maliyet ve teknolojinin başarılı kullanımı ile ilgili veriler, programın verimliliğini değerlendirmek için kullanılmaktadır.

- a.Program ve yatırımlarla ilgili maliyet analizleri yapılmaktadır.
- b.Uygulama ile ilgili mali verimlilik (gelir-gider) analizleri yapılmaktadır.

- c.Öğrenci doyumunu ile ilgili analizler yapılmaktadır.
- d.Program ve teknolojilerin erişilebilirlik analizleri yapılmaktadır.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

44.Sınavlarda birden fazla (çoktan seçmeli, tamamlama, açık uçlu gibi) test türü, birlikte kullanılmaktadır.

- a.Denetimsiz çevrimiçi sınav uygulamaları kullanılmaktadır.
- b.Kamera denetimli çevrimiçi sınavlar uygulanmaktadır.
- c.Gözetmen denetimli çevrimiçi sınavlar uygulanmaktadır.
- d.Yüzyüze oturumlu çevrimiçi sınavlar uygulanmaktadır.
- e.Sınavlarda çoktan seçmeli/ doğru-yanlış/eşleştirmeli türde sorular kullanılmaktadır.
- f. Sınavlarda tamamlamalı türde sorular kullanılmaktadır.
- g.Sınavlarda yarı açık uçlu/açık uçlu sorular kullanılmaktadır.
- h.Diğer (Lütfen yazınız): .....

45.Öğrencilerin başarısı değerlendirilirken sınavların yanı sıra, dönem içinde gerçekleştirdikleri ödev ve proje gibi çalışmalar da kullanılmaktadır.

- a.Derslerde öğrencilere ödev çalışmaları yaptırılmaktadır.
- b.Derslerde öğrencilere proje çalışmaları yaptırılmaktadır.
- c.Öğrencilere program bitime projeleri yaptırılmaktadır.
- d.Öğrenci başarısı belirlenirken ödev ve proje notları da kullanılmaktadır.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

46.Sınav sonuçlarına yönelik öğrenci itirazları önceden belirlenmiş bir süre içinde incelenmekte ve sonuçlandırılarak, öğrenciye bildirilmektedir.

- a.Öğrencilerin sınav sonuçlarına itiraz süreleri öğrenci kılavuzunda yazılıdır.
- b.Sınav sonuçlarına itiraz koşul ve yöntemleri öğrenci kılavuzunda yazılıdır.
- c.İtirazların sonuçlandırılacağı azami süreler öğrenci kılavuzunda yazılıdır.
- d.Öğrenci itirazlarına ilişkin bilgilendirmenin yöntemi bellidir.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

EK3. UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMLERİ SORUN TARAMA ENVANTERİ

[..... ÜNİVERSİTESİ]

Sayın Uzaktan Eğitim Yöneticisi / Uzmanı

Elinizdeki veri toplama aracında, daha önceden üniversitelerin uzaktan eğitim sistemlerinin karakteristiklerini belirlemeye yönelik bir araştırmada, Üniversiteniz adına verilen cevaplara göre oluşturulmuş bir dizi madde yer almaktadır. Numaralandırılmış ve koyu yazılmış ifadeler Üniversitenizdeki uzaktan eğitim sisteminin kapsadığı ifade edilen uygulamaları tanımlamaktadır. Numaralı maddelerin altında yer alan maddeler ise bu uygulamalar sırasında, teorik olarak, karşılaşılabilecek sorunları tanımlamaktadır.

Sizden, Üniversitenizde gerçekleştirildiği belirlenen ve numaralandırılmış olarak sunulan her bir uygulama ile ilgili olarak, o uygulamanın altında sıralanan sorunların hangi sıklıkta yaşandığını, işaretleyerek belirtmeniz istenmektedir.

Katkılarınız için baştan teşekkür eder, saygılar sunarız.

Doç. Dr. Nurettin Şimşek

Melih Engin

Ankara Üniversitesi

Aşağıdaki numaralı maddelerin altında tanımlanan sorunlardan, Üniversitenizdeki uzaktan eğitim uygulamaları kapsamında karşılaştıklarınızın başında yer alan köşeli parantez içerisinde (X) işareti koyarak belirtiniz.

Tüm maddeler için birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

01.Uzaktan eğitim derslerinin geliştirilmesi ile ilgili yenilikçi uygulamalar için mesleki teşvikler sağlanmaktadır.

- a.Mesleki teşvikler için kaynak bulunamaması
- b.Sağlanan teşviklerin yararlananlar tarafından yeterli bulunmaması
- c.Sağlanan teşviklerin çeşitlendirilememesi
- d.Sağlanan teşviklerin yararlananlar arasında adaletsizlik duygusuna yol açması
- e.Sağlanan teşviklerin yeterince motive edici olmaması
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

02.Etkili uzaktan eğitim dersi uygulamalarına yönelik kurumsal ödüller vardır.

- a.Kurumsal ödüller için kaynak bulunamaması
- b.Verilen ödüllerin yararlananlar tarafından yeterli bulunmaması
- c.Verilen ödüllerin çeşitlendirilememesi
- d.Verilen ödüllerin yararlananlar arasında adaletsizlik duygusuna yol açması
- e.Verilen ödüllerin yeterince motive edici olmaması
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

03.Kalite standartları oluşturmak ve uygulamada bu standartları sağlamak için bir teknoloji planı vardır.

- a.Bu planda tanımlı hedeflerin uygulamadaki gerçekleşme durumu belirsizdir.
- b.Planlanan iş ve görevler ile uygulamadaki iş ve görevler farklıdır.
- c.Tüm iş ve görevler planda tanımlı birim ve uzmanlarca yerine getirilmektedir.
- d.Tüm iş ve görevler planlanan zaman ve sürelerde başlayıp, bitmektedir.
- e.Kullanılan tesis, donanım ve yazılımlar bu plandaki standartlara uygundur.
- f.Teknoloji planı uygun periyotlarla güncellenmemektedir.
- g.Diğer (Lütfen yazınız): .....

04.Öğrenciler, öğretim elemanları ve diğer ilgililer arasında paylaşılan bilginin doğruluğunu ve geçerliliğini sağlamak için alınmış, uygun bilgi güvenliği önlemleri vardır.

- a.Bazı durumlarda paylaşım açılmış bir bilginin kaynağı belirlenmemektedir.
- b.Bazı kullanıcılar resmi olarak yetkili olmadıkları bilgiler paylaşabilmektedir.
- c.Bazı durumlarda yanlış paylaşımları düzeltme olanağı yoktur.
- d.Bazı durumlarda paylaşılan yanlış bilgiler diğer kullanıcıları yanıltabilmektedir.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

05.Uzaktan eğitim altyapısının kurulması ve sürdürülmesi ile ilgili tüm çalışmalar merkezi bir koordinasyon ile yürütülmektedir.

- a.Bazı durumlarda yetki başka, sorumluluk başka kişi ve birimlerde olabilmektedir.
- b.Bazen görev ve yetkiler olması gereken kişi ve birimlerde toplanabilmektedir.
- c.Karar süreçlerine dahil olanların çokluğu uygulamada karmaşa yaratmaktadır.
- d.Merkezi koordinasyon ilgili birimlerin katılımını engelleyecek kadar katıdır.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

06.Uzaktan eğitim derslerinin geliştirilmesi sürecinde, belirli bir değerlendirme süreci işletilir ve öğrencilere sadece bu süreçte onaylanan dersler sunulur.

- a.Derslerin geliştirilme sürecinde, çalışanların çoğu yaptığı işin uzmanı değildir.
- b.Yapılan işler, yapanın dışında birisi tarafından ayrıca değerlendirilmez.
- c.Yapılan işler aşama aşama değil, genel olarak değerlendirilir.
- d.Yapılan işler değerlendirmeyi yapan kişinin ölçütlerine göre değerlendirilir.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

07.Eğitim amaçlarının saptanması ve program çıktılarının belirlenmesi süreçlerinde paydaşlardan görüş alınmaktadır.

- a.Program amaçları ve öğrenme çıktıları için paydaşlara danışılmaz.
- b.Program amaçları ve çıktılar için sadece kurum içi paydaşlarla işbirliği yapılır.
- c.Program ilk açılırken değil ama güncellenirken bazı paydaşlara danışılır.

d. Paydaşlarla işbirliği düzenli ve sistematik değildir.

e. Diğer (Lütfen yazınız): .....

08. Derslerin tasarımı, üretimi ve sunumunda uyulacak minimum standartlar konusunda, ilgililere yol gösterici nitelikte kurallar/kılavuzlar vardır.

a. Kurallar/kılavuzlar vardır ama uygulamada dikkate alınmaz.

b. Kurallar/kılavuzlar daha çok teoriktir, uygulanabilir değildir.

c. Kurallar/kılavuzlar sistematik ve bütüncül değildir, sadece belli konularla ilgilidir.

d. Kurallar/kılavuzlar yeterince somut ve anlaşılır değildir.

e. Kurallara/kılavuzlara ilgililer tam olarak uymamaktadır.

f. Diğer (Lütfen yazınız): .....

09. Derslerin tasarımı, içerik uzmanları, öğretim tasarımcıları, teknik uzmanlar ve ilgili diğer uzmanlardan oluşan ekipler tarafından yürütülmektedir.

a. Bu konularda yeterli sayıda uzman istihdam edilmemektedir.

b. İlgili personel sayıca yeterli ancak yaptıkları iş konusunda eğitilmiş değildir.

c. İhtiyaç duyulan personel, kısa süreli eğitimlerle yetiştirilmektedir.

d. İlgili personel sayıca ve nitelikçe yetersizdir.

e. Diğer (Lütfen yazınız): .....

10. Ders malzemelerinin tasarımı ve geliştirilmesi sürecinde, gerekli hallerde üniversite dışındaki kurum ve kişilerden sınırlı düzeyde destek alınmaktadır.

a. Farklı konularda farklı şirketlerden sağlanan ürünler arasında uyum sorunu vardır.

b. Alınan destekler üniversiteyi ilgili şirketlere bağımlı hale getiriyor.

c. Alınan mal ve hizmetlerin zamanında temininde sorunlar yaşanıyor.

d. Alınan destekler gereğinden fazla pahalı.

e. Alınan desteklerin sürekliliğini sağlamakta güçlükler yaşanıyor.

f. Diğer (Lütfen yazınız): .....

11.Derslerin tasarımı sürecinde, öğrencilerin bilişsel ve fiziksel farklılıkları dikkate alınmaktadır.

- a.Bilişsel ve fiziksel farklılıkların dikkate alınması çabası düzenli değil.
- b.Derslerde bilişsel ve fiziksel farklılıkların dikkate alınması örnekleri yetersiz.
- c.Derslerin bilişsel ve fiziksel farklılıklara uyarlanabilirliği sözkonusu değil.
- d.Derslerin bilişsel ve fiziksel farklılıklara uyumunu sağlayacak uzman personel yok.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

12.Öğrencilerin bireysel özelliklerini belirlemek için uygun ölçme araçları kullanılmaktadır.

- a.Öğrencilerin bireysel farklılıkları uygun araçlarla ölçülemiyor.
- b.Çok az sayıda bireysel özellik ölçülebilmektedir.
- c.Öğrencilerin bireysel özelliklerini ölçebilecek uzman personel yok.
- d.Öğrencilerin bireysel özelliklerinin ölçülmesi örnekleri çok az.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

13.Çevrimiçi dersler farklı bireysel özellikleri olan öğrencileri kolayca ayırt edebilmekte ve bu özelliklere uyum sağlayabilmektedir.

- a.Öğrencilerin kendi arayüzlerinde yapabildikleri değişiklikler çok azdır.
- b.Derslerin öğrenci özelliklerine otomatik uyum sağlama özelliği çok azdır.
- c.Uyarlanabilir ders geliştirebilecek personel bulunmamaktadır.
- d.Program sayısının çokluğu, uyarlanabilir ders geliştirmeyi olanaksız kılmaktadır.
- e.Öğrenci özellikleri ile uyumlu ders geliştirmek için yeterli kaynak bulunamamakta.
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

14.Ders içeriklerinin sunumunda kullanılan teknolojiler, öğrenciden beklenen öğrenme çıktıları dikkate alınarak seçilmektedir.

- a.Kullanılan teknolojiler ancak programdan programa farklılık göstermektedir.
- b.Kullanılan teknolojiler ancak dersten derse farklılık göstermektedir.
- c.Kullanılan teknolojiler öğrenci-öğrenci-öğretmen etkileşimi için uygun değildir.

- d.Kullanılan teknolojiler güncel değildir.
- e.Kullanılan teknolojiler gereksiz ölçüde pahalıdır.
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

15.Program standartlarına uygunluklarını sağlamak için, öğretim materyalleri düzenli aralıklarla gözden geçirilerek güncellenmekte veya yeniden düzenlenmektedir.

- a.Öğretim materyallerinin güncellenme periyodu çok uzundur.
- b.Üniversite dışından temin edilen materyaller zamanında güncellenmemekte.
- c.Güncellemeler için gereken maddi kaynak temin edilememekte.
- d.Güncelleme işlemlerinde üniversite-dışı kurum ve kişilere bağımlılık yaşanmakta.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

16.Derslerdeki etkileşim süreçleri seçilen uzaktan eğitim modeline ve dersin gereklerine uygun biçimde planlanmaktadır.

- a.Belirlenen uygulama modeli her derste uygulanmamaktadır.
- b.Belirlenen genel model tüm derslerde aynı şekilde uygulanmaktadır.
- c.Uygulamalı öğrenme etkinlikleri gerçekleştirilememektedir.
- d.Uygulama modelinin öğretmenler tarafından uygulanması izlenmemektedir.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

17.Öğrencilerin öğretim elemanları ile etkileşim kurabilecekleri elektronik posta, forum ve elektronik sohbet gibi çeşitli yöntem ve ortamlar kullanılmaktadır.

- a.Öğrencilerin canlı derslere katılımı zorunludur.
- b.Canlı derslere katılmayan öğrenciler bu eksiklerini başka yollarla telafi edemez.
- c.Canlı derslere katılmayan öğrenciler ancak bu derslerin kayıtlarını izleyebilirler.
- d.Genel olarak etkileşim sistemi sadece eşzamanlı teknolojilere dayalıdır.
- e.Genel olarak etkileşim sistemi sadece eşzamansız teknolojilere dayalıdır.
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

18.Öğrencilerin kendi aralarında etkileşim kurabilecekleri elektronik posta, forum ve elektronik sohbet gibi çeşitli yöntem ve ortamlar kullanılmaktadır.

- a.Öğrencilerin birbiriyle etkileşimleri eşzamanlı yöntemler ile sınırlıdır.
 b.Öğrencilerin birbiriyle etkileşimleri eşzamansız yöntemler ile sınırlıdır.
 c.Öğrencilerin açık ortamlardaki etkileşimleri denetimsizdir.
 d.Öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimleri ile ilgili sıkı bir denetim vardır.
 e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

19.Öğrencilerin, öğretim elemanları, teknik ve idari personele sordukları sorulara önceden belirlenip ilan edilmiş süreler içerisinde cevap verilmektedir.

- a.Öğretim elemanları öğrencilerin sorularına zamanında cevap vermiyor.
 b.Teknik personel öğrencilerin sorularına zamanında cevap vermiyor.
 c.İdari personel öğrencinin sorularına zamanında cevap vermiyor.
 d.Ne tür sorulara kimin cevap vereceği konusunda karmaşa yaşanmaktadır.
 e.Öğrencilerin sorularına cevap verilecek süreler belirsizdir.
 f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

20.Dersler içinde, bir sonraki bölüme geçmeden önce, öğrencilerin o anda çalıştıkları bölümde yeterli başarıyı gösterip göstermedikleri kontrol edilmektedir.

- a.Öğrenci dersin bölümleri arasında istediği gibi dolaşabilmektedir.
 b.Öğrencinin dersin bölümlerindeki başarı durumu ile ilgilenilmemektedir.
 c.Derslerde başarıya göre yönlendirme yapılmamaktadır.
 d.Diğer (Lütfen yazınız): .....

21.Dersleri oluşturan modül, bölüm ve konuların kapsamları, ilgili oldukları öğrenme çıktılarının karmaşıklığına göre değişmektedir.

- a.Uygulama gerektiren kimi konularla ilgili uygulama etkinliği yoktur.
 b.Dersi oluşturan bölümlerin uzunlukları yaklaşık olarak aynıdır.
 c.Nitelikleri farklı olsa da bölümlerde sunulan öğrenme etkinlikleri benzerdir.
 d.Bölümlerde yer alan değerlendirme sorularının tür ve zorluk düzeyleri aynıdır.

e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

22.Dersler, bilgi ve kavrama düzeyinin üstünde analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey yeterlikleri kapsayan öğrenme etkinliklerini de içermektedir.

a.Öğrencilerden istenen etkinlikler genelde okuma ve izlemeden ibarettir.

b.Öğrencilerden araştırma, inceleme, sorgulama türü etkinlikler istenmemektedir.

c.Öğrencilerin gerçekleştirdiği etkinliklerle ilgili geribildirim verilememektedir.

d.Diğer (Lütfen yazınız): .....

23.Sağlanan çevrimiçi etkileşim araçları, öğrencileri öğretim elemanı ve diğer öğrenciler ile birlikte çalışmaya teşvik edecek şekilde kullanılmaktadır.

a.Öğreticiler bu türden yöntemler konusunda bilgili ve deneyimli değiller.

b.Bu türden teknolojileri kullanmak uygulamada kargaşaya neden oluyor.

c.Bu türden etkinlikler fazla zaman alıyor.

d.Diğer (Lütfen yazınız): .....

24.Dersler, öğrencilerin problem çözme, belirli bir görevi başarma ya da proje çalışması gibi birlikte çalışma etkinliklerini de gerektirmektedir.

a.Dersler genellikle okuma, dinleme, izleme etkinliklerine dayanmaktadır.

b.Öğrencilere sunulan birlikte çalışma etkinlikleri son derece azdır.

c.Öğrencilere sunulan birlikte çalışma etkinlikleri gereğinden fazla zaman alıcıdır.

d.Birlikte çalışma etkinlikleri öğrenciler tarafından gereken ilgiyi görmemektedir.

e.Uygulanan birlikte çalışma etkinlikleri görev ya da problem merkezli değildir.

f.Öğrencilerin birlikte çalışma etkinlikleri için uygun ortam sağlanamamaktadır.

g.Diğer (Lütfen yazınız): .....

25.Öğrencilere, asıl öğretim materyalinin yanı sıra, yararlanabilecekleri yardımcı materyal ve kaynaklar da sunulmaktadır.

a.Öğrencilere sunulan yardımcı materyaller için ayrıca ücret alınmaktadır.

b.Öğrenciler yardımcı materyallerden yeterince yararlanmamaktadır.

c.Öğrencilere sunulabilen yardımcı materyaller çeşitlendirilememektedir.

d.Diğer (Lütfen yazınız): .....

26.Öğrencilerin haftalık minimum çalışma süreleri ve ev ödevleri için minimum beklentiler, öğrencilere önceden bildirilmektedir.

a.Çalışma süreleri ve ödevlere ilişkin, öğrencilere yönelik beklentiler belirsizdir.

b.Öğrenci kılavuzu ve yönergeler öğrenciler açısından yeterince yönlendirici değildir.

c.Öğrenciler ilgili kılavuz ve yönergelere yeterince uymamaktadır.

d.Öğrencilere yönelik beklentiler çok yüksektir.

e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

27.Yüz yüze eğitim programlarındaki öğrencilere sunulan her türlü kütüphane kaynakları, uzaktan eğitim öğrencilerine de açıktır.

a.Uzaktan eğitim öğrencileri bu kaynakların kapasitesini aşmaktadır.

b.Bu kaynakların uzaktan eğitim öğrencilerince kullanılması sürdürülebilir değildir.

c.Bu konuda öğrencilere verilen bilgiler yetersizdir.

d.Bu tür kullanımlar mevcut kaynakların güvenliğini tehdit etmektedir.

e.Öğrencilerin bu kaynaklara erişiminde problemler yaşanmaktadır.

f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

28.Her bir programda çeşitli dersler aracılığıyla, öğrencilere kaynağın geçerliliğini değerlendirmeyi de içeren etkili araştırma yapma yöntemleri öğretilmektedir.

a.Programlarda bu konuda ders bulunmamaktadır.

b.Dersler içerisinde bu konu işlenmemektedir.

c.Öğrencilere bu konuda sunulan basılı kaynaklar yetersizdir.

d.Öğrencilere bu konuda sunulan çevrimiçi kaynaklar yetersizdir.

e.Öğretim elemanları bu konuyu önemsememektedirler.

f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

29. Programa başlamadan önce öğrencilere öz motivasyon, öğrenme kararlılığı ve bağımsız çalışma gibi temel özelliklere sahip olmaları gerektiği hatırlatılmaktadır.

- a. Öğrenciler bu hatırlatmaları önemsememektedirler.
- b. Yapılan hatırlatmalar yeterince yönlendirici değildir.
- c. Kullanılan ölçme araçları uygun olan ve olmayan öğrencileri ayırt edemiyor.
- d. Uzaktan eğitim mevcut öğrencilerin çoğu için uygun değildir.
- e. Diğer (Lütfen yazınız): .....

30. Her ders için öğrenme hedefleri, kazanımları ya da çıktıları açık şekilde, yazılı olarak bildirilmektedir.

- a. Ders hedefleri ile içerikleri uyumlu değildir.
- b. Belirlenen hedef, kazanım ve çıktılar yeterince yönlendirici değildir.
- c. Belirlenen hedef, kazanım ve çıktılar yeterince somut değildir.
- d. Öğrencilere yönelik beklentiler ile öğrencilerin beklentileri tutarlı değildir.
- e. Diğer (Lütfen yazınız): .....

31. Öğrenciler, verilere elektronik yolla başarılı şekilde ulaşmada kullanabilecekleri yardımları alabilmektedirler.

- a. Bu konuda öğrencilere verilen çevrimiçi destek yetersizdir.
- b. Bu konuda verilen destekler düzensizdir.
- c. Bu konuda verilen desteklerden yararlanma koşul ve yöntemleri belirsizdir.
- d. Öğrenciler bu konuda verilen desteklerden yeterince yararlanmamaktadırlar.
- e. Diğer (Lütfen yazınız): .....

32. Öğrencilere, bilgiye erişme, bilgi güvenliği ve bilginin kullanımı ile ilgili teknik, yasal ve etik konularda gerekli eğitimler sağlanmaktadır.

- a. Programlarda bilgi güvenliği ve bilişim etiği ile ilgili dersler yoktur.
- b. Bu konuda sağlanan dokümanlar yeterince yönlendirici değildir.
- c. Bu konudaki kurallar ilgililer tarafından uygulanmamaktadır.
- d. Bu konudaki kurallara uyulup-uyulmadığı denetlenmemektedir.
- e. Diğer (Lütfen yazınız): .....

33.Öğrenciler, programların ön gerekleri, programdan mezun olanların çalışma olanakları, programın içeriği, sahip oldukları sorumluluk ve haklarla ilgili konularda bilgilendirilmektedir.

- a.Öğrenci kılavuzu bu konuda yeterli bilgi içermemektedir.
- b.Öğrenci kılavuzunda yer alan ilgili bilgiler gerçekçi değildir.
- c.Programlar açılırken bu konular önemsizdir.
- d.Öğrencilere sağlanan haklar yeterli değildir.
- e.Öğrencilere yüklenen sorumluluklar gereğinden fazladır.
- f.Öğrenciler hak ve sorumlulukları konusunda bilinçli değildirler.
- g.Diğer (Lütfen yazınız): .....

34.Kolayca erişilebilir teknik yardım, program /ders süresi boyunca tüm öğrencilere açık tutulmaktadır.

- a.Öğrenciler teknik yardım olanaklarından nasıl yararlanacaklarını bilmemektedirler.
- b.Öğrencilere sağlanan teknik yardım tatmin edici değildir.
- c.Öğrencilere sağlanan teknik yardım mesai saatlerine bağımlıdır.
- d.Öğrencilere sağlanan teknik yardım tek bir teknolojiye bağımlıdır.
- e.Öğrencilere sağlanan teknik yardım hizmetlerinin maliyeti yüksektir.
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

35.Öğrencilerin soru ve sorunlarını iletip cevap ve çözüm bulmakta kullanabilecekleri yapılandırılmış bir sistem vardır.

- a.Öğrenciler sorunlarını ilgili olmayan birimlere iletmektedirler.
- b.Öğrencilerin sorularına zamanında cevap verilememektedir.
- c.Öğrencilerin sorularına tatmin edici cevaplar verilememektedir.
- d.Öğrencilerin ilettiği sorunlar zamanında çözülememektedir.
- e.Öğrenci sorunlarına bulunan çözümler öğrenciler için tatmin edici değildir.
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

36.Ders geliştirmeye ilişkin teknik yardım akademik personel tarafından ulaşılabilir.

- a.Dokümanlar öğreticiler tarafından gerektiği kadar incelenmemektedir.

- b.Akademik personele zamanında destek verilememektedir.
- c.Verilen destek akademik personel açısından tatmin edici olmamaktadır.
- d.Akademik personel verilen desteklerden yeterince yararlanmamaktadır.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

37.Yüz yüze öğretime alışık öğretim elemanlarına uzaktan öğretim uygulamaları konusunda sürekli destek sağlanmaktadır.

- a.Uygulamalara ilişkin, öğretim elemanları arasında deneyim paylaşımı yetersizdir.
- b.Öğretim elemanları uygulama destek biriminden yeterince yararlanmamaktadır.
- c.Öngörülemeyen destek ihtiyaçları anlık olarak karşılanamamaktadır.
- d.Öğretim elemanlarının destek ihtiyaçları öngörülebilenden fazla.
- e.Öğretim elemanlarına destek verebilecek personel yoktur.
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

38.Öğretim elemanlarının uzaktan öğretim uygulamaları düzenli şekilde değerlendirilmektedir.

- a.Planlandığı halde yapılmayan dersler tespit edilememektedir.
- b.Dersler planlandığı şekilde yapılmamaktadır.
- c.Öğrencilerin öğretim elemanına ilişkin değerlendirmeleri alınmamaktadır.
- d.Öğrencilerin derse ilişkin değerlendirmeleri alınmamaktadır.
- e.Öğretim elemanlarına kendileri/dersleri hakkındaki değerlendirmeler ulaştırılmamaktadır.
- f.Öğretim elemanları derslerindeki sorunlar doğrultusunda yönlendirilmemektedir.
- g.Diğer (Lütfen yazınız): .....

39.Uzaktan eğitim yapan öğretim elemanlarına, uzaktan eğitim etkinliklerinin planlanması ve uygulanması konusunda düzenli eğitim verilmektedir.

- a.Öğretim elemanlarına hizmet öncesi eğitim verilmemektedir.
- b.Öğretim elemanlarına iş başında eğitim verilmemektedir.
- c.Verilen iş başında eğitim durumsal değil genel ve standarttır.

- d.Verilen eğitimler öğretim elemanları tarafından tatmin edici bulunmamaktadır.
- e.Verilen eğitimlerin uygulamaya olumlu etkisi yoktur.
- f.Öğretim elemanları kurum dışı eğitimlerden yararlanamamaktadır.
- g.Diğer (Lütfen yazınız): .....

40.Öğretim elemanlarına, elektronik yolla ulaşılan verilerde öğrenci kullanımından kaynaklanan sorunlarla başa çıkma yollarını açıklayan kaynaklar sağlanmaktadır.

- a.Öğretim elemanları öğrenci kaynaklı sorunlara karşı eğitilmiş değildir.
- b.Öğretim elemanları öğrenci kaynaklı sorunları ayırt edememektedir.
- c.Öğretim elemanları öğrenci kaynaklı sorunlar ile başedememektedir.
- d.İlgili birimler öğrenci kaynaklı sorunlar karşısında işbirliği yapmamaktadır.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....

41.Programın eğitsel etkililiği çeşitli yöntemlerle ölçülmektedir.

- a.Etkililik değerlendirmesinde öğrenci başarısı ölçüt olarak kullanılmamaktadır.
- b.Etkililik değerlendirmesinde öğrenci doyumu ölçüt olarak kullanılmamaktadır.
- c.Etkililik değerlendirmesinde mezun araştırmaları ölçüt olarak kullanılmamaktadır.
- d.Etkililik değerlendirmesinde sektör memnuniyeti ölçüt olarak kullanılmamaktadır.
- e.Programların eğitsel etkililiğine ilişkin ölçütler belirsizdir.
- f.Programların etkililiklerinin değerlendirilmesi çalışmaları düzensizdir.
- g.Diğer (Lütfen yazınız): .....

42.Öğrenme öğretme süreçleri ile öğretim materyallerinin iyileştirilmesi için, değerlendirme ve geliştirme çalışmaları yapılmaktadır.

- a.Materyallerin iyileştirilmesi çalışmaları periyodik değildir.
- b.Materyallerin değerlendirilmesinde kullanılan ölçütler belirsizdir.
- c.Materyallere ilişkin iyileştirmeler öğrencileri tatmin etmemektedir.
- d.Materyalleri iyileştirme çalışmaları yenisini geliştirmeden daha pahalıdır.
- e.Kullanılan çoğu materyalin içeriği güncelliğini yitirmiştir.
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

43.Kayıt, maliyet ve teknolojinin başarılı kullanımı ile ilgili veriler, programın verimliliğini değerlendirmek için kullanılmaktadır.

- a.Programlar açılmadan önce maliyet analizleri yapılmamaktadır.
- b.Uygulama ile ilgili gelir-gider analizleri yapılmamaktadır.
- c.Programların mali giderleri gelirlerinden fazladır.
- d.Programların gelirleri giderlerinden oldukça fazladır.
- e.Programlar ile kullanılan teknolojilerin erişilebilirlikleri belirsizdir.
- f.Öğrencilerin programlara ilişkin doyum düzeyleri bilinmemektedir.
- g.Diğer (Lütfen yazınız): .....

44.Sınavlarda birden fazla (çoktan seçmeli, tamamlama, açık uçlu gibi) test türü, birlikte kullanılmaktadır.

- a.Denetimsiz çevrimiçi sınav uygulaması güvenilir olmamaktadır.
- b.Gözetmenli sınavlarda gözetmenler kural dışı davranmaktadırlar.
- c.Sınavlarda sadece çoktan seçmeli/doğru-yanlış/eşleştirmeli türde sorular kullanılmaktadır.
- d.Kullanılan testlerin geçerlilik ve güvenilirlikleri yetersizdir.
- e.Sınav evrakının güvenliği tam olarak sağlanamamaktadır.
- f.Diğer (Lütfen yazınız): .....

45.Öğrencilerin başarıları değerlendirilirken sınavların yanı sıra, dönem içinde gerçekleştirdikleri ödev ve proje gibi çalışmalar da kullanılmaktadır.

- a.Ödev ve projeler zamanında teslim edilmiyor.
- b.Ödev ve projelerin elektronik ortamda alış-verişi sorun yaratmaktadır.
- c.Öğrencilere verilen ödev ve projeler zamanında değerlendirilemiyor.
- d.Ödev ve projelere verilen notlar yeterince objektif olmuyor.
- e.Ödev ve proje notlarının ağırlığı düşüktür.
- f.Ödev ve proje notlarının ağırlığı yüksektir.
- g.Ödev ve proje çalışmaları öğrencilerden beklenen ilgiyi görmüyor.
- h.Diğer (Lütfen yazınız): .....

46.Sınav sonuçlarına yönelik öğrenci itirazları önceden belirlenmiş bir süre içinde incelenmekte ve sonuçlandırılarak, öğrenciye bildirilmektedir.

- a.Öğrenciler sınav sonuçlarına itiraz süre ve koşullarına uymamaktadır.
- b.Öğrencilerin sınav sonuçlarına itirazları zamanında sonuçlandırılmamaktadır.
- c.İtiraz ve itirazın sonuçlandırılması ile ilgili koşul ve yöntemler belirsizdir.
- d.Öğrencilerin sınav sonuçlarına itiraz etmeleri oldukça yaygındır.
- e.Diğer (Lütfen yazınız): .....